IN 'T
VERVALLEN HUIS.

IN 'T

VERVALLEN HUIS

DRIE HERINNERINGEN

UIT DEN

JONGELINGSTIJD

DOOR

AUGUST SNIEDERS, J^r.

'S HERTOGENBOSCH,
HENRI BOGAERTS, opvolger van P. N. VERHOEVEN,
Drukker en Boekhandelaar van Z. H. Paus Pius IX.
1867.

I.

r was een tijd dat mijn lezend publiek zich tot zes of zeven personen bepaalde, en ik beken u, op dezen oogenblik volgaarne, dat ik destijds een gelukkiger schrijver was dan tegenwoordig, nu mijne lezers mij schier onbe-

kend zijn, en ik niet weet hoe onbarmhartig ze mij soms op de snijbank leggen, of wel niet ruik dat er hier of daar al eens een brokje wierook voor mij gebrand wordt: het laatste zal overigens wel het zeldzaamste zijn.

Die gelukkige tijd is reeds eenige jaren voorbij: onze wereld was toen door vier muren beperkt; het publiek, zooals ik zegde, bestond uit zes of zeven personen.

Hoe levendig staan die oogenblikken mij voor den geest! Hoe tooverachtig schoon en genoeglijk komt mij nu, in lateren leeftijd, het zoogezegde „vervallen huis" voor!

Ik ga u zeggen wat het vervallen huis was.

In eene eenzame straat van Antwerpen stond een groot, hoog, oud en dood versleten huis, hetwelk een drietal eeuwen geleden, voor ik weet niet welke rederijkerskamer was opgericht. De gevel was afzichtelijk vuil en men kon schier niet meer zien, dat hij in witten steen was gebouwd; de vensters en pijlers waren hier en daar verzakt; de muren op verschillende plaatsen gescheurd, de bestoven glasruiten verbrijzeld; het ijzer der staven in de ramen, verroest en de spinnewebben vulden hoeken, gaten en scheuren.

Boven elk venster der eerste verdieping was een klein bas-relief geplaatst, waarvan de beteekenis onverklaarbaar geworden was —

gelukkig echter voor het bestaan der oudheidskundigen, die zich gedurig bezig hielden met het uitcijferen dezer hieroglyphen.

Beneden, in een deel van het huis, was een jeneverwinkel opgericht, waar somtijds kerels met een diefachtig uiterlijk, soldaten en wijven met purpere neuzen en in afzichtelijke lompen gehuld, huilden, raasden en tierden, tot dat de politie dat wespennest voor eenige uren weêr zuiver maakte.

Hooger woelden en wiemelden 's avonds en 's morgens eenige vrouwen en kinderen, maar nog hooger kon men wel een legio ratten en muizen, doch geene menschen meer ontmoeten, tenzij *onze* wereld, die zich schier onder de hanebalken van die oude ruïne gevestigd had.

Eene afzonderlijke deur, met een ijzeren tralievenster, gaf beneden toegang tot eenen kronkeltrap, langs welken men, even als in eenen toren, naar boven klauterde en het *atelier* van een' onzer vrienden bereikte, hetwelk om zoo te zeggen de broeikas van den letterroem was.

Dat geloofde echter het geëerd publiek, in die afgelegen straat woonachtig, niet. Het spookhuis! — zoo heette men het oude gebouw, en men hield de zwarte gestalten die 's avonds binnen slopen, voor mannen die zich daar op de zwarte kunst, de klopgeesterij of het tafel-

dansen toelegden. Nu, dat was juist niet zeer vereerend voor ons: de keus van het tijdverdrijf was al te dom.

Echter moet ik bekennen, dat het huis in zijn geheel genomen, de veronderstelling zeer wel rechtvaardigde.

Hoe dikwijls heb ik des avonds, als ik in het pikdonkere en tastend dien trap opklom, stil gestaan en, met ingehouden adem, geluisterd naar al de wonderlijke en spookachtige geruchten, die ik in dat oude huis hoorde en die ik, noch aan eene algemeene ratten-parade, noch aan het klepperen der gebroken glasruiten, noch aan het krakend verzakken van dit of dat gebindt, kon toeschrijven!

Gansch dat oude en verlaten huis, vroeger getuige van zooveel eer, weelde, overvloed en eerlijk vermaak, scheen met onzichtbare geesten bewoond — en inderdaad men was tevreden als men eindelijk in het donker, een sterreke zag pinken: het licht dat door het sleutelgat van het *atelier* scheen.

Laat ons de deur openen en binnen treden.

Wij bevinden ons in eene groote, vierkante kamer, tamelijk hoog van verdieping en met een rood steenen vloer — ten minste dat hooren wij aan onzen voetstap. Van de zwarte zoldering hangt, aan eene dikke uitgerafelde touw, eene lamp met eene groote grauwe licht-

scherm, en spreidt een flauw en mysterieus licht op de lange tafel die in het midden der kamer staat, terwijl de hoeken ten eenemale in het schemerdonker blijven.

Vijf of zes stoelen staan rond eene breede, dwergachtige, als het ware in een gedrongen monster-kachel, die u — let wel op dat wij in den winter zijn — met gloeiende trekken, gloeienden mond en brullend als een Engelschen bulldog, aanstaart.

Werpt nu eenen blik in het ronde, treedt de wanden wat naderbij en gij zult u weldra beter thuis gevoelen.

De muren zijn behangen met schetsen, teekeningen en studiën, en daar waar zij naakt zijn, heeft een sarcastisch kunstenaar, in houtskool, ze met *charges* overdekt. Ziet hier die van den ondergeteekende: eene met groote passen stappende en gebrilde kraai, in gala rok gekleed en met eenen rol papieren onder den arm. Ik geef u mijn woord, dat de gelijkenis volkomen is, en het portret in de dierenwereld van Gavarni niet zou misplaatst zijn.

Gij zult er anderen vinden met katten,- snoeken- en schapenkoppen, die niettemin celebriteiten geworden zijn.

In dezen hoek liggen helm, speer en harnas; in genen staan, door het stof zwart geworden, pleisterbeelden; ginder heeft men eenen schil-

derezel geplaatst, of leunt een half gekleedde ledeman tegen den muur, alsof het een dronken Zwitser was.

Gij begrijpt nu volkomen waar gij u bevindt, ofschoon dat alles u weinig aangaat; bij klaren dage is dit vertrek wel is waar het *atelier* van eenen schilder; maar des avonds is hier de vergaderplaats, zooals ik u reeds zegde, van jonge letterhelden en philosophen in de luren, en tusschen deze wil ik u doen plaats nemen.

Laat ons bij de tafel terugkeeren.

Op deze liggen eenige boeken; er staat een inktkoker, daarbij papier en pen; verder een groot steenen doodshoofd dat, als men den schedel er af neemt, tot tabaksdoos dient en ook topvol met voortreffelijken Varinas gevuld is. In den kring der stoelen, en vlak voor den gloeienden bulldog, staat een groote, oude leuningstoel met leêren zitting, koperen spijkerkoppen, gedraaide pooten en met twee grijnzende saterkoppen, die de leuning bekronen en eeuwig den neêrgezetene achter zijnen rug schijnen uit te lachen. Nu, dat verdienden wij meer dan eens.

Die leuningstoel had eene groote beteekenis; het was, ik zou zeggen een troon, indien in de republiek der letteren een troon geduld werd. Niemand zette er zich in neêr, of

zijne lees- of spreekbeurt moest gekomen zijn.

O, stoel vol illusiën, hoe vurig werd gij betracht, hoe innig vereërd, en wat gevoelde men zich groot en verheven, als men op uw hard leêren kussen gezeten was! Wat hebben wij in uwe magere armen gedroomd aan het verledene, maar meer nog aan de toekomst! Wat was alles: vriendschap, liefde, recht en zelfs gansch het menschdom, grootsch en edel voor ons! Fierder dan de grootste redenaar, die de geheele wereld door zijne woorden gaat schokken en ontroeren, vlogen wij den trap op, als de avond onzer leesbeurt gekomen was; en hoe staarden wij rond, als wij het manuscript toesloegen, om te zien welken indruk de lezing had te weeg gebracht!

Ik herinner mij nog de bedenkelijk zaam gepreste lippen van dezen; de neêrgeslagen oogen van zijnen buurman; de strakke blik van den derde; een lichte glimlach van den vierde, een woord van aanmoediging van den vijfde, eene ronde afkeuring van den volgende. Nu hoor ik of neem ik deel aan den redetwist, die er op het letterkundige, wijsgeerige of staatkundige terrein ontstaat, zich ontwikkelt, de tongen los, de hoofden helder, de harten warm maakt — terwijl de geurige dampen van den Varinas ons omwolken!

Ik keer gaarne, in mijne verbeelding tot die

dagen terug; ik wil dan ook nu de kamer van het vervallen huis weêr bevolken.

Uit alle standen der samenleving, in welke de oude vrienden nu verkeeren, roep ik hen op; ik zou zelfs op de graven van diegenen willen kloppen, welke het kluchtspel der wereld reeds lang hebben vaarwel gezegd.

Laat ons nogmaals voor eenige oogenblikken jong zijn, de portefeuilles van vroeger doorzoeken, meer hart dan hoofd doen blijken — kortom, laat ons twintig jaren in het leven terug keeren.

Ik hoor gestommel op den trap: de vrienden zijn daar.

Welkom, welkom!

Maar zeg eens, gij daar, neem die blinkende ridderkruisen uit uw knoopsgat en leg ze voor een paar uren op den dorpel van dat venster. Dat speelgoed hoort in onzen kring niet t' huis; dat is het vermaak van later jaren.....

En gij, ontdoe u van die witte, doctorale halsdas, die mij aan de deftigheid van den lijkbidder doet denken. De verveling was immers ook vroeger uit ons midden gebannen; even als uwe letterzifterij, gebrilde en statig bleeke professor.

En gij dan, geleerde kinderkoning, zet uwe plak achter de deur, voor zoolang de zitting duurt.

Ontdoe u, gij daar, van uwe parlementaire waardigheid, en ik bid u, hang uw gegaloneerd kleed hier aan dien verroesten spijker. Goudloveren rokken zijn hier verbannen, even als de stijve witte halsdassen en pruiken.

En ook gij, mijne goede, jong gestorven vrienden — doch neen, rust in vrede, en bezoedelt uwe lijkwaê in ons stof niet meer.....

Komt allen binnen zonder naam of faam, gelijk de goede, trouwe jongens van voorheen, met bleekblauwe aangezichten en purpere neuzen, en met dat lang en huiverend brrrr! dat ons onmiddellijk deed plaats nemen rond den leelijken brommer, niet alleen om de ijskoude vingertoppen, maar ook om het hart te verwarmen.

En nu plaats genomen, het licht opgedraaid, de pijpen gestopt en aangestoken.

Mij dunkt, ik zie aller aangezichten herleven.

Ik zag mijne wetgevers dikwijls in al hunne statigheid, mijne professors bleek en profetisch, mijne doctoren ingetogen en mediterend, mijne kinderkoningen met gefronste wenkbrauwen — nu ten minste ligt de trek van opgeruimdheid op hun wezen; hun handdruk bepaalt zich niet tot éénen vinger; hun woord is niet afgemeten. Welkom zijt ge mij, nu gij uit uwe statige, witte halsdassen, dat kenmerk der onsterfelijkheid in uwe kringen, gekropen zijt!

Ik begrijp: gij zijt gelukkig met den terugkeer tot vroegere dagen.

Zoo driftig als de jongeling naar roem en eer haakt, zoo innig verlangt de man, eens op het toppunt gekomen, terug te keeren naar den schooljongenstijd. Men denkt altijd gelukkiger te zijn geweest in het verledene, dan men dit is in het tegenwoordige; men hoopt in de toekomst altijd meer geluk te vinden, dan men in het huidige geniet.

In het „jeugdig opvliegen" heet het Zschokke, tracht men naar rang en eerepost; eens deze bereikt, voelt men het ongemak, het kwellende, het drukkende van den gegalonneerden rok en men zou andermaal in het losse jongelingskleed en onbezorgd, door de wereld willen stormen.

De marionnetten, die in onzen kindertijd een diepen indruk op ons maakten, verliezen alle ontzag en allen eerbied, als men eens zelf geroepen is om achter de gordijn met de draadjes te trekken en de poppen — en in welken stand vindt men ze niet! — te doen dansen.

Wat schenen zij ons groot te zijn, die mannen welke het volk door hun talent, door hun woord bemeesterden! Wat schijnen die meesters mij klein toe, sedert ik achter de tooneelschermen gezien heb, hoedanig de groote mannen gefabriceerd worden, en sedert ik meer dan

eens een handje hielp om hen eenen trap hooger te doen klimmen!

En het publiek dan? Wat hadden wij een onmeetlijk ontzag voor het publiek — die Oceaan, welke, als hij begint te golven, te schuimen, te bulderen, onzen naam gansch de wereld kan rond voeren; wat waren wij hovelingen van dien machtigen soeverein! En wat schijnt dat alles tegenwoordig betrekkelijk klein, nu wij weten dat het publiek bestaat uit uwen haarkapper, mijnen schoenmaker en onzen briefbesteller, en dat het golven, schuimen en bulderen niet zelden wordt voortgebracht door beweegredenen, gansch vreemd aan ons talent.....

De tijd der illusiën gewis is schooner dan die der werkelijkheid.

Zoo zal het ook wel met mijne goede vrienden zijn!

Gij, bij voorbeeld, wetgever, zijt gij niet tevreden eens voor eenige oogenblikken, die koude, naakte of geraamtachtige voorschriften, welke men wet noemt, af te schudden en terug te keeren tot eene meer poëtische en zielvolle ontboezeming — even als gij, mijn dorre, perkamentachtige, geleerde schoolvitter, die van den eersten tot den laatsten dag des jaars, over de punt boven eene *i*, of over den staart van eene *j*, gebogen zit, alsof dáárin het groote pleit van het genie gelegen was?

Nu de damp des tabaks ten allen kante opkronkelt, en het licht daar door eenigszins verduisterd is; nu de glazen, met kralend gersten-nat, herhaalde malen geledigd en weêr gevuld zijn; nu het eerste vuur des gespreks eenigszins bedaard is, ziet men den kring rond en men zoekt dengene op wien de wijzer is blijven stilstaan: dat wil zeggen, wiens leesbeurt hij aantoont.

Gelukkig voor den wetgever, dat de onverbiddelijke scherpe vinger niet op hem wijst; want met een hoog geleerden glimlach, en met minachting op die „kinderachtigheid" neêrziende, had hij zijne blakende schriften van volksgeluk en heldengrootheid, eens aan de vlammen overgeleverd. De doctor had zijne poëzie gebruikt, misschien wel om er een zeer prozaïsch instrument in te wikkelen..... De professor had zijne droomerijen eens, vol beschaamdheid en terwijl zijne haren te berge rezen, verscheurd, omdat hij er een *g* voor eene *ch* in geschreven vond, en eene *y* den voorrang had boven een *ij*. De oudheidskundige had op den rug zijner heldendichten, eene keuken-rekening van de XIIIe eeuw overgeschreven.....

Gelukkig voor hen! zeg ik.

Ook was het hunne beurt niet.

Ongeveer twintig jaren geleden, is de wijzer op mij, ondergeteekende, blijven stil staan en

dewijl de sinds verloopene tijd als niet bestaande werd aanschouwd, moet ik, of liever mag ik voor mijn zes- of zeventallig publiek, den eerwaarden leuningstoel beklimmen en de destijds aangekondigde lezing aanvangen.

Het publiek neemt zijne houding.

Deze vriend leunt met de ellebogen op de knieën en het hoofd in de twee handen; die daar ziet strak naar den gloeienden brommer; een derde staart naar den zwarten zolder; een vierde sluit de oogen — ieder keert zich in zich-zelven, en ik, met een kloppend hart, vol hoop en vrees, ik vang na driemaal het klassieke *hm*, *hm*, *hm!* te hebben laten hooren, mijne lezing aan, mij wel voorstellende van tijd tot tijd het oog eens steelsgewijze op te lichten, en te zien wat indruk de lezing op mijn geëerd publiek maken zou.

DE OOIEVAARS.

1.

e dorpel van een huis, waar kinderen vrij en ongestoord mogen spelen, heeft voor mij altijd eene groote aantrekkelijkheid. Mij dunkt als er kinderen op eenen dorpel woelen, binnen 's huis er ook goede harten moeten kloppen.

Kinderen rond eene woning zijn als helder glinsterende dauwdroppels op de rozen; dat zijn feestbloemen rond de ingangdeur gevlochten, dat zijn vroolijk gonzende bijen rond het teelgat van den korf.

Als het ongeluk of de smart, als ziekte of dood zoo een huis komen bezoeken, dan verdwijnen wel is waar de kleinen — maar zij komen terug even als de dauwdroppels na den zonneschijn; even als de bloemen na den winter; even als de bijen na de dondervlaag.

Een vreedzame ooievaar op het dak, en kinderen op den huisdorpel — ziedaar voor ons, dorpelingen, altijd een voorteeken van geluk en liefde.

Laat ons die eenvoudige denkbeelden, die bijgeloovigheid, als gij het zoo noemen wilt, bewaren; zij werden ons, met het huis waar wij geboren zijn, van ouder tot ouder overgeleverd!

Op Dora's huisdak nestelden een koppel schoone ooievaars, met lange rooskleurige pooten; op haren dorpel speelden, in het schoone jaargetij, eene gansche schare kinderen; doch hoe levendig en schaterend die jeugd ook wezen mocht, Dora hinderde nooit hare uitgelatenheid.

Dora was eene jonge weduwe, welke blijkbaar tot den deftigen burgerstand behoorde. Een paar jaren geleden, en dit na den dood van haren man, had zij zich in het dorp neêrgezet. Juist was er destijds een klein en allerliefst huisje ledig, en Dora betrok het.

De bewoonster was de weduwe van eenen scheepskapitein die, hoewel jong omgekomen,

reeds eene kleine fortuin had vergaard. Van daar dan ook dat vrouw en kind, in ons dorpje, stilaan konden leven. Aan hertrouwen had Dora tot dan toe niet willen denken; want zij vreesde haren zoon, haren lieven Willem, eenen stiefvader te zullen geven, zooals zij er zelve helaas! eenen gehad had; zij wilde gansch haar leven toewijden aan haar kind en het volkomen gelukkig zien: — dat was de droom der goede moeder.

Toen Dora in het dorp aankwam, was het winter.

De sneeuw lag als een doodlaken over akker, boomen en daken uitgespreid; de scherpe noordewind sneed door de beijsde takken, en blaasde holle en akelige tonen in de schoorsteenen, alsof deze laatsten allen zware orgelpijpen waren geweest.

Dan, in zulk jaargetij, blijft men het liefst bij het turfvuur — en dit deed Dora bovenal, omdat zij noch de menschen, noch de gewoonten van hare nieuwe woonplaats kende.

De weduwe had overigens zoo vele smartelijke en toch dierbare herinneringen, waaraan zij in de eenzaamheid denken wilde. Bij het huilen van den wind, dacht zij altijd aan de bulderende zee. In hare gedachten zweefde zij over den wijden Oceaan, en zocht het schip van haren echtgenoot, de *Johanna Maria*,

dat licht als een notendop over de golventoppen heendanste; zij zag het vaartuig in nood; zij hoorde de stem van den kapitein, die den matroos moed in het hart sprak; zij zag haren echtgenoot kalm en gelaten, het doodsgevaar te gemoet staren. Nu sloeg het eene zeil, dan het andere naar beneden; eindelijk knakte de mast als een riet, en — hartverscheurend oogenblik — de *Johanna Maria* zonk, met man en muis, in 't diepste der zee.

Dit waren droevige oogenblikken voor Dora; maar als zij dan het kleine portret bezag, in hetwelk de jonge kapitein, met een kalmen en liefdevollen blik, haar nog scheen te groeten en moed in het hart te spreken — dan wendde zij het oog op haren zoon, die bij het schemerend lamplicht rustig in zijn bedje sluimerde, en zie, de akelige droom van het verledene verdween, om plaats te maken voor eenen schoonen droom der toekomst.

Dora deed zooals al de moeders doen aan de wieg harer kinderen — zij droomde van geluk, zegen, roem en eer. Zij dacht niet meer aan den winter buiten: zij luisterde niet meer naar de akelige muziek in den schoorsteen — zij dacht aan den volgenden zomer.

Dan zou haar Willem reeds met de kinderen van het dorp kunnen spelen; zij zou zijn gelach

en geschater, zijn eerste gekakel hooren — en dat zou als eene blijde muziek door het huis klinken.

Welhaast zou Willem een flinke jongen zijn — met oogen, zoo als die zijner moeder; met trekken, zoo als die zijns vaders. In geheel zijne gestalte zag de moeder ijver, moed en wilskracht. Geen tol bromde zoo luid als die van Willem; in de kerk was hij de vroomste, in de school de vlijtigste; in liefde jegens zijne moeder, was hij een toonbeeld voor alle kinderen — en in de zoete gedachte aan die toekomst weende Dora van geluk, en kuste onvoorzichtig den kleinen slaper wakker.

Het kind glimlachte en welhaast vielen de oogjes weêr toe, terwijl Dora, over haar naaiwerk gebogen, haren droom voortzette.

Willem werd, in Dora's verbeelding, jongeling.

Zie, daar staat hij voor zijne moeder, met zijn kastanje-bruin haar, fijn geteekende wezenstrekken; met oogen, die als sterren fonkelen en die eene zuivere ziel verraden; met eenen glimlach om de lippen, die van liefde en tevredenheid getuigt. Hij bemint zijne moeder, als het heiligste wat er op aarde voor hem bestaat; hij werkt voor haar, en al wordt Dora's voorhoofd gerimpeld, al worden hare lokken reeds grijs — toch denkt zij, door die liefde, op nieuw weêr jong te worden.

Maar wat zal Willem eens zijn in de wereld?

— Een vergeten werkman in het dorp? — Neen, Willen moet meer zijn.

Dora had in vroegere jaren eenen ambtenaar gekend aan het ministerie, en uit goede herinnering zou deze hem wel eene benoeming van grens-kommies kunnen bezorgen... Och, neen! dan zou hij des nachts in hagel- en sneeuwvlaag, onder de opene lucht moeten ronddwalen, om de gevaarlijke smokkelaars te vangen, en de moeder zou hem eens bleek en teringachtig op het ziekbed zien neêrzakken.

Maar indien hij eens een koopmanskantoor kon bekomen? — Och neen! altijd opgesloten zitten in het dof kantoor en dan gebogen over dien schrijflessenaar, dat zou met zijn vrij en onafhankelijk gemoed niet overeenkomen — en een traan in de oogen van Willem, zou een druppel vergif zijn in haar hart.

Doch als hij eens scheepskapitein werd gelijk zijn vader? — Neen! dan zou de moeder hem immers bijna heel haar leven moeten missen, en daarbij de gedachte aan de *Johanna Maria* was haar zoo pijnlijk.

Nu dan, officier van het landleger, met de gouden epauletten op den schouder, en wie weet! met het blinkende eerekruis op de borst..... Maar als het dan eens oorlog werd, en hij zijn bloed aan Koning en vaderland moest ten offer brengen.... Alles — wat is er

natuurlijker in het menschelijk leven! — had eene nadeelige zijde. Wachten en hopen, ziedaar alles wat Dora doen kon.

In die eenzaamheid, welke echter wel eens door het bezoek in de buurt werd afgebroken, ging de winter voorbij. De lente kwam en schudde hare bloemen over het dorpje heen; toen kwam de ooievaar, waarvan wij vroeger spraken, op het dak zitten en er nestelen; toen kwamen ook de kinderen om even als bij den vorigen eigenaar, op den dorpel te spelen.

Willem was tien jaren oud geworden. De droom der moeder was inderdaad waarheid. Men kon niet alleen geen schooner — maar ook geen goedhartiger knaap bedenken. Dora had maar ééne spijt; 't was dat het den vader nooit was gegund geworden, den blozenden knaap te zien, te omhelzen en zich in zijn goed hart te verheugen.

Als Willem niet op het grasperk of op den dorpel speelde, of als hij niet, op eenigen afstand voor het huis neêrzat, om naar den vriendschappelijken ooievaar te zien, dan moest Dora hem zoeken, nabij een huis niet verre van daar.

Uit dat huis klonk er dikwijls eene vroolijke stem, die den jongen tot zich lokte. Het was de stem eener viool, welke van tijd tot tijd gansch de dorpsjeugd rond den grooten lindenboom voor het huis deed dansen en springen.

De speelman was een persoon van ruim dertig jaren oud, en Eric Keller geheeten — een man, die even als Dora, kort geleden het dorp tot vaste woonplaats gekozen had.

Volgens zijn eigen zeggen, was hij het stadsleven moede, en wilde hij voortaan in het dorp, waar hij geboren was, zijne dagen slijten. Hij kwam in de voornaamste herberg *de blauwe Haan* wonen, en leefde er als een wezenlijk heerschap. Voor tijdverdrijf speelde Keller de viool; wandelde in de velden en in de bosschen; kwam in den zomer, als Dora aan het open venster zat te werken, met haar een praatje houden; deed verder wat de boeren doen, om den tijd te dooden — en vooral sloeg hij geene enkele kermis, in het najaar, over.

Van het grootste gedeelte zijner levensgeschiedenis wist men niets. Wel is waar was hij in het dorp geboren en opgevoed; maar Eric had zijnen jongelings-tijd in de West-Indiën doorgebracht; was, na zijnen terugkeer, beurtelings soldaat en grens-kommies geweest; had lang in de stad geleefd — en die hoofdstukken uit Keller's levensgeschiedenis waren altijd onder den sluier van geheim, verborgen gebleven.

Sommigen beweerden dat zijn vader, een gewezen 's lands ambtenaar, hem nog al fortuin had achter gelaten; anderen hielden stijfhoof-

dig vol, dat hij slechts zooveel had om nog korten tijd in het dorp te leven.

Eenigen beweerden dat hij een mensch was, die geregeld leefde; anderen hielden hem voor een falsaris van de fijnste soort, en wezen op zijne pinharen, zijn geslepen woord en zijn valschen oogopslag.

Een nauwkeuriger opmerker zou tevens gezegd hebben: „die vroegtijdige rimpel op zijn voorhoofd, dat glanzeloos oog, die eenigzins ingevallen wangen en fletsche lippen, getuigen van een woelig en vermoeiend leven.”

En inderdaad, Eric was niet wat hij over 't algemeen scheen; er zijn schurken die de valschheid hunner ziel onder eenen schijn van goedheid en welwillendheid weten te verbergen — en een zoodanige was die avonturier.

Dora was eigenlijk niet sterk met Keller ingenomen, en zij had het zelfs wel eens doen blijken; doch Eric sloeg er geen acht op en was altijd even vriendelijk en innemend jegens haar.

Toen zij echter haren Willem als door eene geheimzinnige kracht naar het venster van den vioolspeler zag getrokken worden — toen zij opmerkte, dat haar kind dààr altijd met een vriendelijken lach onthaald werd — toen zij Eric soms, op de vraag van het kind, het instrument grijpen zag, en uren lang voor hem spelen, toen veranderde hare vooringenomen-

heid jegens den vioolspeler, en zij vond ten laatste meer voordeelige dan nadeelige kanten in zijn karakter.

Eric scheen de trouwe vriend van Willem te worden; want zelden kwam het kind te huis of het bracht het eene of andere speelgoed meê dat „oom Eric" gemaakt had: een gekleurd kaartenhuis, een prachtigen vlieger, een viool of een schip van een ouden klomp; een papieren generaals-hoed, met hanenveêren versierd — en als de moeder, door al die goedheden getroffen, mijnheer Keller bedankte, dan glimlachte deze, alsof zulks de moeite niet waard was, en hij sprak over andere dingen.

En waarover sprak die Keller al niet?

Eens, op eenen zondag-middag dat de zon warm scheen en de bloemen van de naburige weiden, een zoeten geur naar den kant van Dora's venster waaiden, zat de weduwe voor het open raam en las Tollens *Echtscheiding*. Eric Keller was genaderd, had de meesterlijke poëzij erkend, en sprak over dezelve met zòò veel gevoel, met zòò veel bewondering, dat Dora uitriep:

„Zijt gij ook dichter, mijnheer Keller?"

„Een weinig?" had de jonge man gezegd, en plukte achteloos een dor blaadje van de geranium, welke op Dora's venster bloeide.

Een ander keer, dat zij met het portret van

den kapitein der *Johanna Maria* in de hand zat en mijmerde aan hare eerste liefde — sprak Eric met zòòveel warmte over de meesterlijke vormen, die de kunstenaar aan zijn werk had weten te geven; over het teêre en doorschijnende der vleeschdeelen, en over de harmonie der kleuren, dat Dora hem met eenen glimlach van opgetogenheid vroeg:

„Zijt gij ook schilder, mijnheer Keller?"

„Ik beoefende die kunst wel eens," antwoordde Eric, en klopte onachtzaam de asch uit zijnen meerschuimer.

Er werd gesproken over reizen te land en ter zee; men sprak van de wonderen der schepping, en van die door de hand der menschen gesticht; men noemde prachtige steden, kerken en gedenkteekens — en Eric tooverde, door zijne woorden, het onbekende met zooveel waarheid voor de verbeelding, dat Dora hem vroeg:

„Hebt gij veel gereisd, mijnheer Keller?"

„Nog al," was het antwoord, terwijl hij met den wijsvinger en den duim, eene vlieg van den vensterdorpel knipte.

Op dat oogenblik klonk er eene stem achter hem, welke langzaam en smeekend *Onze Vader* bad. Dora zag uit het venster en Eric wendde zich om: — een arm kind, in lompen gehuld, vroeg, in naam van zijnen Hemelschen Vader, eene aalmoes. Eer de weduwe gereed was,

om den Christen-pligt te volbrengen, had de vriendelijke buurman het kind reeds eene ruime gift in de magere handjes gestoken — en toen Dora hem, met eenen oogopslag, voor dat goede werk bedankte, zegde Keller, altijd even onachtzaam:

„Uwe bloemen hebben nat noodig, juffrouw Dora.”

Toen Eric het venster verliet, staarde Dora hem met belangstelling achterna; haar hart klopte hevig, en toen er plotseling in haar eene gedachte opkwam — welke, dat weten wij niet — purperde een schaamteblos hare wangen. Zij zag in de verte haren Willen naar Eric snellen; deze ligtte het juichende kind op den schouder, en droeg het met zich naar *den blaauwe Haan.*

Toen des avonds Willem rustig in zijn bed sliep, zat Dora mijmerend aan het venster. De maan wierp een tooverachtig licht door het loof der linden, en het schemerde tot in de kamer waar de weduwe zat.

Zacht rezen in de verte de toonen eener viool op. — Eric speelde een der walsen van Strauss. De maan, in het rimpelende water van den vijver, de bladeren der linden en populieren — en ook het hart van Dora — schenen op die fantastieke toonen te dansen.

Dora luisterde lang naar den vroolijken wals

— eene herinnering aan de eerste jaren van liefde en vreugde in het leven — en het was alsof er nogmaals een zucht naar die dagen in hare ziel oprees.

Eene poos nadien stond zij, met een snel kloppend hart, op en naderde het bed, waarin haar kind zachtjes sluimerde. Daar, aan het venster, scheen zij de stem van eenen duivelbekoorder gehoord te hebben — hier, aan het bedje van haar kind, hoopte zij integendeel haren goeden engelbewaarder te vinden.

Willem droomde en de moeder beefde van ontroering, toen het kind in zijnen droom vriendelijk stamelde:

„Eric! Eric!..."

De moeder kuste den slapenden knaap, en zegde fluisterend:

„Hij bemint dien Eric tot in zijnen slaap; hij bemint hem als zijnen..... vader."

Dora vergat dat dit laatste woord eene ontheiliging was.

Toen de herfst de dorre bladeren van de linden en populieren had geschud, werd Willem ziek. Bleek en mager, lag de knaap op zijne legersteê. Daar naast, dag en nacht, zat zijne moeder, met tranen in de oogen, het arme kind aan te staren. Ach, zij zou haar leven gaarne ten offer gebracht hebben, indien haar kind slechts behouden werd!

Het was stil en doodsch rondom Dora's huis. Eric had de dartele en speelzieke kinderen den dorpel doen verlaten — en hij zelve, als hij het soms waagde binnen te komen, ging op de teenen, stak het hoofd even binnen de deur en vroeg fluisterend hoe het met zijnen lieveling was.

„Die Eric is een oplettend mensch!" had Dora tot zichzelve gezegd, en luidop bedankte zij hem voor zijne goedheid.

Wat al lange en slepende nachten had Dora aan het ziekbed van haar kind gezeten! Wat al opofferingen getroostte zij zich! Wat al buitengewone sommen gaf zij uit aan alles, wat zij maar dacht, dat haar kind kon redden! Wat werd zij zelve bleek en mager, en hoe dof stonden eindelijk hare oogen in het hoofd! Maar dat alles is immers niets voor eene moeder: een glimlach, die over de lipjes van het zieke kind speelt, doet alles vergeten!

Dien glimlach kon Eric Keller zeer dikwijls doen ontstaan — want de knaap hield veel van bloemen, en Eric wist de laatsten van het jaargetij te vinden, en ze in eene wilde mengeling over het bed van den knaap heen te strooien. Ook als Willem des nachts door de koorts aangedaan, ijlde — riep hij altijd om Eric, en als zijne handjes zich om de handen zijner moeder klemden, dacht de knaap dat hij Eric's handen vastgreep.

Dank aan lange en onvermoeide zorgen, dreef het gevaar voorbij, en toen kwam Eric met zijne viool aan het voeten-einde van het bed zitten en speelde zacht — heel zacht voor Willem. Het kind vond het spelen zoo schoon als de zang der engeltjes in den Hemel.

„Wat brave ziel!" had Dora in haar hart over Keller gezegd en wischte eenen traan van dankbaarheid uit de oogen.

Willem genas.

In den winter, die op de ziekte volgde, gebeurde er iets belangrijks in de woning der weduwe. Men vierde er de bruiloft van Eric en Dora. De laatste had hare belofte vergeten, die van alleen voor haar kind te zullen leven en het nimmer aan de zorgen van eenen stiefvader toe te vertrouwen; maar het kind wist niet beter en was er gelukkig meê. Tusschen beide in, was Willem meê naar het wethuis en naar de kerk gegaan.

Wreek het Dora niet, lezer!

De moeder had de overtuiging, dat zij aan haren lieveling een oprechten vader gaf, die niets zou verwaarloozen om haar kind gelukkig te zien. Indien zij zelve de harde beproevingen van eenen stiefvader had moeten onderstaan, dan toch zou dit nooit het geval zijn geweest met Eric jegens Willem!

De droom der moeder kreeg nieuwe en schitterende kleuren, en haar zoon zou al de

uitmuntende hoedanigheden bekomen, die zij in Keller bewonderde. Hij zou dichter, schilder, muziekant zijn; hij zou even als Eric, den ongelukkigen arme door milde aalmoezen bijstaan. Hij zou moedig, kalm in 't gevaar, rondborstig in zijnen omgang zijn gelijk zijn eerste vader — kortom, hij zou èn zijn eersten, èn zijn tweeden vader gelijken.

2.

Toen de lente kwam, zat Willem soms uren lang naar den helderen hemel te zien, en zocht de ooievaars, die weêr uit de verre landen zouden komen.

De knaap wachtte lang te vergeefs; eindelijk zag hij het vogelpaar hoog — zeer hoog aan den hemel en hij juichte, jubelde en danste van vreugde.

„Moeder, moeder! daar zijn de ooievaars!" riep het kind.

Dora werkte aan het opene venster; zij zag even naar den blaauwen hémel op; maar zij moest in hare gedachten met geheel andere

dingen bezig zijn; want zuchtend liet zij het hoofd weêr zakken en werkte voort.

De buurt was zoo onverschillig niet aan de komst der ooievaars.

Tegenover Dora woonde de kleêrmaker van het dorp — de levende krant van geheel den omtrek — en nauwelijks had deze het geroep van den knaap gehoord, of de mopsneus van den snijder kwam in het open raam te voorschijn.

De barbier rechts — die geweldig jaloersch was, omdat de kleêrmaker het dorpsnieuws vroeger wist dan hij — de barbier verscheen in de deur en draaide het hoofd in alle richtingen, om de ooievaars te zien — en de snijder lachte luidkeels, omdat de oogen van zijnen buurman in de wijde uitgestrektheid der hemelen verloren liepen.

De gepensionneerde kapitein links, stond met zijne blaauw wollen slaapmuts op en eene lange pijp in den mond, voor het zoldervenster en vloekte op de zon die, vurig als een losbrandend kanon, hem belette de langpooters te zien.

De komst van de twee ooievaars in het dorp, is zoo merkwaardig als de verschijning van eenen met roebels beslagen Bojaar in eene badplaats — met dit verschil, dat de ooievaars ontastbare en de russische prins zeer tastbare

zegeningen aanbrengt. In welk hôtel zal de edele Bojaar zijne roebels over de tafel doen dansen? — of neen, wij willen zeggen, op welk dak zal de ooievaar zijne gezegende pooten neêrzetten?

Dat was de vraag, welke de saâmgeschoolde kinderen, de snijder, de barbier en de oude kapitein zichzelven, bijna gelijktijdig, deden.

De oude vrienden van Dora's woning zweefden lang — zeer lang boven het dorp. Zij stegen hooger, zij daalden neêr; zij verdwenen achter de mastbosschen, die den gezichteinder begrenzen, of dreven boven de toppen der populieren op het marktplein. Zij schenen even als landverhuizers in eene nieuwe streek, eene geschikte plaats te zoeken, waar zij rustig en in den warmen zonneschijn, hunne jongen zouden kunnen koesteren.

De praatzieke kleêrmaker had des nachts heimelijk, een oud kruiwagenrad op het dak van zijn huis geplaatst, in de hoop van de vogels te lokken.

De afgunstige barbier had twee dagen lang jacht gemaakt op de kikvorschen, en liet er een gansch regement op zijn dak rondspringen — terwijl de hinderlaag bij den kapitein bestond in eene waschkuip, met twee springlevende palingen.

„Zij weten niets van mijn kruiwagenrad!”

mompelde de kleêrmaker, terwijl hij zich vroolijk de handen wreef en zijne buren spottend aankeek.

„Zij denken niet aan mijne kikvorschen!" grijnsde de barbier.

„*Potstausend!*" bromde de kapitein, met een duivelsch genoegen: „zij hebben geene gedachte op mijne springlevende palingen — die domkoppen!"

Maar de ooievaars daalden noch bij dezen, noch bij genen neêr; zij verdwenen eindelijk aan den horizon. Wel hadden zij een oogenblik boven Dora's woning rond gedreven, waar zij zooveel jaren gelukkig gewoond hadden; maar het was alsof zij er niet meer toe konden besluiten dààr hunne woning te vestigen.

„Kapitein!" riep een rosse straatjongen, terwijl een ruwe lach zijnen mond wijd openspalkte; „visch nu zelf met uwen spitsen neus de palingen uit de waschkuip!"

De kapitein werd bleek van kwaadaardigheid, wierp een brandenden blik uit zijn zoldervenster, en sloeg onder het grommelen van iets dat donderde en kraakte, het dakvenster toe.

De kleêrmaker en de barbier, die met eenen wip alles begrepen hadden, lachten dat het schaterde.

„Lach niet, snijder!" riep een andere jon-

gen; „ga zelf nu maar op uw versleten kruiwagenrad zitten koekeloeren!"

De kleêrmaker verdween als een bliksem, brak zes naalden achtereen en rukte meer dan twintig keer zijnen draad aan stukken. De barbier hield zijnen buik vast van lachen, en hij beloofde zich reeds die grappige historie, aanzienlijk verbeterd en vermeerderd, in het dorp rond te bazuinen — toen eensklaps een levende kikvorsch hem vlak tegen zijne wang vloog.

„Verzoek gij den kapitein en den kleêrmaker nu maar op een kikvorschenbillen-feest!" riep een derde schooljongen.

„Hoerrah voor den kikvorschenjager!" schreeuwden de jongens.

De barbier minder wijs dan de kapitein en de kleêrmaker, wilde zich op eene schitterende wijze op het Jan Hagel wreken; maar eene hageljagt van zijn eigen vierpootig wild, dreef hem welhaast naar binnen — en zondags nadien zong men reeds een bijtend liedje over het geval.

De drie pretendenten hadden maar eene troost: deze was, dat niemand in het dorp nu de geluksvogels meer bezat.

Willem weende om het verlies van de vogels; Dora zuchtte er om — maar Keller hief de schouders op en wenschte zich geluk, dat het huisdak eindelijk van dat schuim verlost was. Hij scheen noch de traantjes van Willem, noch

het naïve geloof van Dora te eerbiedigen. „En echter," zegde Dora tot zichzelve: „vòòr wij getrouwd waren, hield Eric van alles wat mijn kind en mij gelukkig deed zijn."

Eric Keller was inderdaad veel veranderd, en zoo driftig in den voorgaanden zomer kleine Willem was, om naar den speelman te loopen — zoo vreesachtig zag hij nu zijnen stiefvader aan, en ging zich op den minst gestrengen blik van dezen, achter zijne moeder verschuilen.

De snaren der viool waren sedert lang gesprongen en niet meer vervangen, en men had ook sinds den zondag-middag aan het venster, niet meer van poëzy, van schilderkunst, van reizen of van bloemen gesproken — terwijl meer dan eens een hard woord van Eric, het arme bedelmeisje van het anders zoo gastvrije huis van Dora gedreven had.

Dora had met eenen traan in de oogen naar de reden van die plotselinge verandering gevraagd; maar Eric had zich de moeite niet gegeven te antwoorden, en toen de zachtmoedige vrouw het hem ten tweeden male vroeg, had hij kortweg en barsch gezegd: „Dat moet ik weten!"

„Is het waar, moeder, dat de ooievaars nooit meer zullen terugkomen?" vroeg kleine Willem met een bedrukt stemmeke, en zijne betraande oogen naar zijne moeder richtende.

„Wie zegt dat, kind?" vroeg Dora, bijna onachtzaam.

„De kleêrmaker."

„De babbelaar!" mompelde Eric, die bij het vuur zat, en wel is waar schijnbaar naar den kolengloed zag; doch gedurig zijn valschen blik over moeder en kind dwalen liet.

„Hij zegt, moeder..." en het kind zag aarzelend naar Eric.

„Nu, wat zegt hij, Willem?" vroeg de moeder zachtjes.

„Dat vader den ooievaar van het dak, en het geluk uit ons huis heeft gejaagd."

Dora werd bleek als eene doode; zij trilde als een blad en wierp een onrustigen blik op Keller. Zij sidderde heviger toen zij het brandend oog van haren echtgenoot ontmoette, en deze de nabij hem staande tafel onder eenen vuistslag daveren deed.

„Eric!" smeekte de moeder.

„Dat is te veel!" bulderde Keller.

„Het kind weet niet wat het zegt, Eric!" ging Dora voort.

„Het weet dit maar al te wel; maar het is zoo als er geschreven staat:" de kleinen trappen u op het kleed; de grooten trappen u op het hart! „Welnu, die daar zal mij ook welhaast den voet op het hart willen zetten."

„Dat kunt gij niet meenen, Eric; gij hebt hem altijd lief gehad."

„Ja, maar nu..."

„Wat wilt gij zeggen, Eric?" vroeg de moeder, en opstaande sloeg zij de armen om haren zoon, als dreigde hem een groot gevaar. „Spreek, Eric, wat bedoelt gij?"

„Niets!" morde deze, en weêrhield blijkbaar eenige woorden, die hem reeds op den rand der lippen zweefden. „En waarom," hervatte Eric, na eene korte poos en op veel zachter toon, „waarom zou ik den ooievaar van het dak verjaagd hebben?"

„Omdat..." stamelde Willem.

„Welnu?" hervatte de vader.

De moeder hield angstvol den adem in.

„Omdat gij een stiefvader zijt," zegde de knaap naïf, zonder eigenlijk te weten wat hij zegde.

Het koud zweet stroomde Dora over de ledematen; Eric werd bleeker dan te voren en zijne tanden knarsten.

„Willem, Willem!" kermde de moeder, „dat moogt gij niet meer zeggen."

„En waarom niet?" beet Keller haar toe, en een ijselijke grijnslach vertrok zijne lippen. „Ik heb het u immers gezegd: die dwerg daar, zal mij welhaast den voet op het hart zetten; maar bij den hemel!" en de vuist van Eric kwam weêr donderend op de tafel neêr — „eer *dat* gebeurt, zal ik hem de hersens tegen den muur verbrijzelen."

Willem zag beurtelings naar zijne moeder of naar Eric, en begreep niet wat hij toch misdaan had.

„Eric," smeekte Dora andermaal; „vergeef het hem; het arme kind weet niet wat het zegt, Ik bid u om vergiffenis voor hem!" — en de moeder stak biddend de handen tot haren echtgenoot uit.

Deze stond op, stiet de arme moeder van zich weg, en hief dreigend den arm op om haar te slaan.

Op dat oogenblik stond er plotseling een beschermer tusschen den woesteling en de smeekende Dora. Zijn gelaat was bleek van verontwaardiging en gramschap; zijne oogen gloeiden en zijne handen werden krakend tot vuisten gewrongen.

Die wreker was echter niemand anders dan de knaap — machteloos wezen tegenover den sterken Eric — en niettemin ging deze achteruit; want het scheen hem toe, dat het kind plotseling man geworden was.

„Stiefvader! stiefvader!" duwde hem de knaap toe, met tranen van woede in de oogen; want hij had wel gezien, dat dit woord allèèn Keller's bloed had doen koken. „Stiefvader!" hervatte hij en zijne tanden knarsten en zijn kleine voet deed den vloer onder zijn gestamp dreunen.

Eric Keller vermeed den knaap, en naderde

Dora om haar op te richten; want de arme vrouw was in bezwijming gevallen. De vader vreesde voorzeker den knaap niet; maar in dezes houding, in zijne vonkelende oogen, in zijne gebalde vuisten zag hij reeds den toekomenden man, die altijd tegenover hem staan zou, en hem in zijne wenschen en ontwerpen zou dwarsboomen.

Nooit had men den knaap zòò gezien: altijd was hij zoet, onderworpen en gelaten als een lam — nu was hij eensklaps een leeuw geworden, die bulderend en dreigend zijne manen schudt.

Van dat oogenblik was de scheiding tusschen den tweeden vader en den zoon blijkbaarder dan ooit voor Dora, en wat deze ook aanwendde — die scheiding bleef bestaan. De zoon naderde den vader wel is waar schroomvallig en liet de bede om „vergiffenis" van de lippen vallen; maar Eric ontving hem koel en met kwalijk verborgen haat.

Het geluk was ten eenemale uit den huiskring verdwenen. Eric was somber, ingetogen, soms hard jegens de ongelukkige moeder, en wat Willem betreft, Keller's valsche blik scheen den knaap het brood te benijden, dat hij in den mond stak. Overdag verliet hij meermalen het huis, des avonds vertoefde hij in *de blaauwe Haan*, om er soms met den barbier, den

kleêrmaker en den ouden kapitein den laatsten druppel uit de jeneverflesch, op den nagel van den duim te doen perelen.

Daar alleen was Eric opgeruimd en vroolijk.

Het was eene koude najaarsavond. Reeds had de torenklok twaalf ure geslagen, en nog was Eric uit de herberg niet terug gekomen. Dora zat bij het smookende lampje, het hoofd mismoedig gebogen. Als zij, bij het minste gedruisch, het hoofd oplichtte, zag men dat er tranen in de oogen glinsterden.

Nu eens stond de moeder op, ging naar het bedje waarin haar Willem rustig sluimerde, vouwde de handen zamen en bad voor haar kind. Daarna keerde zij droevig tot hare zitplaats, bij de uitgedoofde kolen van het vuur terug en verzonk er in gedachten. Zoo doodsch als die kolen waren, zonder gloed, zonder het minste vonkje leven meer — zoo ook was haar hart op dat oogenblik. En echter hoe vroolijk brandde het vuur der hoop, eenige jaren vroeger in haar!

Als de wind het venster deed kraken; als de regen tegen de ruiten kletterde; als de hond van den buurman akelig huilde — beefde Dora en meende ongeluksstemmen te hooren, die haar bittere verwijtingen deden.

Het sloeg een — twee — drie — vier; een geweldig gedruisch liet zich aan de huisdeur

hooren. Dora snelde er heen, deed de deur open en Eric waggelde morrend en grommend binnen; hij was smoordronken. Dora wilde zijne wankelende schreden ondersteunen, doch vloekend stiet hij hare hand van zich af.

Daar leunde Eric nu tegen de deur der kamer; zijne knieën bogen zich onder het gewicht van zijn voorover hellend lichaam; zijn hoofd waggelde heen en weêr; de oogen, mat en glanzeloos, puilden uit de holten; zijne haren hingen hem verward over het voorhoofd en zijn mond morde onzamenhangende woorden.

Het was het afzichtelijkste beeld der dronkenschap, dat men bedenken kon.

„Eric!" stamelde Dora bang en met tranen in de oogen, „laat mij u ondersteunen."

De dronkaard lichtte het hoofd op; er kwam een vurige glinstering in zijn oog en de arm, die eene poos te voren als verlamd scheen te zijn, werd met kracht en dreigend opgeheven.

„Weg!" bulderde hij; „weg of ik zal u de hersens verpletteren."

„Eric, kent gij mij dan niet meer? Ik ben Dora!" smeekte de echtgenote.

„Ja, ja! die slang... waar is die slang van een jongen... Ik wil hem een kop kleiner maken... Stiefvader heeft hij gezegd.... Ha! ik ben goed bij mijn verstand.... Ja, nu heb ik

het verstand en den moed weêr gevonden, op den bodem der flesch.... ik zal hem...."

En met die woorden wankelde Eric naar het bed van Willem.

De moeder had de beweging begrepen; zij herwon plotseling al haren moed, en vloog met eene onweêrstaanbare kracht voor het bed, om haar kind te beschermen.

„Uit den weg!" hervatte Eric, en zijne beide handen grepen naar Dora, welke als een bewaar-engel haren lieveling beschermde.

„Neen, neen!" riep zij uit; „gij zult mijn kind niet aanraken; ik ben nog altijd zijne moeder."

Willem was wakker geworden, en klemde zich bevend aan zijne moeder vast.

De dronkaard wilde Dora wegrukken, doch deze stiet hem, met eene krachtige hand, achteruit en het evenwicht verliezende, viel het zware lichaam op den steenen vloer. Het hoofd bonsde zoo geweldig op denzelve, dat er bloed uit eene wonde vloeide.

Dora zag het, en het kind van zich afstootende, snelde zij naar haren man, lichtte het bloedende hoofd op, stelpte den bloedstroom en werd weêr de teêrhartige echtgenote. Zij vergat de bedreiging, welke Eric zoo even jegens haren lieveling had doen hooren.

„Bloed!" morde Keller; bloed, tusschen

dat kind en mij... Ha! ik zal mij wreken, mij verschrikkelijk wreken!" Maar die woorden gingen deels verloren, tusschen het smeeken en jammeren van Dora, en alleen Willem had ze duidelijk verstaan.

Dien nacht werd de knaap door akelige droomen geplaagd: hij zag Eric met zijn bebloed hoofd en zijne bebloede handen dreigend voor hem staan, gereed om hem te vermoorden; hij hoorde zijne dronkenmansstem; hij zag zijn akeligen grijnslach — en te vergeefs riep het kind om zijne moeder.

Daarop voelde Willem plotselings twee armen zachtjes om zich heen slaan. Toen hij de oogen oplichtte, zag hij een' man in den bloei zijns levens met een rondborstig voorkomen, en open gelaat — en zie, hij geleek als twee druppelen water op het kleine portret, met hetwelk zijne moeder hem vroeger wel eens had laten spelen; maar dat hij niet meer gezien had, sedert Eric zijn zoogezegde vader was geworden.

Het kind had dien beschermer lief in zijnen droom, en het haatte Eric Keller.

Telkens als Eric in zijnen slaap, voor het oog van Willem opprees, verscheen ook het andere beeld; het kuste zelfs eens den bevenden jongen en toen deze wakker werd, meende hij dat de traan die over zijne wangen liep,

dààr door dien geheimzinnigen beschermer was achtergelaten.

Den volgenden dag vertelde Willem zijnen droom: Dora verbleekte en sidderde over al hare ledematen. Was de geest des vaders dan uit het watergraf opgestegen, om zijn geliefd kind te beschermen tegen de baldadigheid van den man, dien Dora verkozen had om hem te vervangen?

3.

Keller had zijnen troost in den drank gezocht, en hoeveel hij in den beginne gedurig herhaalde: „Eenmaal is geene gewoonte!” was die schandelijke gewoonte welhaast gekomen. Het karakter van den losbandigen soldaat, van den moedwilligen en verwaanden grenskommies, van den onbezorgden avonturier, en eindelijk dat van den hardvochtigen slavenmeester der West-Indiën, brak welhaast ten eenemaal de korst der veinzerij door, welke Eric langen tijd over de waarheid had weten te verspreiden.

Eric was een twistzoeker in de herberg, een duivel in huis, een dwingeland voor zijne vrouw, een beul voor Willem. Al de dorpelingen, zelfs de kapitein, de kleêrmaker en de barbier verwijderden zich van hem, en men schuwde den liederlijken dronkaard, alsof hij een melaatsche ware geweest.

Dat zij tot eere onzer dorpen gezegd — de dronkenschap is er iets zeldzaams. Zij, die zich aan deze afschuwelijke losbandigheid overgeven, zijn òf wel Keller's, die door aanraking met de steden zich schandelijke driften hebben eigen gemaakt; òf wel vreemden, die zich in onze heide-dorpen neêrzetten en die er ook de schande van zijn.

Dora's huis, in hetwelk men vroeger eene zekere weelde opmerkte, zag er nu van binnen verarmd uit, en het was gemakkelijk op te merken, dat een goed deel van haar bezit, sedert haar huwelijk met Keller, reddeloos verdwenen was.

Hij zelve had geen stuiver in het huisgezin aangebracht, al meenden dit dan ook sommige dorpelingen; maar Dora had hem dit niet tot grief gemaakt, omdat zij, door Eric te trouwen, nooit vermeerdering van fortuin gedroomd had.

De wezenlijke toestand was dan ook voor iedereen, een diep geheim gebleven.

De jaren kropen aldus in misnoegen voort. Somtijds had Keller wel eens een terugkeer en scheen hij de ordelijke jongman van voorheen te willen worden; doch bij de minste tegenkanting nam hij zijnen toevlucht tot den drank. Dààrin, op den bodem van het glas, meende hij de rust, het geluk, de tevredenheid te zullen vinden.

Het dorp scheen Eric welhaast te eng te worden; zijne vroegere kennissen en vrienden, zoo als wij zegden, hadden hem verlaten; men vermeed hem in de herberg, op de beugelbaan, op het voetpad; hij hoorde zijnen naam met walg en verachting uitspreken en de barbier zag den vinger Gods in de gebeurtenis met de ooievaars, die eensklaps Dora's woning verlieten toen Eric daar meester werd.

Als deze laatste soms uit *de blaauwe Haan* waggelde, wierpen de jongens hem met aardkluiten, of deden hem ten spot dienen aan geheel het dorp.

Keller bezocht ook somtijds de stad en verteerde daar, in de grootste losbandigheid, de zoo zuur bespaarde penningen der mistroostige Dora.

Als de laatste duit gevlogen was, keerde de ellendeling naar het dorp terug: — verwaarloosd, verscheurd en niet zelden het gelaat met schrammen en kneuzingen overdekt. Hij scheen

zich aan den haard van Dora slechts te komen neërzetten, om er nieuwe kracht voor nieuwe brasserijen te verzamelen; hij scheen daar slechts geduldig op den loer te liggen, tot dat de dag aanbrak, waarop de intresten van het kleine kapitaal der weduwe werden ingebeurd.

Geduldig als een lam verduurde Dora dat martelaarsschap; zij droeg haar kruis met gelatenheid en hoopte, vertrouwend op God, dat er wel eens betere dagen voor haar zouden aanbreken: — helaas! die betere dagen kwamen niet.

Willem was een jongen van zestien jaren geworden.

Zelden was hij in het ouderlijke huis te vinden: het walgde hem dien dronken stiefvader te zien; het deed de verontwaardiging in zijn hart branden als hij zag, dat zijne moeder altijd even goed, even smeekend jegens den rampzalige bleef, en meer dan eens was Willem bleek geworden van toorn, als hij hoorde hoe Dora — niettegenstaande al de marteling haar aangedaan, niettegenstaande de dronkaard het grootste ongelijk had — hoe Dora, zeggen wij, haren man verdedigde, en haar kind eerbied en ontzag voor hem wilde inboezemen.

„Ja,” morde de jongeling, „ik weet het — ik zou hem niet mogen haten; maar hij is het

die uw levensgeluk en het mijne vernield heeft. U, moeder, heeft hij gemarteld; mij heeft hij eene bittere jeugd gegeven en bereid mij eene ongelukkige jongelingschap — en wie weet wat er in de toekomst voor ons nog bewaard wordt!"

„Kind," antwoordde de moeder, „help mij het zware kruis des lijdens dragen!"

In het schoone jaargetij slenterde Willem alleen in de bosschen, op de heide of duinen, welke het dorp omringen. Hij stond droomend stil bij de bloem, den keisteen, of den vlinder die over de bloemkelken scheen te dansen; hij staarde mijmerend op het met goud geschubte insekt, dat langs den boomstam opkroop, of zich koesterde op een bed van mos, hetwelk tusschen de hei-ranken geweven was — maar nooit hinderde de droomer iets van dat alles.

In den winter als de dorpsjeugd, op de overstroomde weiden, kwam schaatsenrijden, bleef hij laat, en zelfs tot de maan door de beijsde takken glimde, alleen op de ijsvlakte ronddrijven, en meer dan eens stond Dora, beangstigd, aan den kant van den vijver te roepen, opdat haar lieveling huiswaarts keeren zou.

Van verre — heel verre zag men dan, op de stem der moeder, een zwarte en zeilende gestalte nader komen, en welhaast aan den

kant stil houden. Als Dora haren zoon vroeg: „Hoe kunt gij u toch zoo afzonderen van uwe vrienden?" — dan gaf Willem geen antwoord en zwijgend trad hij aan hare zijde voort.

Ach! dat goede moederhart begreep wel, wat kanker er aan Willem's levensgeluk knaagde!

Slechts als de natuur uit hare plechtige kalmte geschud werd, scheen Willem ook zijne droomende rust te verlaten. Als de storm de boomtakken van het bosch krakend heen en weêr sloeg, als de bliksem den zwarten hemel vaneen reet en de donder over het dorpje ratelde — kwam er een glimlach over Willem's lippen spelen.

„Waarom glimlacht ge toch, Willem, nu de storm zoo akelig door de boomen loeit, en wij allen sidderen van angst en ontsteltenis?" — zoo sprak de moeder eens, terwijl de wind de zware takken der boomen afrukte, zoo gemakkelijk als hij de teêre bloemen tegen den grond sloeg.

„Ik glimlach niet om de verwoesting, die de wind aanricht," antwoordde de jongeling; „neen moeder, ik zou met die neêrgeslagen bloemen willen klagen; ik zou over het ten gronde geworpen vogelnest willen weenen — maar als ik den storm hoor bulderen, als ik den donder hoor ratelen, denk ik altijd: „'t Is

zoo schoon de gevaren te trotseren, en zich boven dezelve te verheffen. „De storm, de donder, de bliksem in het bosch — dat alles gelijkt aan den oorlog, als twee legers op elkander schokken. De boomtoppen, die tegen elkander worden gezweept, zijn in mijne gedachten de soldaten; de loeiende wind schijnt mij toe de stem te zijn, die de strijders moed en geestdrift in het hart spreekt; de bliksem is de lont welke neêrstrijkt, en de donder het kanon dat dood of leven, glorie of neêrlaag verkondigt."

„Maar Willem, hoe kunt ge zóó toch spreken!" stamelde de moeder.

„Zie moeder," ging de jongeling geestdriftig voort; „ik zou in den oorlog willen zijn, of wel op zee, gelijk mijn vader. Mij dunkt dikwijls, als ik dat woeste gedruisch in de natuur hoor opstijgen, dat er eene stem in hetzelve is, welke mij verre — verre van hier roept."

„En waarom zoudt gij heengaan, Willem?" stamelde andermaal de moeder, terwijl zij haren zoon met tranen in de oogen aanstaarde.

„Het leven is mij hier zoo bitter!" gaf de jongeling met een diepen zucht ten antwoord. „Mij dunkt, moeder, dat gij, die mij vroeger zoo innig lief hadt, dagelijks koeler jegens mij wordt, om mijn zoogezegden vader te believen."

„Willem, Willem! het is wreed zoo iets te zeggen... Ik heb u lief, lief als het licht mijner oogen!" en Dora omarmde haren zoon en kuste hem vurig.

„Ik meende het zoo kwaad niet, moeder!" antwoordde Willem.

„Beloof mij dan hier te blijven, Willem; want zoo gij heengaat, zal ik weldra onder de smart en het lijden bezwijken."

Een helsch gelach liet zich hooren; toen moeder en zoon zich omwendden, zagen zij nog even het ruwe hoofd van Eric, dat zich snel uit de half geopende deur terug trok. De stiefvader had het gesprek tusschen moeder en zoon beluisterd, en terwijl hij naar *de blaauwe Haan* waggelde, mompelde hij: „Daar kan een slok op af; de jonge maantrapper wil vertrekken."

Eric bedroog zich echter: de woorden van Dora hadden Willem diep getroffen. Hoe bulderend de wind ook door de toppen der populieren joeg, hoe hevig de donder ook ratelde — noch het eene, noch het andere wekten Willem andermaal uit zijne mijmering. Hij had zelfs gebeefd bij 't denkbeeld dat hij, weêrgekeerd uit den zoo vurig gedroomden oorlog, aan het sterfbed, of aan het lang vergeten graf der geliefde moeder staan zou.

Toen Keller bemerkte, dat Willem integendeel meer dan vroeger aan den huiselijken

haard gehecht bleef, werd de haat, die in zijn hart gloeide, heviger dan weleer; er kwam in al zijn doen en laten iets duivelachtigs, alsof hij den knaap zelfs het leven wilde moede maken.

Eric misgunde openlijk den jongen den brok eten, dien hij in den mond stak, en meer dan eens rukte hij hem het brood uit de handen en wierp het met een duivelsch genot voor de honden: als Willem leed, zong hij zijn dronkemanslied; als hij weende, lachte hij. Hij verontrustte zijne eenzame mijmeringen; hij stoorde hem in zijn gebed — kortom, hij haatte en vernielde al wat de jongeling beminde.

De bloemen van Willem, had Keller onder de voeten getrapt; van zijn schoonsten rozenstruik had hij een pijpenroer gemaakt; de twee witte duiven, die zoo vriendschappelijk uit de handen van moeder en zoon de broodkruimels kwamen pikken, had hij onder Willem's oogen, meêdoogeloos den hals omgewrongen; de kleine blinde vink had hij, even als eene vleêrmuis, met de vleugels aan de staldeur vastgespijkerd: — ja, had de beul de gouden stralen der zon, welke Dora en Willem schenen lief te hebben, kunnen onderscheppen, hij hadde beide zeker van dat genot beroofd.

Het was weêr winter geworden.

De sneeuw lag reeds over den grond gespreid en maakte van de aarde eene, met een

zuiver wit laken overdekte tafel, doch waarop de hongerige gasten — de raven en kraaien — geen kruimel eten meer vonden.

Alles was onder het sneeuwkleed verdwenen; het bosch geleek aan de kristallen en diamanten gewelven, waarvan de tooververhalen ons spreken — zoo glinsterend, in de flaauwe winterzon waren de inéén geslingerde takken en stammen met sneeuw en ijzel beladen.

Het dorp was eenzamer dan ooit; de vogelen waren meest allen verdwenen; geen reiziger of vrachtwagen kwam over den heiweg.

De kleêrmaker, de barbier en de kapitein zaten achter hunne vensters te loeren, en het éénige gedruisch dat men hoorde, was de eentoonige slag op den dorschvloer; het verwijderd geratel van den kafmolen, of wel de hamerslag op het aambeeld van den hoefsmid.

Eens op een' avond echter klonken er vroolijke kinderstemmen door het dorp: — het was „St. Martenfeest." Van deur tot deur zongen de knapen het liedje:

Sinte sinte Maarten
De kalvers hebben staarten,
De koeien hebben horens,
De kerken hebben torens,
Stook vuur! brand vuur
Sinte Maarten is niet duur.

Nu klonk het lied hier, dan klonk het weêr daar, en ieder gaf de over de sneeuw dansende knapen iets, om het feest dien avond regt luisterrijk te vieren.

De oude kapitein legde glimlachend de lange pijp neêr, de barbier stak andermaal zijne half ingezeepte kaak buiten de huisdeur, om de dorpsknapen te hooren zingen en te zien dansen.

Slechts één huis gingen de knapen voorbij: dat van Eric Keller. Sedert vele jaren hadden zij dat huis leeren vermijden; zij wisten dat een wezenlijke beul daar onbepaald meester speelde, en dat men overigens sinds lang die woning buiten den vriendschappelijken kring des dorps had gesloten.

Die vrijwillige vergetelheid bedroefde Dora; Willem gevoelde er zich door gekwetst, en Keller vond er nieuwe stof in, om tegen zijne vrouw en tegen Willem uit te varen, en den laatste gruwelijk te mishandelen.

Dien avond ging Eric zóó ver, dat hij den armen jongen, onder vloeken en tieren, den huize uitdreef en zwoer dat hij hem het hoofd tegen den muur aan stukken zou knotsen, als hij het nog waagde eenen voet over den dorpel te zetten.

Willem ontvluchtte den stiefvader; maar zag nog herhaalde malen om naar zijne moeder, of deze hem niet eenen blik van medelijden en

hoop geven zou; doch neen! de arme vrouw stond bevend naast haren beul en scheen meer bekommerd met dezen, dan wel met Willem.

De zoon van den zeekapitein dwaalde geruimen tijd over het sneeuwveld heen.

Het St. Maartens-gezang der kinderen klonk hem van verre te gemoet; hij lichtte het hoofd op en zag, op den hoogen zandduin, vroolijk en blij, het vreugdevuur branden, en al de kinderen, niet grooter schijnende dan aard- of kaboutermannekens, dansten hand aan hand rond de opslingerende vlam.

Soms greep ieder van hen een brandenden stok, zwaaide hem boven hoofd, en dan was het alsof zij altemaal kleine duivels waren, die zich gloeiende kringen om het hoofd schreven.

Wat waren zij gelukkig, die kleinen! Willem had nooit de zoete kindervreugde gekend, en toen hij de smart van gansch zijn leven vergeleek met de onbezorgde dagen, welke de kinderen des dorps sleten — onbezorgd als de vogelen des hemels en de bloemen des velds — toen droppelde de haat, brandender dan ooit in zijn hart, en zich naar den kant keerende waar het huis zijns stiefvaders lag, was hij op het punt eene vermaledijding uit te spreken.

Het was alsof de stemmen der kinderen, rond het St. Maartensvuur, zich tot ééne stem

versmolten, en dat die stem waarschuwend en dreigend den knaap de woorden uit het Godsboek toeriep: „Die zijnen vader en moeder vervloekt, diens lamp zal uitgeblazen worden..."

Willem beefde: hij had die stem ook zoo duidelijk gehoord!

„Neen, ik mag haar niets verwijten!" zegde hij. „Dora is en blijft mijne moeder; doch ik wil heengaan en onder de vreemden, harten zoeken, die mij zullen liefhebben. Ik zal misschien van honger en ellende omkomen, maar nog liever zulken dood, dan een leven van smart en lijden."

Willem ging heen — waar heen? Hij wist het zelf niet. Toen hij op eenigen afstand van het dorp was, wendde hij zich om: — daar lag het dorpje in zijn wit lijkkleed voor hem: de maan aan den hemel scheen eene doodslamp te zijn, welke boven hetzelve aan de blaauwe zoldering was opgehangen.

Aan de andere zijde zag hij den heuvel, waarop het gloeiend vuur wonderlijk afstak tegen de witte sneeuw, en rond hetwelk de kleine zwarte duivels nog altijd dansten, als vierden zij Sabbath.

Rechts van de knapen, zag hij den witten schoorsteen van zijns moeders huis; verder lag het schoolhuis en de vreedzame kerk, in welke laatste hij zoo dikwijls den Vader der onge-

lukkigen gebeden had, opdat de ooievaars op Dora's dak en de kinderen op den dorpel mochten weêrkeeren. Hij zag dat alles nog eenmaal, en stapte daarop het besneeuwde bosch in.

De avond was reeds ver gevorderd; het St. Maartensvuur was uitgebrand; de kinderen waren reeds lang in diepen slaap gedompeld en droomden gewis nog aan het flikkerende vreugdevuur, rond hetwelk zij gedanst hadden; alleen Willem was nog niet in het moederlijk huis teruggekeerd.

Met kloppend hart zat Dora voor het venster harer woning; zij staarde, zooveel als de heldere maneschijn het toeliet, het besneeuwde voetpad op, om te zien of haar zoon niet terugkeerde — doch te vergeefs.

De onrust joeg de arme moeder op; zij toefde eenigen tijd op den huisdorpel en zag angstig rond; zij keerde andermaal in de eenzame woonkamer terug en nam eindelijk het besluit een eind wegs het voetpad, dat naar het bosch slingert, op te wandelen.

Noch op het voetpad, noch in de naburige hoeven was er een spoor van Willem te vinden.

Dora riep op het vlakke veld: „Willem, Willem!" doch alleen de echo herhaalde den galm harer stem, en na dezen verviel de omtrek weêr in eene doodsche rust.

Aan den boord van het bosch gekomen,

hervatte de moeder, met een angstig gemoed, haren kreet en hield daarna den adem in om te luisteren, of niemand op haar geroep antwoordde.

Telkens meende zij iets te vernemen — doch neen! het was de laatste galm van den echo; het was het gegons van den wind in de beijsde takken der boomen; het was de kraai, welke krassend en klepperend uit het geboomte opsteeg; het was het wild, dat verschrikt uit zijn leger opschoot. Bij iedere ademhaling vergrootte de angst der moeder, en eindelijk tot wanhoop overgaande, herhaalde zij al harder en harder het geroep en rende zij als eene zinnelooze, van het eene einde van het bosch naar het andere.

Middernacht sloeg op den toren van het dorp, en Willem was nog niet gevonden.

Dan ging Dora wankelend naar huis terug; zij zag van verre licht in de woonkamer en er daalde plotseling eene zoete hoop in het hart, dat Willem reeds te huis wezen zou en op zijne beurt zijne moeder wachtte.

De hoop gaf haar vleugelen. O, zij zou haren zoon omhelzen, liefkozen, kussen, hem zelfs om vergiffenis bidden; zij zouden te zamen weenen over hun ongeluk!

Dora vloog binnen; doch zij zag niemand dan Eric Keller, die, bij het flaauwe lamplicht,

den spaarpot van Willem had omgeschud en het kopermunt telde dat dezelve bevatte.

„Eric, Eric!" riep de ontstelde moeder.

Keller lichtte het hoofd op en het was blijkbaar dat de dronkaard ontzette, zoo verschrikkelijk zag er de ongelukkige Dora uit. Haar gelaat was bleek als dat eener doode; hare oogen gloeiden als twee kolen vuur; hare haarlokken kwamen verwilderd onder de muts uit en hare kleêren waren gescheurd.

„Eric!" hervatte zij op een verschrikkelijken toon, „waar is Willem?"

„Willem?" stamelde de dronkaard.

„Ja, mijn kind, mijn zoon!"

„Wat weet ik dat?" was het ruwe antwoord van Keller, die middelerwijl van zijne ontzetting bekomen zijnde, het hoofd weêr bukte en zich gereed maakte om voort te tellen.

„Willem is nergens te vinden!"

„Des te beter," mompelde de stiefvader.

„Wat zegt gij, onbarmhartig mensch... Des te beter... Maar het is mijn kind, mijn zoon, mijn bloed... Des te beter?... Keller, Keller! Gods vloek zal u treffen, omdat gij den armen wees en de weduwe, zoo meêdoogenloos behandelt."

Met die woorden vloog Dora andermaal de deur uit, en Keller telde en hertelde, en werd ten laatste razend kwaad, omdat er slechts

voor ééne enkele flesch jenever in den spaarpot van den jongen schelm zat.

De moeder ijlde naar de woning des kapiteins, naar die van den kleêrmaker, naar die van den barbier, en schoon zij haar eens het gelukkig bezit van de ooievaars benijd hadden, wreekten zij het der arme moeder niet, toen deze haren angst, omtrent haren zoon, kennen deed. In een omzien was het dorp in rep en roer: ieder wilde in ijver boven de anderen uitmunten; doch hoe de kleêrmaker en de barbier het hooge woord ook voeren wilden — zij moesten, toen er te bevelen viel, de vlag strijken voor den kapitein, die met een paar dozijn *potstausends* en *donnerwetters* aan iedereen de richting wees, welke hij te volgen had.

Dora zelve verzelde eene der groepen; zij was de ijverigste, de onvermoeidste van allen; zij rekende de gevaren voor niets en het minste woord, het minste gedruisch dat in de verte opsteeg, boezemde haar nieuwen moed in. Men zocht in het bosch, in het moeras, aan de rivier; doch geen enkele dorpeling bracht zelfs één woord meê, dat eenige gegronde hoop aan de arme moeder geven kon.

Toen de morgen aangebroken was en de dorpsgeestelijke ter kerke ging, vond hij Dora met gescheurde kleêren, loshangende haren en meer dood dan levend, op den dorpel der kerkdeur zitten.

Uit eenige woorden, stamelend uitgesproken, leerde de goede priester haar wedervaren kennen. Ook nu weêr kwam zij haren toevlucht zoeken in het huis des Heeren: — zij kwam er den Vader der weduwen en weezen bidden, opdat Hij haren geliefden Willem mocht beschermen.

Dààr, aan den voet des kruises, vond Dora inderdaad troost; het scheen haar toe, dat de Godmensch, het hoofd tot haar neêrbukkend, andermaal zegde:

„Vrouwe, ziedaar uwen zoon! Uit de hoogte der Hemelen zal mijn oog op hem neêrzien, en mijne hand zal hem geleiden langs de doodsche sneeuwvelden, over de toppen der bergen, door de baren der zee, om hem eens veilig te laten rusten aan uwen boezem in dit leven, of in den schoot mijner eigene Moeder, die hoog boven de sterren en naast den troon mijns Vaders gezeten is..."

„Ja, wat God doet, is wel gedaan!" zegde Dora zuchtend.

Dora ging naar huis.

Toen zij binnentrad, gebroken door vermoeienis en smart, zag zij Eric Keller langsuit op den grond liggen; in de eene hand hield hij nog den hals der gebrokene jeneverflesch.

Hij sliep — de walgelijke en hartelooze stiefvader!

4.

De lente was weêrgekeerd en had het aanzien van Dora's woning ten eenemale veranderd. Zij had het dak van het huis grootendeels onder het loof der linden en wilde kastanjen verborgen, en waar eenige weken te voren een wit doodkleed ontrold werd, daar had zij nu een groen tapijt, met millioenen bloemen doorstippeld, of een goudlaken van koolzaadbloesems, uitgespreid.

Den naakten kersenboom herschiep zij in eenen bloemtuil, en joeg er bijën en vlinders heen, die er ronddansten en zongen — even vroolijk als kinderen om den Kersmisboom.

Wat zag er de woning toch vroolijk en zuiver uit! De muren waren wit gekalkt; de wijngaard, die om deur en venster kronkelde, was zorgvuldig opgebonden, de gebroken glasruiten waren door nieuwe vervangen; deuren slagvensters waren frisch groen geverwd; het bloembed was zuiver opgeharkt — kortom, het was een lust om die lieve, vriendelijke woning zóó te zien.

Dora, die aan het open venster zat, zag er echter niet vergenoegd uit: haar gelaat was

bleek en lijdend; haar voorhoofd diep gerimpeld.

Zij was sedert het tijdstip, dat wij haar het laatst ontmoet hebben, veel verouderd en de rust en welvaart, welke nu weêr om haar schenen te heerschen, konden den glimlach van vroeger op hare lippen niet terugbrengen.

Doch wij zullen den lezer met de reden der verandering, in Dora's huis, bekend maken.

Sedert Willem het moederlijk huis had verlaten, had Dora niets meer van hem gehoord. Zij had alle mogelijke nasporingen aangewend, en nu berustte zij ten eenemale in den wil Gods en bad ieder dag, dat zij ook welhaast het afgebeulde hoofd mocht ter neêr leggen, om met haren lieveling en zijn vader vereenigd te worden; — want zij dacht niet anders, of Willem was in den St. Maartens-nacht verongelukt.

Keller had zijn losbandig leven voortgezet, en toen hij geene twee wezens meer folteren kon, bragt hij al zijnen haat, al zijne kwaadaardigheid op een enkel — op de zwakke vrouw over.

Dat echter moest een einde nemen. Wij willen den lezer de beschrijving der woeste tooneelen sparen, die er in Dora's huis plaats hadden; wij willen enkel zeggen, dat zij de gevangenis-neming van den beul en ook einde-

lijk zijne veroordeeling tot vijf jaren gevangenisstraf ten gevolge hadden.

Het dorp herleefde, als ware het van een drukkenden last ontheven; doch men had deernis met de weduwe, en iedereen beijverde zich om haar wel te doen.

De kapitein, de barbier en de kleêrmaker, waren de onvermoeidsten: het was dit drietal, hetwelk de bloeiende lente geholpen had, om Dora's huis weêr het gunstige aanzien van gelukkiger dagen te geven.

De kapitein harkte het bloembed, zette de omvallende bloemen regt, en dreigde de wilde dorpsjongens met grof zout in de broek te blazen, indien zij het waagden zijn werk te bederven; de barbier zeepte, vroolijk zingend, den muur in, en de kleêrmaker bond den ouden wijngaard op.

Oude menschen worden dikwijls kinderachtig: de drie grijskoppen waren gelukkig als kinderen, wanneer moeder Dora hun werk met eenen hoofdknik beloonde.

Van Willem sprak Dora zelden, van Keller nooit, en de buren waren wijs genoeg, die snaren in het weeke gemoed der arme vrouw niet aan te raken.

Het scheen in huis, alsof Eric daar nooit meester gespeeld had; geen spoor was er van hem zichtbaar, zelfs de ontsnaarde viool —

die duivelbekoorder, wiens stem zoo veel had bijgedragen, om Dora eens in het ongeluk te lokken — was verdwenen.

Integendeel hing het miniatuurportret van den kapitein der *Johanna Maria* weêr, even als voor vele jaren, aan den muur.

Toen het Dora's verjaardag was, kwamen de kinderen van het dorp, in hunne zondagskleêren, haar geschenken aanbieden en geluk wenschen, en vóór haar ontwaken hadden de drie *amoureux*, den deurstijl met eenen krans van rozen omvlochten.

Dora weende van aandoening en kuste de kleine kinderen, en de oogen met tranen overgoten, ten Hemel wendende, snikte zij: „Och, kon mijn Willem dat nog eens zien!"

Als de schapen, op deze of gene hoeve, geschoren werden — eene bezigheid, welke, in onze dorpen, altijd met eene soort van huiselijke kermis vergezeld gaat — dan was Dora immer onder de genoodigden; als het kermis was en de Gilde teerde, heerschte er een edelmoedige strijd tusschen den kapitein, den barbier en den kleêrmaker, wie de arme verlatene aan de tafel der „hoofdlui" zou verzoeken.

Kortom, Dora was de meest gevierde persoon in het dorp, sedert Eric Keller gedwongen was geweest haar te verlaten.

Er ontbrak, zoo dacht men, niets aan haren toestand om weêr gelukkig te zijn, gelijk toen zij zich pas in het dorp neêrzette, dan de ooievaars op het dak, de juichende kinderen op den dorpel, en haar Willem — haar lieveling aan het hart.

Drie jaren liepen alzoo voorbij.

Het was op eenen Augustus-avond, toen een zonderling man, en die blijkbaar in die zanderige heidorpen niet thuis hoorde, over den grooten weg ging, die naar het dorpje leidt.

Hij droeg het baadje van den zeeman; de breede broek verdween in de hooge waterlaarzen en zijn breed gebruind, maar karaktervol gelaat, werd door eenen zuidwester beschaduwd.

De boeren op het veld en de kinderen op den landweg, gaapten den ruwen zeeman even verwonderd achterna, alsof er een vorstelijk heer het dorp ware binnen gekomen.

De Janmaat bekommerde zich noch om de dorpelingen, noch om de schilderachtige ligging van het dorp, noch om den schoonen zonne-ondergang, noch zelfs om den herdershond, die brommend en met borstelige haren, gespitste ooren en vlammende oogen rondom hem draaide.

„Is dat het dorp?" had hij eens gevraagd aan een der landlieden en wees op eene groep

huizen, wier daken tusschen het groen der linden en kastanjen uitkeken.

De landman had de vraag toestemmend beantwoord, en de vreemdeling trad het dorp in.

De kleêrmaker had dien wonderlijken vreemdeling nauwelijks met eene schaduw gezien, of hij wierp naaiwerk en persblok ter zijde en stak den mopsneus nieuwsgierig buiten het venster; de barbier, die juist bezig was den schout van het dorp in te zeepen, vergat den magistraat en zijnen baard, en wipte naar buiten, en de kapitein kwam, onder een donderend „*potstausend!* wat mag dat wezen?" over zijne onderdeur liggen.

Tot den kleêrmaker, die den zeeman maar kortaf, in 't voorbijgaan, het „vriend! waar komt ge van daan?" had toegericht, had deze iets gemompeld dat op „schavotspringer" geleek. Tot den barbier, die hem een weinig later: „vriend, waar gaat ge naar toe?" had toegeroepen, had hij iets gezegd van „kaaksbeenvilder" en was daarop grommend doorgestapt.

De barbier en de kleêrmaker beefden van schrik; als het geen werver of zielenkooper was, dan was het er voor het minst, zoo dacht de snijder, een die door de galgenstrop was heen gevallen. De zeeman trad recht op den kapitein aan, die nog altijd op de onderdeur leunde,

en de kleêrmaker en de barbier zagen, dat hun vriend den vreemdeling het huis wees, waar moeder Dora woonde.

Het gesprek met den kapitein was kort geweest; het scheen, dat de onbekende evenmin den ouden soldaat als zijne twee nieuwsgierige makkers lang te woord stond. De zeeman trad *de blaauwe Haan* binnen en de barbier zag, met groote oogen door het venster loerend, dat hij den Schiedammer met den, kapper dronk.... Dat die kerel gevaarlijk was, daarover moest men het eens zijn; — de kapitein had wel een ganzenroer; maar bij de laatste vogelschieting had men het met een brandenden zwavelstok moeten afsteken; de kleêrmaker had niets dan de scheede van een ouden dragonderssabel en het wapen van den barbier bepaalde zich tot eene overgroote klisteerbuis. Niettemin pochten de helden, dat zij dien vagebond wel zouden kleinmaken.

Toen de zeeman echter uit *de blaauwe Haan* trad, den zuidwester nog dieper in de oogen getrokken, liep het koude zweet de drie vrienden over het lijf en de moed zakte hen in de schoenen. De Janmaat ging recht bij moeder Dora binnen, en een oogenblik daarna lagen de drie makkers, de een met het oor tegen het sleutelgat, een tweede met het oog voor eene spleet in de deur, de derde met den neus tegen het vensterglas.

„Niets," bromde de kapitien.

„Niets," zegde bevend de kleêrmaker.

„Niets," zuchtte de barbier.

Terwijl de drie helden buiten zijn, zullen wij echter met den lezer binnen treden, en er getuige zijn van een hartroerend tooneel.

„Nou, wees niet bang!" zeî de zeeman toen hij, binnen getreden, zag dat Dora plotseling van haar spinnewiel opstond.

„Ik ben niet bang, mijnheer!" was het kalme antwoord. „Gij zijt een zeeman en als men kapiteins-weduwe is, ontstelt men niet voor den zuidwester, al is het dan ook lang geleden, dat men hem gezien heeft."

„Ben jij moeder Dora?" vroeg de vreemdeling, terwijl hij zich ongevraagd op eenen dichtbij staanden stoel neêrzette.

„Ja, zoo heet men mij."

„Je hebt een zoon....."

Dora begon te beven over al hare ledematen.

„Weet ge iets van mijn Willem? O, spreek, spreek dan!" riep zij uit, en toesnellende greep zij de ruwe handen van den zeeman vast.

„Stel je gerust, goede vrouw! Ja, hij heette Willem, mijn kleine maat... Een fiksche bruinlokkige jongen... zacht als een lam, als hij goed was... onstuimig als een duivel, als hij gram werd."

„Ja, ja, maar zeg me: leeft hij nog? Spreek, waar is hij?"

„Ja, dat weet de goede God.... We gingen zamen te Rotterdam aan boord en verder naar de Oost. Je zoon had zich laten werven. Nu, 't was eene goede aanwinst; 't zou een goede zeebonk worden. Ik was zijn vriend. Dikwijls sprak hij me van u en ook van zijn stiefvader, en dan dreef het water hem over den dijk — dan weende hij als een kind."

„O, hij had zijne moeder dan niet vergeten!"

„Neen, dat had hij niet. We gingen onder zeil. Alles ging in den aanvang voor den wind. Nadien, tempeesten met de macht. De oude karkas sloeg op de kust van Sumatra aan stukken. Verdronkenen waren er met den hoop. Wij met ons tweetjes dreven op de brokken van het schip rond: Willem op een stuk mast; ik op een stuk stuurboord. De wind stak heviger op. Ik riep: „Willem, maat, we zijn voor de haaien," en zoo dacht Willem er ook over...."

„Maar in 's hemels naam," onderbrak Dora andermaal, „zeg mij, of mijn kind leeft!"

„Dat weet de goede God." „Nu, bootsman" riep Willem, „want ik was bootsman, als er een van ons behouden aan wal komt, dat hij dan den laatsten wil van den andere uitvoere." „Akkoord." „Ik voor mij had niets te zeggen.

Mijne familie kende ik niet. Ik, ik ben maar een Amsterdamsche weesjongen. Hij, onder het voortvlotten en terwijl wij elkaâr een oogenblik stevig vastklampten, zegde mij: „Ga naar****; daar woont mijne moeder die ik heimelijk verliet; zeg dat ik haar om vergiffenis bid; dat mijn ligchaam, op den bodem der zee, bij dat van mijnen vader gaat rusten, en mijn geest bij zijnen geest in den Hemel.”

„Mijn kind, mijn kind!” jammerde Dora en sloeg wanhopig de handen voor de oogen.

De zeeman scheen geen acht te geven op de smart der moeder; hij sprak voort:

„Toen kwam een felle rukwind opzetten. We sloegen vaneen en ieder van ons danste op eene verschillende golf.” „Janmaat,” praaide Willem. „Willem!” riep ik hem tegen. „Janmaat, als God je redt, zul je dan naar mijne moeder gaan?” vroeg hij andermaal. „Een woord een woord, een man een man!” was mijn antwoord. — „God zegene je! vaarwel!” „Nog eenige oogenblikken zagen wij elkander op den top der golf. De stemmen gingen in ’t bulderen van den wind verloren.”

„En toen?” onderbrak de moeder ademloos.

„Toen zag ik niets meer. Ik werd gered door een Portugezer. Dat is met Paschen nu een jaar geworden. Ik kom nu regelrecht van Amsterdam; want ik moest mijne beloften vol-

brengen. Het pak is er af en ik ben te vrede."

Dora hoorde van die laatste woorden niets meer; zij waande haren zoon te zien, die aan het stuk mast geklemd, over de bruisende golven geslingerd werd; zij dacht zijne stem te hooren; zij meende te zien, hoe hij smeekend oog en arm ten Hemel rigtte, opdat God hem een reddenden engel zenden zou — te vergeefs! haar geliefde Willem verdween in de diepte der zeeën. De smart van Dora was onbeschrijfelijk.

Janmaat zweeg; de zeeman was ontroerd en tranen rolden hem over de gebruinde wangen; maar troostwoorden kon hij niet vinden. Men had er hem immers ook nooit toegesproken, als de smart zijn hart kwam verbrijzelen! De tranen op zijne wangen zegden echter méér dan woorden, en toen Dora deze zag, greep zij andermaal de hand des zeemans vast en snikte:

„Ik dank u; gij gevoelt wat ik lijden moet om het verlies van mijn eenigen zoon."

Kort nadien was zij kalmer; zij opende het hart en vertelde hare levensgeschiedenis aan den zeeman; deze, van zijnen kant, sprak van Willem; hij vertelde, hoe zij zamen des avonds in den helderen maneschijn, op het dek gezeten waren, hoe zij spraken van het verledene; welke hoop zij hadden voor de toekomst. Hij

herhaalde de woorden van Willem zóó naïef, zoo natuurlijk, zoo treffend, dat Dora in den toon zijner stem die van haren zoon meende te herkennen.

Het nieuws werd welhaast ruchtbaar in het dorp, en toen Janmaat, na het bezoek bij moeder Dora, *de blaauwe Haan* binnen trad, wierp de kleêrmaker het hernomen naaiwerk weg, liet de barbier andermaal een zijner kalanten in den steek, strompelde de kapitein, met de graauw wollen slaapmuts op, de lange pijp in den mond en onder een ratel van *donnerwetters* naar de herberg, om er over de zonderlinge avonturen van Willem te hooren spreken.

De vrede werd daar tusschen de drie vrienden en den zeeman geteekend, en het duurde niet lang, of de matroos was zóó opgewonden, dat de avonturen van den baron von Munchhausen zuivere waarheid schenen te worden, in vergelijking van die welke hij te vertellen wist.

Zoo had hij in Oost-Indië op eenen berg geweest, waar hij zijne pijp aan de zon in persoon, aanstak; of wel hij had er met zijne tanden een stuk uit de maan gebeten. Hij had twee dagen lang op den bodem der zee gewandeld en er zich, zoo gemakkelijk als op een rustbed, in den kronkel eener golf te slapen gelegd. Verder werd hij als een tweede Jonas

door eene haai ingeslikt, en met zijn zakmes gewapend, sneed hij een zoldervenster in den rug van het dier; — hij had in gezelschap van leeuwen en tijgers vriendschappelijk gedineerd; arenden hadden hem in hunne klauwen genomen en over meer en bergen gedragen — en dan die schipbreuk, toen hij drijvend op een zuidwesterhoed, zich redden moest; de gevechten, die de zee op twee mijlen in den omtrek, karmozijn-rood van bloed verwde; de ontploffingen van de kruidkamer, die hem boven de wolken smeten, en hem schrijlings en gezond als een visch, op een stuk mast deden terecht komen!

Wel is waar twijfelden de aanhoorders aan de waarheid — doch er waren zooveel wonderlijke dingen in de wereld, waarvan men in het dorp nooit gehoord had — en daarbij die zeeman sprak met zooveel gloeiende overtuiging!

Toen de klok middernacht sloeg, was de zeeman nog niet uitgepraat en de drie vrienden waren nog niet moê geluisterd. Wat volgde er een onrustige nacht, op dien avontuurvollen avond! De kapitein droomde van ontploffingen en gevechten, en meende niet anders of hij werd gelijk een bal tot boven de wolken gekaatst, en toen hij, onder het terugvallen, in zee meende te ploffen, klampte hij

zich aan zijne achtbare weêrhelft vast, welke hem zijne omarming met een paar duchtige oorvegen betaalde.

De barbier woelde als een zinnelooze onder de lakens, en beweerde een zoldervenster in den rug van een grooten walvisch te moeten snijden. De kleêrmaker dacht niet anders, of hij werd in de klaauwen van eenen arend over de bergen gedragen, toen zijne teêre echtgenote hem hare scherpe nagels in den hals sloeg, omdat hij haar de lenden paars en blaauw stampte.

Dora droomde ook; maar zij zag haren Willem, gehuld in een lijkkleed, dat van het schuim der zee gemaakt was, boven op het water vlotten. Zijne wangen waren, wel is waar, bleek, zijne lippen lood-blaauw; maar er lag in zijnen blik en om zijnen mond eene zoete en troostende glimlach, die aan de arme moeder scheen te zeggen; „Ik heb u altijd lief gehad!" Zij sprak haren zoon aan; hij scheen te ontwaken en antwoordde haar zacht fluisterend. Zij nam zijne handen in de hare, en, even als zij dikwijls gedaan had in den winter, als de vingeren van den knaap tintelden van koude, dreef zij er nu de koude des doods uit. Zij kuste hem vurig en daar, waar zij hare lippen bragt, kwam het levensbloed weêr krachtvol door de aderen stroomen.

Dagen, weken, maanden en jaren werd er in het dorp over het ongeluk van Willem en over den wonderlijken Janmaat gesproken. De avonturen waren reeds aanzienlijk verbeterd en vermeerderd, en de kapitein liet zelden of nooit de gelegenheid voorbijgaan — als zijne twee kameraden afwezig waren, wel te verstaan — om deze of gene van Janmaat's lotgevallen op zich-zelven toe te passen, en met die heldendaden voor de lichtgeloovige dorpelingen te pronken.

5.

Zes jaren waren er heen gesneld, sedert Willem het ouderlijke huis verlaten had. Het leven liep stil en rustig voort, toen plotseling een booze geest al die rust kwam storen: Eric Keller was uit de gevangenis ontslagen, en keerde in het dorp terug.

Niet alleen Dora, maar al de bewoners beefden. Hij zag er ook vreesverwekkend uit — die Keller! Zijne haren waren aschgraauw geworden, en zijne oogen diep en onheilspel-

lend in hunne kassen gezonken; zijne wangen waren ingevallen en zijn voorhoofd was met breede rimpels doorploegd; — doch het lijden en de jaren hadden den schurk niet tot inkeer gebracht. Integendeel, zijn hart brandde van haat en in de eenzaamheid der gevangenis, had hij zich gestreeld met de verschrikkelijkste plannen van wraak over diegenen, welke hem eens aanklaagden.

Die wraak kwam hij nu ten uitvoer brengen.

Met de komst van den boosaardigen Keller verdwenen ook de vrienden van Dora; want, hoe innig verkleefd zij waren, durfden noch de kapitein, noch de barbier, noch de kleêrmaker zich in de nabijheid van Dora's huis vertoonen. In *de blaauwe Haan* dronk Keller op krediet, zonder dat men ooit den moed had den slemper naar het verschuldigde te vragen. Slechts de beklagenswaardige Dora viel men hierom lastig — en deze, gelaten als een lam, bespaarde geruimen tijd het brood uit den mond, om het bataillon krijtschrabben, dat in de kroeg den zolderbalk versierde, te doen verminderen.

Toen dit echter niet meer mogelijk was, boog zij het hoofd en verdroeg gelaten de harde verwijtingen, welke men haar toerichtte. De onmogelijkheid van betaling werd door Eric dikwijls voor onwil gehouden en de baldadige mishandelingen, welke hem vijf jaren vroeger

in het spinhuis gebracht hadden, namen andermaal aanvang — met dit verschil, dat zij thans verfijnder waren in barbaarschheid. Doch waarom de marteling der ongelukkige Dora stap voor stap naargaan? Waarom haar weenend aan de voeten van den dwingelang afschilderen? Waarom het hart onzer lezeressen doen bloeden, bij het herhalen harer smeekwoorden en jammerklachten, die bij Eric niets anders teweeg brachten, dan eenen grijnslach, zoo als een duivel niet lachen zou?

Er bestond voor heen in onze heidorpen een gebruik, hetwelk thans ten eenemaal verloren is gegaan; doch hetwelk zóó diep ingeworteld was, dat de rechtelijke magt, met strenge straffen, hetzelve heeft moeten uitroeien. *Vox populi vox Dei* — het volk deed er zelf recht, en wel op de volgende manier: de man, die met zijne vrouw in onmin leefde en haar mishandelde, de echtgenoot die zijne plichten vergat jegens zijne vrouw, werden in de *spinning*, (1) veroordeeld tot het ploegtrekken — dat is, dat de plichtige, in plaats van paard of os, in

1) De *spinning* was, in den winter, eene bijeenkomst van jongens en meisjes, in deze of gene hoeve. De meisjes brachten er het spinnewiel meê; men hoorde er niet zelden het gesnor van tien of twaalf wielen, tusschen het gelach en geschater van twintig of vijf-en-twintig *buurters*.

het werktuig gespannen werd, en, door de stokslagen der vrouwen voortgedreven, een bepaalden afstand van den openbaren weg moest doorploegen. Vooral moest de baan langs het huis der wreed miskende echtgenote loopen. Dat verschrikkelijk vonnis, hetwelk vaak de ijsselijkste gevolgen had, werd over Eric Keller uitgesproken, en het zou, na lang wikken en wegen, eindelijk op een zondag-avond voltrokken worden. De vrouwen van het dorp schoolden te zamen, en gewapend met knuppels en bezemstelen, omringden zij de ploeg — die pijnbank eener nieuwe soort, waardoor de schuldige Eric de straf zijner euveldaden bekomen zou.

Alles was gereed — doch wie zou nu de kat de bel aanhangen?

„De kapitein!" riep de kleêrmaker.

„*Potstausend*, ik wil mijne handen aan dien kerel niet bezoedelen! Maar de barbier heeft beweerd, dat hij hem wel zou inzeepen en scheeren!"

„Ik?" stamelde de barbier en werd bleek als een lijkdoek; „ik heb er geen woord van gesproken."

„Dan is het de snijder geweest."

„Ja, ja, het was de snijder!"

„Ik!" riep deze met eene van angst sidderende stem.

„Gij, ja, gij zegdet," hervatte de barbier, „dat gij hem in het gareel zoudt trekken, als een draad door eene naald."

„De drommel hale mij, als ik dat ooit zegde!"

„O, die helden!" schaterden de vrouwen. „En dat is dan die kapitein," riep er eene luider dan al de anderen; dat is dan die kapitein, die te Waterloo kanonkogels opslikte, gelijk wij eene suikererwt!"

Het spottend lachen werd algemeen.

De kapitein was in zijne eer gekrenkt en deed den voorslag, dat de drie vrienden te gelijk en op een gegeven teeken, de handen aan Keller zouden slaan en hem, tegen wil en dank, het gareel om de lenden werpen.

„Aangenomen!" riepen zijne twee kameraden als uit éénen mond.

„Ik," zoo dacht de barbier, „zal mij wel uit de voeten weten te maken."

„Ik," zoo dacht de snijder, „zal mij wel heimelijk op behoorlijken afstand houden."

„Ik," zoo dacht de kapitein, „zal die twee domooren den aanval laten beginnen, en voorzichtigheidshalve op de achterhoede terug trekken."

„Voorwaarts!" jubelden de vrouwen, welke in den fantastieken maneschijn eerder aan helsche furiën dan wel aan menschen geleken — zoo dansten, schreeuwden, raasden

en tierden zij; zoo zwaaiden zij de bezemstokken boven de hoofden.

Op het oogenblik dat men zich op weg begaf, hoorde men van verre de stem van Eric Keller, die, nu eens morrend, dan eens zingend of wel vloekend *de blaauwe Haan* verliet. Eene rilling liep de drie helden over de ledematen, en deze zoowel als gene verschool zich achter de groep tierende vrouwen.

De laatsten gaven echter eene les van stoutmoedigheid, en toen Eric Keller de groep genaderd was, grepen zij hem vast en sleurden hem, als waren zij huilende en razende duivelinnen geweest, naar de hem wachtende ploeg. De dronkaard verweerde zich met eene ijselijke woede; doch zijn tegenstand diende slechts om de vrouwen des te hardnekkiger in haar voornemen te maken. Lichtte hij den arm op om te slaan, dan vielen een tiental bezemstokken op denzelve neêr; liet hij zich ter aarde vallen, dan werd hij baldadig opgetrokken; ontsnapte hij aan hare klaauwen, want zóó mogt men de handen dier schepsels wel noemen, dan liep men hem driftig achterna, en men voerde hem terug naar de plaats waar de ploeg stond.

Die marteling had geruimen tijd geduurd, toen eindelijk een algemeene juichkreet verkondigde, dat de weêrspanneling in het gareel stond.

De tocht zou aanvang nemen, en nu ook durfde het heldhaftige drietal de ploeg naderen; doch eensklaps richt Eric Keller in zijne volle lengte zich op; zijne haren stonden hem recht op het hoofd; zijne oogen gloeiden als twee vuurbonken; hij stak zijne twee armen als twee molenwieken in de hoogte, en, in eene geweldige beweging, welke Eric maakte, scheurde, kraakte, barstte het gareel en werd als spinrag ter zijde geworpen.

De vrouwenschaar stoof uit-een, en in een omzien stonden de kleêrmaker, de barbier en de kapitein op een honderdtal schreden van daar — de een achter den hoek eener woning, de tweede achter eenen lindeboom, de derde achter een wagenhuis verborgen.

Eric Keller liep huilend en met de armen opgeheven, voort, en dwars over veld en akker heen, alsof hij van den boozen geest bezeten was. Aan den oever van de rivier, wier water bij dag het molenrad bruisend draaien doet, hield hij stil. Zijn aangezicht was akelig verwrongen; zijn oog blonk wilder dan ooit; het schuim stond den dronkaard op den mond, en hij mompelde kort afgebrokene woorden.

Eric verkeerde in eenen aan zinneloosheid genzenden toestand. Hij zag eene star, welke aan het blaauwe uitspansel schitterend, zich in de effene watervlakte spiegelde; hij zag ze in

den helderen vloed en hij meende er Willem — den mishandelden Willem in te erkennen.

De dronkaard vluchtte van den oever weg; maar keerde telkens tot denzelve terug, als door eene onzichtbare hand voortgetrokken: doch de star stond altijd in het diepste van den vloed, en scheen zelfs, zoo vaak hij den oever naderde, dreigend op hem af te komen.

In zijne gekrenkte verbeelding kreeg die star de wonderlijkste vormen; nu was het een gloeiend brandmerk, dat den weg naar zijn voorhoofd scheen te zoeken; dan was het een vurige vinger, welke op hem wees, terwijl het in Eric's hart weêrklonk: „moordenaar, moordenaar!" Dan werd zij, met den langen weêrschijn, de langpootige ooievaar, die Dora's huisdak verlaten had, toen Keller den voet over den dorpel zette. Soms werd die star het gloeiend hoofd van Willem, dat in en op het water danste, en als de vlakte zich een weinig rimpelde, akelig grijnslachte.

„Willem! Willem!" riep de gefolterde en liep langs den oever voort om het spooksel te ontvluchten; doch toen hij omzag liep de beschuldigde star hem achterna, en hield stil als hij stil hield.

Op zulk oogenblik klonken verwarde stemmen in de verte; het waren die der dorpsvrouwen, bij welke zich een aantal boeren ge-

voegd hadden. Zij waren echter niet tijdig genoeg aan den oever om Eric Keller, huilend van wanhoop, in het volle van den vloed te zien springen.... Tot tweemaal toe kwam hij, in het midden der watervlakte, boven en stak, akelig jammerend, de armen ten hemel. Daarna werd het water effen, en de starren, spiegelden zich weêr ongestoord in de vlakte, zuiver als eene gepolijste stalen plaat.

Dora was onderricht van hetgeen er met de ploeg was voorgevallen: de drie vrienden waren beurtelings bij de arme weduwe gekomen, en elk dacht de eerste, of beter gezegd, de eenigste te zijn in het troosten der ongelukkige weduwe. Deze weende oprecht over Eric en hoeveel lijden hij haar dan ook had doen ondergaan, toch had zij hem zulke vernederde en martelende straf niet toegewenscht.

De dorpelingen kwamen nu voor Dora's huis zamen; men vreesde te recht, dat, als Eric zou terugkeeren, hij de mishandeling hem toegebracht, op zijne arme vrouw wreken zou. De menigte was tot honderde boeren aangegroeid, en dit trof vooral de aandacht van twee personen, die op hetzelfde oogenblik de kom van het dorp waren ingetreden. De eerste was een breed geschouderde, zware kerel, met een ruw uitzicht en een zuidwester op het hoofd; de andere scheen een rank jongman te zijn, doch de

mantel welke hem omhulde, belette zijne gestalte gade te slaan. Zijn hoofd was bedekt met eenen hoed, wiens randen zoodanig zijn aangezicht overschaduwden, dat het zelfs bij naauwkeurige waarneming onkennelijk was.

„Wat beteekent die oploop daar?" vroeg de jongeling aan den kleêrmaker, welke zich al dadelijk, nieuwsgierig, bij de twee vreemdelingen had gevoegd.

„Mijnheer, daar woont moeder Dora...."

„Moeder Dora?" Het was alsof de vreemling, bij het uitspreken dezer woorden zijne ontroering niet meester was. „Welnu, wat wil men van haar?"

„Men komt haar beschermen, mijnheer."

„Tegen wie dan toch, voor den drommel?"

„Tegen Eric Keller, mijnheer, een slechte kerel, een...."

„Eric Keller?" riep de jongeling op zonderlingen toon. „Eric Keller?"

„Zoudt gij hem misschien kennen, mijnheer?"

„Ja, ik ken hem."

„Zeker van tijdens hij in het spinhuis zat?...." hervatte de snapzieke kleêrmaker; doch op hetzelfde oogenblik bewoog zich de arm van den ruwen medegezel des jongelings, en als hadde de kleêrmaker eenen slag van een draaiende molenwiek gekregen, zoo vloog hij een tiental stappen vandaar in het zand neêr. Wat den jon-

geling betreft, deze bereikte in vier of vijf sprongen het huis, drong door de groep omstanders, en onder een kreet van „moeder! moeder!" vloog hij het huis binnen.

Die kreet deed Dora, welke ter aarde geknield lag, plotseling overeind rijzen; zij had die stem, welke daar zoo plotseling heel het huis doorklonk, herkend, al was het dan ook lang — zeer lang dat zij dezelve niet meer gehoord had: het was de stem van Willem.

„Willem, Willem!" kreet de moeder, en vloog den jongeling in de armen, zonder nog in hem haren zoon herkend te hebben. Zij klemde haar kind aan het hart, even als de schipbreukeling zich klampt aan het drijvende wrak. Toen zij de oogen opsloeg, meende zij gedroomd te hebben — maar neen! voor haar stond een jong zeeofficier. O ja, het was haar Willem wel; maar veel schooner, veel edeler en grootscher, dan zij hem ooit gedroomd had!

„Wat zijt ge groot en schoon geworden, Willem!" fluisterde de moeder.

„Wat zijt ge oud en grijs geworden, arme moeder!" dacht Willem, en er glinsterden tranen aan zijne wimpers.

Men vergat Eric Keller, zoowel binnen als buiten de woning; men sprak enkel van den schoonen officier. Dat de kapitein, de barbier

en de kleêrmaker aan den vloer gekluisterd stonden, bij het zien van den ridderlijken luitenant — dat laat zich begrijpen. Zij ontwaakten slechts uit hunne verwondering, toen eene zware hand op den schouder des kleêrmakers viel, en de medegezel van den officier in hun midden trad; het was dezelfde Janmaat die, eenige jaren geleden, de tijding van Willem's dood in het dorpje had aangebracht en zijne oude vrienden uit *de blaauwe Haan* bij den eersten oogopslag herkende.

Terwijl Willem naast zijne moeder zat, de magere handen der weduwe in de zijne gedrukt, verlieten de buren het huis, ten eenemale vertrouwend op het heldhaftige uitzicht des officiers. De drie makkers trokken zonder nog op Eric Keller te denken, met den vroolijken scheepsgezel naar de dorpsherberg, en schokten er jubelend met de glazen op de blijde terugkomst van den jongen zeeman.

Doch laat ons naar moeder en zoon terugkeeren.

De eerste kon zich niet verzadigen in het zien van haren lieveling. Zoo had zij zijnen vader, den kapitein der *Johanna Maria* eens gekend. Haar oog dwaalde van de epauletten naar het glinsterend gevest van den sabel, en zij herinnerde zich nu hoe Willem, reeds als knaap, van den roem der gevechten droomde, wanneer

hij zag dat de storm de takken van het hooge geboomte door elkander zweepte.

„Willem," zegde de moeder," vertel mij uw wedervaren; zeg mij waar gij die gouden epauletten zoo jong verdiend hebt?"

En Willem vertelde hoe hij wegging van het dorp, en hoe bang het hem was om het hart toen hij voor 't laatst het St. Maartens-vuur op het wijde sneeuwveld had zien glinsteren. Er was, wel is waar, eene stem die hem verweet, dat hij zijne moeder hulpeloos verliet — maar er was ook eene andere, welke hem toefluisterde dat God over haar waken zou, zoolang hij van 't dorp zou afwezig zijn.

Hij vertelde hoe hij van stad tot stad voortdwaalde, en eindelijk met Janmaat aan boord van hetzelfde schip ging, om eene reis naar de Oost-Indiën te doen. De storm, toen men op het punt was de gewenschte haven te bereiken, sloeg het vaartuig in stukken en zich vastklemmende aan een brok van den grooten mast, dobberde Willem lang op den Oceaan rond, ieder oogenblik den dood verwachtende, die, naar het hem toescheen, met hem schrijlings op hetzelfde hout zat.

„Ik had Janmaat vaarwel toegeroepen," zoo ging de verteller voort; hij had mij beloofd, u, goede moeder, mijn laatsten groet over te brengen. Twee dagen en twee nachten werd

ik voortgezweept, toen eindelijk de krachten mij begaven, en hemel en golven voor mijne oogen verdwenen.

„Mijne laatste gedachte was aan u, moeder! Hoe lang heb ik in dien toestand doorgebracht? Dat weet ik niet; maar toen ik ontwaakte, lag ik in eene wiegende hangmat, in het huis eens Hollandschen planters.

„Met de liefde, welke mijn ongeluk verdiende, werd ik in dat huis verzorgd en het duurde niet lang, of ik had al mijne krachten herwonnen. De vrouw des planters en al hare kinderen, hadden den armen schipbreukeling lief, en dikwijls omringd door gansch de familie, verhaalde ik ons huiselijk lijden en wenschten zij u, lieve moeder, däär, in de schaduw van den breeden baniaan, die het huis overlommerde.

„De eigenaar der plantaadje was een norsch, lakonisch en somber, maar toch goedhartig man. Zijne bezigheden riepen hem meestal verre van huis; zijne knechten zamelden eene groote menigte kokosnoten in, en de olie die deze vruchten voortbrachten, voerde hij aan boord van een snelzeilenden schooner, naar de markt van Batavia.

„Als men bij het krieken des dageraads den planter, met zijne karabijn op den schouder, in de verte zag verdwijnen, wist niemand

wanneer hij terugkeerde, doch men verontrustte zich nooit. In het binnenland had hij wel is waar te worstelen met den woesten Indiaan of het verscheurend boschgedierte; op zee was hij dikwijls in strijd met den storm en de golven, met den roover die hem in zijne lichte praauw vervolgde — doch waar hij ook worstelde, die kloeke avonturier bleef altijd overwinnaar.

„Ik zou gansch mijn leven op de plantaadje hebben willen blijven, zoo frisch was er de lucht, zoo bloemrijk de natuur, zoo helder blaauw de hemel; doch mijn hart steeg de wijde zee over, om het uwe te zoeken. Echter wilde ik niet in ons dorp terugkomen als een vagebond; ik zag den planter zwoegen, worstelen, gevaren trotseren om fortuin te bekomen, en even zoo wilde ik in het nieuwe vaderland roem en eer winnen.

„Op zekeren avond kwam de kloeke Hollander te huis; hij vertelde ons van den opstand, in eenige streken der bezittingen, uitgebarsten, en van den strijd die er welhaast zou geleverd worden tusschen de Nederlandsche troepen en de oproerlingen. „Daarheen! daarheen!" klonk het in mijn hart.

„Weinige dagen nadien ging de schooner weêr onder zeil; ik bracht een hartroerend vaarwel aan de plaatsen, waar ik geruimen

tijd een zoet geluk had genoten, en aan de wezens die ik er ontmoet had en mij lief waren geworden, als leden mijner eigene familie. Allen stonden op het strand toen ik vertrok, en wuifden mij hun vaarwel toe. Lang zag ik van het dek naar die vriendschappelijke teekens, tot dat zij eindelijk verdwenen en alleen de zoete herinnering van al het genotene mij overbleef.

„Ik ging aan boord van een oorlogsvaartuig; maar toen de groote en beslissende slag geleverd werd tegen het stoutmoedige opperhoofd de Javanezen — toen, moeder, was ik daar met mijne makkers, en ik vocht gelijk zij onder den kreet van *leve de Koning*."

Het oog der moeder glinsterde van geluk; gansch het verledene was in het genot van het tegenwoordige verdronken. Het was op dat oogenblik; alsof de booze Eric nooit tusschen het afsterven van den kapitein der *Johanna Maria* en de terugkomst van Willem, op den levensweg van Dora gestaan had.

Willem schoof in het vertellen zijner lotgevallen, snel over de oorlogskansen heen; hij vergat bijna te zeggen, dat hij de gouden epauletten won, omdat hij het eerst en onder een vurigen kogelregen, de Hollandsche driekleur-vlag op eene veroverde benting plantte. Jaren lang zwierf hij in de Indische zeeën of

in het binnenland rond, en diende trouw de vaderlandsche vlag.

Eens werd Willem door zijnen bevelhebber in de kajuit ontboden; de oude krijgsman berichtte hem, dat hij welhaast zijn vaderland zou terugzien — en die woorden hadden een zóó treffend uitwerksel op den jongen officier, dat zijne oogen vol tranen schoten en hij vurig de hand van den scheepskommandant kuste. „Nu, nu," zegde de oude snorrebaard wel eenigzins aangedaan; „gij zult met eer voet aan wal zetten, en een der bewijzen te meer zijn, dat Holland's zeelieden onverbasterd bleven."

„Maar mij, mij hebt gij toch geruimen tijd vergeten, Willem!" zegde de weduwe met een droevigen glimlach.

„Neen, moeder, neen!" hervatte de jongeling. „Een paar mijner vrienden die, naar het vaderland terugkeerden bad ik, u mijne groete en heilbede over te brengen; aan een ander gaf ik brieven mede: — hebben zij de beloften, welke zij mij deden, vergeten of wel heeft de zee hen verzwolgen? Ik weet het niet; maar toen ik in het midden der gevechten, in de boschen der binnenlanden, op de stormachtige zeeën rondzwierf, dacht ik, dat gij van mijn lot bewust waart... Doch dat alles is voorbij; nu ben ik hier; nu kom ik u beschermen,

beminnen, troosten voor al hetgeen gij hebt moeten lijden."

„Ik dank u, kind-lief!" riep Dora, diep ontroerd uit, en sloeg weenend de armen om den hals van den edelen jongeling. „God zal u uwe liefde, jegens uwe arme moeder, vergelden!"

In *de blaauwe Haan* sprak men ook over de heldendaden van Willem; „het vuurwater" gaf aan Janmaat eene ongelooflijke welsprekendheid, en hij was waarachtig bewonderenswaardig, toen hij vertelde, hoe zijn „vriend" Willem, omringd door den gloeienden kruiddamp, bij het donderend kraken en knetteren der kartetsen, de nationale vlag op den wal der veroverde benting plantte.

6.

Het molenrad werd, door het stroomend water van den vloed, in het ronde gedreven. Het water bruiste en kookte tusschen de tanden van het rusteloos draaiende wiel; het spatte in vlokken schuim, in milioenen geze-

venkleurde druppels in de hoogte, of hulde den kleinen molen in wolken van klammig stof — en nadat schuim, druppels en stof weêr te zamen in de diepe waterkom gevallen waren, dreef het nog kokende nat langs den met elzenhout en biezen bezetten oever weg.

De wit gepoeierde molenaarsjongen sloeg een oogenblik het vertragende molenrad gade; het wentelde slepend, krakend en blijkbaar eenig voorwerp verbrijzelend voort. Eindelijk verscheen uit het water en aan de tanden vastgehaakt, een akelig misvormd voorwerp; — het was een lijk: het verpletterde en als het ware deels gemalen lijk van Eric Keller.

Het molenrad stond stil; bleek van schrik en ontsteltenis schaarden de boeren zich rond den molen, en staarden op het afzichtelijke tooneel, zonder het lijk te durven aanraken. De schout en de dorpsgeestelijke kwamen weldra aan den molen, en terwijl men op het bevel van den eerste de vermorzelde ledematen van het rad nam, bad de geestelijke met ingetogenheid voor de ziel van den rampzaligen Eric.

Vier sterke boerenjongens droegen Keller's lijk op eene, uit boomtakken vervaardigde, baar. Boeren, vrouwen en kinderen gingen zwijgend en met gebogen hoofd, achter de baar. Aan den inkom van het dorp ontmoette

de lijkstoet den officier, op wiens arm moeder Dora leunde: beiden waren reeds van alles onderricht. Dora verborg snikkend het aangezicht aan de borst des jongelings. Deze laatste ontdekte zich het hoofd en zag integendeel ernstig, doch zijner ontroering moeilijk meester, den stoet voorbij gaan.

„Kom, moeder!” sprak Willem, „laat ons ter kerke gaan en God voor zijne ziel bidden. Wat de Vader daarboven doet, is immers welgedaan!”

De buren zouden voor den zelfmoordenaar niet kunnen bidden; uitvaart zou er niet gehouden worden en de grijze priester zou het graf niet zegenen. Morgen-avond zullen eenige buren de kist, welke het lijk bevat, opnemen, deze naar eenen ongewijden hoek der kerkhofs dragen en ze daar, zonder getuigen, begraven.

Doch de dorpeling zal weten, waar Eric Keller — de liederlijke dronkaard, de onmenschelijke beul, de geheimzinnige avonturier, de schande van het dorp, begraven ligt. Maagd en knaap zullen des avonds het graf vermijden, waarheen de verraderlijke glimworm hen lokken wil; waar des middernachts de kattendans plaats grijpt, en waar die zwarte heksen, met pooten en staarten ineen geslingerd, eene levende ladder maken, van den grond tot in den hoogsten boomtop. Zij zullen de plaats

vermijden, waar zij 's nachts, op klokslag twaalf uren, de stem des zelfmoordenaars zouden hooren, welke door den grond heendringt en den voorbijganger éénen druppel water vraagt, om den brand te verkoelen, die zijne ziel verschroeit.

Maar de lente kwam weêr aan, en hare vroolijkheid deed grootendeels den diepen indruk vergeten, welke de dood van Eric Keller in het dorp verwekt had. Nogmaals, doch nu niet meer voor korte oogenblikken, kreeg Dora's huis een feestgewaad van lover en bloemen — dank aan de vriendschappelijke zorgen van de drie oude, en nu ook tot op den draad toe versleten, dorpshelden.

Op zekeren morgen klonken er eensklaps een twintigtal blijde kinderstemmen door het dorp: „de ooievaars, de ooievaars!" De kleêrmaker stak bij deze woorden driftig het hoofd buiten het venster; de kapitein, met een grooten steekbril gewapend, verscheen boven zijne onderdeur, en de barbier liep nogmaals, zoo vlug als zijne oude beenen het toelieten, met eene half ingezeepte kaak, naar buiten. Aller oogen staarden naar boven — en zie, daar dreven zij statig en in breede kringen boven het dorp, de blanke ooievaars — de zinnebeelden van huiselijk geluk en vrede!

De twee vogels roeiden op hunne ranke wieken door de „blaauwe zee"; zij dreven aan den

horizon weg, om kort nadien weêr boven het nederige dorpje terug te keeren, alsof zij daar eene plaats wilden zoeken voor het bouwen hunner woning. Zij daalden neêr, zij stegen op; zij verlustigden zich in den gloed der zon; zij kwamen hunne rooskleurige pooten baden en hun wit kleedsel wasschen in het water van den vijver, en vlogen klepperend en pijlrecht in de hoogte, met den glinsterenden, geschubden karper of den kronkelenden paling in den bek.

Toen het avond geworden was, stond een der vogels, op den eenen poot rustend, boven op het gevelpunt van Dora's huis — hij was als de schildwacht, welke waakte over de plaats, die hij zich met zijne gade ter vestiging had uitgekozen.

„Moeder," zegde Willem; „alles herleeft, alles bloeit gelijk voorheen. Het wordt weêr lente in uwen levenswinter!" — en een hartelijke kus op het voorhoofd des jongelings was het antwoord der brave moeder.

Ik heb de ooievaars op het huis der weduwe, ik heb de kinderen op haren dorpel, ik heb den vrede en de liefde in hare woning zien terugkeeren — en als ik ooit een eigen huis, in het stille geboorte-dorp bewonen mag, dan hoop ik, dat mijn dak niet zonder ooievaar, mijn dorpel nooit zonder een zwerm spelende kinderen wezen zal!

II.

ijne lezing is geëindigd; met eene bevende hand vouw ik het manuscript, en ik staar rond om den indruk, dien mijne eenvoudige schets uit het dorpsleven gemaakt heeft, op de wezenstrekken mijner toehoorders te ontdekken.

Voor mij had die vertelling, ik beken dit, altijd eene zoete aantrekkelijkheid gehad. Ik kende immers het dorp en zijne schilderachtige ligging; ik kende de menschen, de zeden en gewoonten; ik had in die natuur rondgedoold als knaap, als jongeling, als loszinnige schooljongen, als dichterlijke dweeper. Wat anderen bij de voordracht niet gevoelden, gevoelde ik toch diep, en mochten de woorden dat alles niet krachtig en helder uitdrukken, toch, het

kwam mij zoo voor, lag gansch mijn hart in die novelle besloten.

De schrijver wikt, het geëerd publiek beschikt.

Mijn publiek in 't vervallen huis schijnt uit zijne gedachten-wereld langzaam te ontwaken.

Vroeger, zoo dacht ik, ging dat zóó niet; zij die goedkeurden bedwongen, gedurende de lezing, hunne geestdrift niet; er ontsnapte hen van tijd tot tijd een enkel woord van aanmoediging; zij bewaarden dat koude, dat huiverig stilzwijgen niet zoo als nu.

De professor nijpt bedenkelijk zijne lippen zaam; de doctor neemt gedruischmakend een snuifje; de kinderkoning wrijft zich het voorhoofd, alsof hij zijn scherp gramaticaal oordeel wilde wakker wrijven. Alleen zij, die vroeg in den vollen bloei des levens en met een dichterlijk hart ten grave daalden, zouden, dunkt mij, bemoedigend geknikt hebben, waren zij hier geweest.

En de wetgevers?

Och, 't is waar ook, ik had ze vergeten, of liever ik wilde ze vergeten. De wetgevers? Wel, de wetgevers zitten..... te slapen. Toen ik zoo even een soort van gemompel hoorde, heb ik, denkende een compliment te krijgen, als dankbetuiging het hoofd gebogen. Helaas, 't was het geronk van den eenen slaper!

Nu schieten ze wakker en „heerlijk, heerlijk!” zegt een hunner, hoewel ik geloof dat ze, in de helft van het eerste hoofdstuk, reeds onder mijne magnetische stem, in de zoete rust gewiegd waren. Doch waarom dan die uitroep? Och, lezer, in de Kamer, is men wel gedwongen, ten einde aan de verschrikkelijke miltziekte, aan de ijselijke *spleen* te ontsnappen, dat genees- of liever behoedmiddel tegen de eindelooze redevoeringen welke er uitgesproken worden, aan te wenden, en de gewoonte doet het hun nu ook op hunne vrienden toepassen; want helaas! ik zie wel de oude mensch is niet buiten de deur gebleven.

De doctorale witte halsdas mist realism, koude werkelijkheid in mijne novelle; er moet een meer praktische geest in doorstralen: praktisch dat wil onze tijd. Het professorale bleek gezicht wil er groote, hooge en diepe wijsgeerige denkbeelden in vinden, en schijnt die te zoeken op het hoogste puntje, als ik van den dorpstoren, of onder op den bodem, als ik van de diepte der rivier spreek. Zeker is het, dat ik van die laatste opmerkingen geen woord versta, 't geen een bewijs is van ondoorgrondelijke geleerdheid van wege mijne opmerkers.

De plak van den kinderkoning valt mij op de kneukels voor een manken volzin, voor eenen *lapsus linguæ*. Gansch de novelle wordt ten vure

gedoemd, voor een..... *hiatus*, terwijl de oudheidskundige, op zijne vingers natelt, of jaartallen en datums wel op mogelijke grondslagen berusten, en of Sint Maartens-lied wel den toets der authenticiteit kon doorstaan?

Niemand redeneert met het hart, in overeenstemming met het hoofd: ze kunnen den ouden mensch niet ten eenemale overmeesteren; niemand heeft een wezenlijk terechtwijzend kritiek: ieder beoordeelt het voorgedragene uitsluitend volgens zijne zienswijze en veroordeelt alles wat daar buiten valt.

Maar neen, de slechte indruk verdwijnt allengs, en ik denk me bedrogen te hebben. Mijne vrienden zijn wel degelijk jong, en ze hebben voor dezen avond den ouden mensch weten af te schudden. Hoort hoe geestdriftig zij spreken, discoureeren en philosopheren! Ziet hoe ze putten en drinken aan de milde bron van het verledene! Een rijke, zevenkleurige regenboog schijnt weêr, dwars door de tabakswolken heen, over den kleinen kring te zijn geteekend, ten bewijze dat het vrije, vriendschappelijke en liefdevolle Bohemer-leven weêr is aangebroken!

Ik heb ze waarschijnlijk slechts doodelijk verveeld met mijne voordracht.

Nu, later zal het beter gaan.

Meer praktisch heeft de doctorale halsdas

met nadruk gezegd; minder poëzy, meer werkelijkheid; meer philosophisch opineert de professorale bril; meer en meer effect roept de kunstenaar; wat meer antieks er tusschen gemengd; vooral het hedendaagsche leven geschilderd. Schoon, heerlijk schoon! hebben de parlementaire gelukkigmakers geroepen.

Kortom, als ik met dit alles geene voortreffelijke novelle maak, begrijp ik er niets van — eene novelle, die zelfs aan de leden van den Brusselschen jury, in het vijfjaarlijksche rapport, aan die Chinezen der gouvernementele litteratuur, eindelijk zal doen weten dat ik *besta*....

De lamp in de kamer van het vervallen huis is uitgedoofd; de stoelen zijn ledig; de kachel zwijgt en leeft niet meer; 't is akelig stil in het oude *atelier*. De maan werpt, door de kleine ruitjes, een mysterieusen glans.

Allen zijn heen gegaan.

Aan de deur heeft ieder van hen zijn uiterlijk kenmerk weêr hernomen, en onder de stellige belofte van terug te keeren, hoor ik ze den trap afstrompelen.

Ik ook verlaat het vervallen huis.

Alle rumoer heeft opgehouden; beneden zelfs rusten de menschen; de ratten alleen bewegen zich in den maneschijn en houden op hare beurt eene nachtzitting. Wie weet of zij op dit oogenblik onzen zetel en onze stoelen

niet hebben ingenomen, en bij den gevonden kruimel en den overgeschoten bierdroppel, redetwisten over het belachelijke der poëzy en het verhevene van het stoffelijk welzijn.

Het was reeds langen tijd geleden, dat ik de bovenstaande herinnering uit mijne jonge lingsjaren had opgeteekend, toen ze mij op zekeren avond weêr in de hand viel, en na dat ik die bladzij doorloopen had, wierp ik ze mismoedig op tafel, dook in mijnen groenen leuningstoel, die voor mijn helder vuur geschoven was en liet aan mijne gedachten den vrijen loop.

Ik dacht weêr aan 't vervallen huis, aan mijne vrienden, aan die gulle en zielvolle jongelingsjaren, en ik vond den tijd recht pleizierig toen doctor Faust nog leefde, en dat men, door het drinken van een glaasje elixer, eensklaps van oud weêr jong werd.

't Schijnt dat men in het fabricaat van elixer tegenwoordig verre achteruit gegaan en dat het kostbare recept uit de dagen van den wonder-doctor, ten eenemale verloren gegaan is — of beter gezegd, het product heeft eene tegenovergestelde richting gekregen: de elixer der beschaafde XIXe eeuw maakt vroeg oud, in plaats van laat jong.

In dat geval — in geval wij nog in den tijd van Faust leefden — zou ik al mijne vrien-

den op zekere oogenblikken volop willen laten drinken, hen jong maken en naar het vervallen huis terug keeren.....

Er wordt op de deur van mijn studeervertrek geklopt. „Binnen!" is mijn antwoord, zonder dat ik mij echter gewaardig op te staan.

Nu hoor ik de deur openen en een licht, bijna onmerkbaar geschuif over het tapijt, verwittigt mij dat er iemand den fauteuil nadert. Men tikt mij op den schouder, en nu ik het oog opsla, herken ik een mijner jonge vrienden, die bleek van koude en in zijn dikken winterjas gehuld, voor mij staat.

„Zoo, zoo!" zegt hij mij op eenen toon, waarin het misnoegen doorstraalt; „zoo zoo! gij blijft hier in uwen leuningstoel liggen en de vrienden wachten u?"

„De vrienden?"

„Weet ge dan niet, dat het vandaag uwe leesbeurt is? Kom, spoed u naar het vervallen huis."

„Inderdaad, dat was me ten eenemale uit het hoofd gegaan," antwoord ik.

Ik zie naar de pendule; ze wijst half negen, en acht ure is immers het stipte — ik zou zeggen het militaire uur, maar ik ken militairen en zelfs geheele legers, die altijd te laat of te vroeg komen, en het woord alzoo ontoepasselijk maken — is immers het stipte uur.

Ik richt mij op, werp mijnen burnous om, trek mijnen Tyroler-hoed diep om de ooren, grijp mijn op de tafel liggend manuscript, en word door mijnen vriend, als het ware den trap afgesleurd.

't Is winter; de huizen zijn fantastisch met een sneeuwkleed bedekt en de hooge, ranke toren van de Kathedraal staat daar voor me, in het maanlicht, als een onmeetlijk groote geest in zijn grafkleed gehuld, en nu ik hem voorbij ga, laat hij eensklaps een spottend aria hooren, waarvan ik eigenlijk niets versta; maar toch is er iets in mijn hart dat mij zegt: die lange witte kerel steekt den draak met mij en met mijn manuscript.

De straatlantaarns branden flaauw; alles wat mij omringt heeft iets nevelachtigs.

't Is bitter koud; ik loop krom als een gebochelde, naast mijnen gezel over het besneeuwde pad; mijn neus moet prachtig gepurperd, mijne wangen moeten loodblaauw zijn.

„Zijn ze allen daar?" vraag ik.

„Allen".

Op den trap van het vervallen huis grijpt mijn makker mij bij de hand en wipt mij om zoo te zeggen, in eenen oogwenk, naar boven, stoot de deur open en roept de rond den brommer zittende vrienden zegepralend toe:

„Hier is de plichtige!"

O ja, daar zitten weêr mijne goede vrienden van voorheen, jong, vroolijk en levenslustig! Ze hebben een lachend uitzicht; in den groenen roomer kraalt de goudgele Rhijnwijn; op de tafel staat eene onmeetlijke kas met allerbeste Manilla's, waar het aan ieder vrij staat in te putten; de geurige damp omwalmt aller hoofden. Laat het buiten akelig winter zijn; hier is het zomer.

Ik meng me weêr in den vroolijken kout; ik zie de oogen van jongelingsvuur tintelen; ik hoor zelfs de harten kloppen voor al wat schoon en goed is, hetgeen in later leeftijd zoo dikwijls, door de koude berekening, door den eigenbaat verloren gaat. Opgeheven den roomer, geklonken naar oud burgerlijke wijze, en daarna met al den verschuldigden eerbied in den ouden leuningstoel plaats genomen, om aan mijne leesbeurt te voldoen!

Maar wat zie ik? De kring is niet volledig; mijn kameraad heeft mis gekeken: de heeren wetgevers, die in de eerste zitting zoo sluipend in slaap gevallen waren, zijn er niet meer!

Nu, om 't even; ik lees niettemin mijn:

HOOG VLIEGEN EN DIEP VALLEN.

1.

Daar waar dat sierlijke huis, trotsch pronkend, op eenige zijner mindere buren neêrziet — scheve, gebogchelde ineengezakte huisjes, die bevreesd en beschaamd schijnen weg te duiken — daar stond weleer, en 't is nog niet lang geleden, een klein gebouw ten eenemale in overeenstemming met die andere antediluviaansche woningen: want ook hier doet de zondvloed der progressistische, maar weldoende *hygiène publique*, doch meer nog de praalzucht,

allengs al meer die oude, schilderachtige geveltjes instorten en verdwijnen.

Nu, in dat huis besloeg een smidswinkel geheel het benedengedeelte. De gevel en het werkhuis zagen er inderdaad zwart en vuil uit; maar op den achtergrond stiet het oog op eene breede raam, welke langs binnen met witte gordijntjes behangen was, en er recht vriendelijk uitzag. Maar toch die smidswinkel zelve was mij des avonds lief, als het vuur hevig gloeide, als de hamer vroolijk op het aanbeeld klonk.

Laat ons, op zekeren voormiddag, de kleine achterkamer binnen treden, en luisteren naar het gesprek dat er gevoerd wordt:

„..... Neen, de jongen zal geen smid worden, gelijk zijn vader. Daarvoor beware hem God! *Zoo* geleerd zijn, dat zijn meester er pal voor staat; met prijzen thuis komen, dat heel de buurt hem achterna gaapt, en dan werken voór een stuk droog brood, dat de lenden hem kraken — neen, man! gebeuren zal het niet. Er groeit iets uit den jongen, waarop gij in uwen ouden dag nog fier zijn zult."

Met die woorden weêrstreefde vrouw Van Velden haren echtgenoot, een kerel als een boom en wiens krachtig uiterlijk, bij den eersten aanblik deed zien, dat hij niet gemakkelijk van een voorgenomen besluit was af te brengen. Van

Velden had zijne smids verlaten, om een oogenblik, onder het rooken zijner pijp, met zijne vrouw over de toekomst van den veel belovenden oudsten zoon te komen spreken. De jongen had het stedelijk Atheneum verlaten, en moest nu ook de wereld in.

De man leunde met zijn blooten en gespierden elleboog op de tafel, en had de andere hand op het breede schootsvel, dat zijne knieën bedekte, uitgespreid. Peinzend trok hij de zware rookwolken uit zijne pijp; hij scheen eenige krachtige argumenten tegen de aanhalingen zijner vrouw te zoeken; doch te vergeefs! Ook het streelde wel iet of wat zijne eigenliefde, eenen jongen te hebben, die den zoon van den bankier de prijzen voor den neus weghaalde en die, op de laatste prijs-uitdeeling, door den burgemeester in persoon, gecomplimenteerd werd.

„Ja maar, vrouw!" zegde de smid ten laatste, „ik zou toch willen dat de jongen werkman werd gelijk zijn vader. Zie, ik weet het niet, maar wij zijn allen, van ouder tot ouder, smid geweest; ginds, waar ik nu voor mijn dagelijksch brood werk, gaf mijn vader mij den hamer in de hand en leerde mij er fiks op in slaan; ik zou onzen Joris ook daar willen zien, opdat, als ik mijn kop er bij neêr leg, hij mijne plaats zou vervangen."

„Gekheid! Gij zijt even als uw vader was, een kortzichtig mensch, die altijd het hekken aan den ouden stijl zoudt willen houden en er nooit op denken, al werdt gij dan ook honderd jaren oud, om ook al eens wat hooger te vliegen."

„Hooger vliegen!" zegde Van Velden, geraakt door de woorden zijner vrouw, want de man bezat de familie-eer in vrij sterken graad. „De Van Velden hebben nooit hooger willen vliegen dan zij macht hadden, en het ging hun dáárom juist wel. Bij het aambeeld werden zij groot; aan den klank daarvan waren zij reeds gewoon in hunne wieg, en het was ook hun doodsgelui. Eerlijk door de wereld komen, dat was hun doel, en zij hebben het bereikt. Hooger vliegen! maar is een handwerksman dan niet een deftig burger genoeg?"

„Och, dat zeg ik niet!" hervatte de vrouw, „maar gij hadt immers de geleerdheid niet die onze Joris heeft, en juist daardoor zal hij hooger gaan in de wereld dan gij of ik. Zijnen weg zal hij maken, daar ben ik zeker van! Daarbij, ik zeg het nog, de jongen is te teêr voor dat grove smidswerk en heeft er ook geenen zin voor. Neen, man! winnen zult gij het dezen keer niet van mij."

„Heb ik het al ooit van u gewonnen?" antwoordde de smid misnoegd. Ik ken uwen tekst,

vrouw! gij schijnt mij in al uw doen en laten te zeggen: *gij* zijt de baas, *mijn* haan zal koning kraaien!" — en grommend verliet de smid de woonkamer en keerde naar zijn aambeeld terug.

Sedert dagen en weken rolde het gesprek tusschen man en vrouw over hetzelfde onderwerp, en de slotsom was immer dezelfde: hij, de brave man, moet de laatste smid in zijne familie zijn; hij begreep niet heel duidelijk waarom, maar toch, dat wrong den armen duivel.

2.

De man was bedroefd en daarom zong hij onder het hameren op het gloeiend ijzer, zijn vroolijk liedje niet. Hij dacht aan de toekomst: wel twijfelde hij niet aan het geluk zijns zoons — neen, zijne vaderliefde maakte hem blind, zoo als gewoonlijk het geval is, maar wat zou het droevig zijn in huis, als hij eens oud en stram geworden, den hamer niet meer zou kunnen hanteeren, en er niemand meer op het aambeeld bonzen zou.

Zijn zoon zou rijk zijn, ja, dat wilde hij wel gelooven; maar de spinnen zouden hun web over de werkbank en den blaasbalg weven. En dan, wie weet! de rijke zoon zou misschien den armen vader niet meer willen kennen, want dikwijls had hij hooren zeggen, dat het geld het hart van den mensch ten eenemale verandert. Doch al zou dat niet zijn, Van Velden zou toch liever, in de achterkamer gezeten, even als zijn vader weleer, van tijd tot tijd het gordijntje hebben willen oplichten, om zijnen zoon te zien hameren, en de kalanten met eenen vriendelijken hoofdknik te groeten; hij zou, even als zijn vader deed, met bevende stem, nog gaarne het smederslied hebben nageneuried.

Men ziet het wel, Van Velden was een man van den ouden stempel; een van die, wien de familie-traditiën nog heilig zijn. Zóó ging het in zijnen tijd en *toen* ging het goed, en waarom moet het *nu* anders gaan? Toen leverde men goed en degelijk werk; men bedroog de menschen niet met het nieuwerwetsche „licht en digt;" de oudste zoon leerde het ambacht des vaders, en leerde ook van hem eerlijk en tevreden zijn in den stand, dien hem was te beurt gevallen. De vrouw integendeel was met nieuwere denkbeelden behebt; zij zag dat menschen, die niets meer in de wereld waren dan zij,

schoone huizen bewoonden, rijk gekleed gingen, goud met handenvol schenen te winnen, en waarom zouden de Van Velden den algemeenen stroom niet volgen?

De lezer denkt gewis dat de schrijver, een kind onzer verlichtte eeuw, een zoon van het alom uitgebazuinde *progrès*, de voorkeur geeft aan de denkbeelden der huisgenote van vader Van Velden? Neen, hij houdt het integendeel met dien smid, dien burger van den ouden eed, met dien antipode van den tegenwoordigen verfranschten *parvenu*, bij wien de Vlaamsche rondborstigheid, de goede trouw vervangen is door het Parijsche *etiquetten*-klatergoud — dat is bedrog en huichelarij.

De man hield niet van al dat uiterlijk gepronk, welke bij voorbeeld, de kinderen links van hem, uit *à l'instar de Paris*, of die van zijnen buurman rechts, uit *la véritable Parisienne*, ten toon spreidden. Waarachtig, die smid met zijn, misschien te klein, verstand, begreep niet hoe die menschen, met hunne geringe winsten en hun weinig debiet, het jaar rond maakten! Och, de man wist niet, dat het buiten slechts verguldsel was, en dat binnen eene drooge broodkorst de hoofdschotel op tafel uitmaakte. Het krediet waggelt op glazen beenen door die winkels. De blijde zang der oudste dochter en de toonen der piano, welke het

nufje onder hare blanke vingeren trillen doet, verdrijven voor een oogenblik de duizende bekommernissen, en verdooven ook den zucht des huisvaders, als deze bij elken belleklank een nieuwen schuldeischer vreest te zien optreden.

Dat alles, zeggen wij, wist de goede smid niet; maar toch hij dacht meer dan eens „*'t is niet al goud wat er blinkt.*" Slechts in één punt was Van Velden geen *achteruitkruiper*, geen *domper*, zoo als zijne vrouw hem somtijds noemde: dat was in zijne nijverheid. Wel is waar had hij zich daarin lang aan het oude vastgekleefd; doch hij begreep dat de industrie zich naar de onverbiddelijke wetten van de mode plooien moest. Het had hem moeite gekost, inderdaad! maar gelukkig, in zijn ambacht was de omwenteling juist minder groot geweest, dan in andere.

In handel en wandel was Van Velden een oprecht Vlaamsch burger gebleven — kostbare type, welke meer en meer verloren gaat. Hij was eenvoudig in zijn huis, gulhartig in zijnen omgang, eerlijk als goud in zijne neering, godsdienstig uit overtuiging — en schoon de dolzinnige tijdgeest uiterlijk pralerij eischt, vaak vrienden neemt voor zooveel zij kunnen dienen, bedriegerij met den naam van „handel" bestempelt, huichelt in Godes huis — Van Velden bleef wat hij altijd geweest was.

3.

Doch laat ons met den zeventienjarigen Joris — die zich reeds „Georges" deed noemen — kennis maken. Hupsch zag hij er inderdaad uit. Al zeî de moeder dat de jongen te teêr was om den hamer te tillen, voorwaar! hij was fiks geschouderd, had eene breede borst, vinnige oogen, die, voor de jaren, wel wat al te wakker waren; hij droeg zijn welgevormd hoofd zoo recht, zoo fier, dat men de moeder gelijk moest geven, wanneer ze zegde, dat men hem voor een „heerenkind" zou gehouden hebben.

De jongen is zoo even thuis gekomen; hij is snel door de smids gegaan, waar zijn vader het aambeeld dreunen doet; doch, onder het neuriën van het opera-aria, *pour tant d'amour*, is hij voort geijld en heeft den wroeter zelfs geenen oogopslag gegund. De vader ligtte het hoofd op; hij oogde den knaap achterna, en er kwam een traan aan zijne wimpers parelen.

Neen, zoo had hij, nog kind zijnde, nooit gehandeld. Als zijn vader aan de werkbank stond, ging hij er heen; hij sprak hem aan, hij deed hem duizende vragen, en werd de man dan ook al eens boos, omdat de kleine deugniet

hem in den weg liep, het deed hem toch goed dat de knaap in de smids kwam drentelen. Nu ook had hij gewenscht dat zijn zoon hem in den weg kwame loopen, en van tijd tot tijd al eens aan den blaasbalg trekken zou, om zijnen vader een enkelen zweetdrop te sparen; doch moeder en zoon hadden er anders over beschikt.

Het middagmaal werd opgediend; de zoon trok met minachting den neus op tegen de patriarchale schotel aardappels. Dat kwetste den vader: hij toch was er in zijnen tijd wel meê te vreden geweest; hij was er groot en sterk bij geworden; nog smaakten zij hem goed, die goudgele aardappels, als men hem het leven maar niet bitter maakte: — waarom moest zijn zoon er den neus voor optrekken?

Het gesprek was kruipend, tot dat de jongen over het Opera begon en op een rolletje de namen optelde van de *chanteuses* en *danseuses*, terwijl hij deze te zwaarlijvig, gene te mager, maar eene derde allerliefst vond. Waar spreken schoolknapen al niet van!

De moeder luisterde met welgevallen, hoewel de sloor er niet veel van verstond; maar juist datgene wat zij niet verstond vond zij schoon, omdat het geleerd zijn moest. De vader integendeel had een vreeselijken rimpel in het voorhoofd. Zóó had hij nooit gesproken.

Wat had zijn zoon te maken met die fransche schreeuwsters en springsters — lichtekooien waren het in 's vaders oogen. Zes jaren ouder dan zijn zoon was hij, eer hij den voet in eenen schouwburg had gezet, en dan was het eene Vlaamsche liefhebberij-tooneel, waar de deftige burger eens hartelijk, in eer en deugd, kwam lachen.

De goede man durfde die opmerking echter niet meer maken; want dan zou de storm zijn losgebarsten. Neêrduitsch, maar dat is iets uit vader Noach's tijd! Een deftig mensch schaamt zich de taal die zijn vader sprak, waarin zijne moeder hem het eerst het *Onze Vader* leerde stamelen! Die taal is alleen goed voor de boeren en domooren; de moeder dacht er ditmaal over, toen men bijna onwillens op het kapittel kwam, zoo als haar zoon, en hoewel de sukkel geen enkel woord Fransch verstond, vond zij die taal toch overheerlijk. Joris moest Fransch spreken, en dan lachte de kortzichtige moeder en vond het onbegrijpelijk, dat men zoo iets kon geleerd krijgen.

Wat zegde de jongen? Hij had een slecht hart; want hij schimpte, in die vreemde taal, op zijne moeder omdat ze een zoo dom schepsel was....

De vader hoorde het aan; hij ook verstond niet wat de jongen zegde; maar hij was, hoe-

wel slechts een gewoon handwerksman, een scherp waarnemer; toon en houding van zijn zoon kwetsten hem diep. Plotseling rees hij overeind, hij had zijne zwakheid overwonnen; het bloed steeg hem naar het hoofd, hij smeet zijne vork over de tafel heen en zag den knaap met een zoo vlammend oog aan, dat deze er van onthutste:

„Zwijg," gebood hij, „zwijg met dat vreemde gebabbel, hetwelk uwe moeder noch ik verstaan. Of denkt gij dat wij apen zijn, waarmeê men naar goeddunken den gek scheert? Ik versta niet recht wat gij zegt, jongen; maar God zal u eens vinden als gij den spot durft drijven met uwe grijze ouders. Zoo als gij hen behandelt, zal het u ook eens vergaan!"

„Maar, lieve hemel! wat krijgt ge nu weêr voor eenen aanval, man!" viel de vrouw den driftigen spreker in de rede. Zou men niet zeggen..."

„Zwijg gij ook, vrouw, die blinder zijt dan een mol, in uwe moederliefde. Ik zeg, ik, dat het ons slecht vergaan zal met dien jongen, die duizende vreemde fratsen in huis brengt, en van nu af ons als twee zijner speelpoppen aanziet. Vandaag trapt hij ons op het kleed, morgen zal hij ons op het hart trappen!"

De stemmen van moeder en zoon klonken welhaast veel luider dan die van vader Van

Velden, en toen hij zijne vrouw de armen in de zijde zag zetten, om eens ter dege het defensief op zich te nemen, voelde de man zich daartegen niet bestand. Hij ging heen en alleen in zijne smids, op zijn aambeeld gezeten, weende hij als een kind over den vervlogen huiselijken vrede...

4.

Wij zullen de huiselijke worstelingen over de positie, welke Joris in de maatschappelijke zamenleving bekleeden zou, niet verder nagaan. Joris werd, volgens zijn uitdrukkelijk verlangen, kantoorklerk, in een aanzienlijk handelhuis. De vader had lang en eerlijk voor dat huis gewerkt, en dat was eene aanbeveling bij den patroon. Wel had deze bedenkelijk het hoofd geschud en den jongen zijne keus willen ontraden; maar het was nu eens beslist en aan achteruit gaan was niet meer te denken.

Welke eene verandering!

Reeds twee uren had de vader op het aambeeld geslagen, eer de zoon geeuwend en zich

rekkend, voor den dag kwam. Eindelijk beweerde hij, dat het vroegtijdige gedreun hem belette te slapen en hem hoofdpijn gaf, hetgeen na veel stribbelen ten gevolge had, dat de smid den hamer niet meer hanteerde vóór dat „mijnheer de zoon" beneden was. Overigens hij nam zijn *déjeuner* en *diner* voortaan wat later dan de huisgenoten, omdat zulks beter met de werkzaamheden op het kantoor overeenkwam, en hierdoor kreeg hij dan ook wat fijners, dan die onverteerbare aardappels en dat twijfelachtig witte huisbrood.

Wanneer hij uitging was Georges — want zoo wilde hij genoemd zijn — als een heer uitgedost. Wat zag hij er blank en net uit, in vergelijk met zijnen vader! Doch waarom keek hij, alvorens uit te gaan, zoo achterdochtig rechts en links de straat in? Waarom, als hij naar huis kwam, bleef hij soms eenige oogenblikken voor den winkel, *à l'instar de Paris*, staan kijken, al had hij nog zoo veel haast om thuis te komen?

Dat was zeer eenvoudig uit te leggen: het was omdat hij zich het zwarte en onaanzienlijke huis schaamde, waar hij geboren werd, waar zijne moeder hem in zijne wieg getroeteld en bemind had. Wat zou die dame — eene modiste — welke ginds in de straat komt aantrippelen, wel zeggen, als zij den jongen heer

dien zwarten smidswinkel zag binnentreden? Wat zouden die heeren daar — perruquiers en kleêrmakers — lachen als zij Joris, die zich Georges deed noemen, uit die barak zagen komen, en zijnen oude zagen kloppen en vijlen, vuil en afzichtelijk; of als zij eens zagen, dat zijne moeder hem uitgeleide deed tot aan de deur — want de goede vrouw vond er een recht genoegen in, met de armen in de zijde, haren opgepronkten zoon in de straat na te staren.

5.

Het ging den smid niet voorspoedig; zedelijk en lichamelijk leed de man, en daardoor ook leed zijn werk. Zijn gewin ging achteruit; vele kalanten, afgunstige menschen vindt men altijd, gingen elders, omdat zij beweerden dat als men er een zoo groot heer, als de zoon was, kon op nahouden, men niet noodig vond aan den vader geld te laten verdienen.

De zoon kostte inderdaad veel: immers, men kleedt zich niet goedkoop; men heeft hon-

derde dingen noodig, welke eenvoudige menschen ontbeeren; men moet wel eens met zijne vrienden het Opera bezoeken, en waarom zou men geen gebruik maken van het bal, als men in het geheim zoo lang de dansles heeft bijgewoond?

De moeder, arme, blinde moeder! vond dat zeer natuurlijk en zij stopte meer dan eens den jongen verkwister een vijffrank-stuk in de hand, dat vader Van Velden met zwoegen en wroeten gewonnen had — en wat moeten er, in deze dagen van concurrentie, veel zweetdroppels bijeen vloeijen, alvorens zij in zulk een zilverstuk veranderd zijn.

Toen eindelijk de spaarpot te veel verminderde, toen men vreesde dat de vader op slot van rekening de tanden zou laten zien — want er bleef toch altijd iets over van dat vaderlijke gezach — kocht Georges op crediet. Helaas, dat is een afgrond, waarin men langs eene zachte en bloemrijke helling naar beneden glijdt, doch waaruit men zich meestal slechts opricht om des te misdadiger te zijn.

De smids van den handwerksman was rustig als een graf geworden. De man was ziekelijk, bleek en afgeteerd. Men schreef hem nu deze, dan gene ziekte toe; maar de doctor, een man met rijpe ondervinding en grijs van haren, wiens scherpe blik tot in het diepste diep van

het menschelijk leven was doorgedrongen, schudde, bitter lachend, het hoofd en zegde:

„Het zit u hier, vader Van Velden" — en de geneesheer wees op het hart. „Gij hebt verdriet, man," ging hij voort en zette zich naast den leuningstoel van den smid neêr. Van Velden knikte langzaam, ten teeken dat de doctor den vinger op de wonde legde.

De vrouw verliet op dit oogenblik de woonkamer; de smid vertelde nu den geneesheer zijn huiselijk ongeluk; waarin zijn zoon een zoo groote rol speelde. Het deed hem goed, den ouden wroeter! dat hij zijn hart eens lucht kon geven.

„Zij denken dat ik niets zie!" zegde de zieke schamper. „Dat ik niet zie, hoe wij met groote stappen achteruit gaan; dat de winsten kleiner, onbeduidend zelfs, dat de schulden gedurig grooter worden. Ja, 't is waar, doctor, het verdriet vermoordt mij, want het gaat niet meer zoo als in mijnen tijd."

„Ik beklaag u, vader Van Velden! maar gij zijt de eenige niet, die u in dergelijken toestand bevindt. Hooger, altijd hooger — dat is de ziekte van onzen tijd. Algemeen misnoegen heerscht in iederen stand, en men denkt, altijd door den uiterlijken schijn verblind, dat het geluk bij zijnen buurman en niet bij zich woont. De handwerksman werpt het schootsvel

weg en draaft naar de beurs; de landbouwerszoon verlaat ploeg en spa, en dwaalt in de stad rond, om, in eenen stand, dien hij eervoller denkt dan die zijns vaders, de fortuin te bemachtigen. Ik heb er niets tegen, dat men zijn maatschappelijken toestand verbetere, maar men bouwt niet in het moeras, zonder eerst, door een hecht paalwerk, een vasten grondslag gelegd te hebben."

„Zoo denk ik er ook over!" zegde de zieke.

„Gij hadt gelijk toen gij uwen eenigen zoon in uw eigen ambacht wildet opleiden. Uw naam boezemde vertrouwen in en gaf aan uwen opvolger reeds een goed clienteel. De jongen is geleerd, zoo als onze tijd dit vereischt; zijne kennis had hij zooveel mogelijk op zijne nijverheid toegepast en deze laatste verbeterd en uitgebreid; gij hadt ongetwijfeld den voorspoed in uw huis zien heerschen, en het zou u niet zeer hebben gedaan aan het hart, al ware dat alles hier wat meer gemoderniseerd geworden."

De man knikte droevig; zoo had hij dikwijls de toekomst, doch wel zoo volledig niet, gedroomd.

„Nu hebt gij uwen zoon in de hoogte willen heffen en uwe geldmiddelen laten u niet toe, hem zoo hoog te houden als hij zich geplaatst heeft; want die maatschappelijke toestand heeft duizende behoeften, welke gij en uws gelijken

kunt ontbeeren. De winsten op een koopmanskantoor zijn gering, omdat welhebbende Duitschers, enkel om zich in den handel te bekwamen, kosteloos op onze kantoren arbeiden. Niettemin maakt uw zoon zich meer en meer slaaf van de pracht, van de weelde, van gemakkelijkheid — lekkernijen, die voor den rijke bestemd zijn. Wie zal ten slotte die weelde betalen? Gij, arme man!"

Van Velden weende.

„Doch het is niet aan u, dat ik dit zeggen moest," hervatte de doctor, pijnlijk aangedaan over de tranen des grijsaards; „gij hebt het hart op de rechte plaats en verdiendet dat het einde van uw zoon gelukkiger ware dan het begin. Hoevele huisgezinnen heb ik al ontmoet, in dergelijk geval! Het is alsof ieder burger wilde meêwerken tot den ondergang der zamenleving, en het getal ledigloopende eerzuchtigen, opregte parasieten, wilde vergrooten, die, als zij niet meer weten van wat hout pijlen te maken, het getal der onruststokers gaan vermeerderen, en samenzweeren tegen Kerk en Staat: politieke plannengieters; visschers in troebel water."

De oude man sprak met zekere heftigheid; maar in den toon zijner stem lag eene diepe overtuiging, en voorwaar! er is waarheid in zijne afschildering van den hedendaagsche toe-

stand. Hij wilde echter een weinig zalf op de toegebrachte wonde leggen, en hervatte op zachter toon, terwijl hij de vereelte hand des werkmans vriendschappelijk kuste:

„Ik spreek niet van uwen zoon. God geve! dat hij in het aangevangen dobbelspel een hoog nummer werpe, immer het hart van een burgerjongen behoude, en u, brave man, het leven niet bitterder make, dan het nu reeds is."

„Dat zal onze Joris nooit doen?" viel de moeder, welke juist binnentrad en de laatste woorden gehoord had, een weinig bitsig in.

„Ik hoop het," zeide de doctor; maar in zijn hart twijfelde hij er aan. De man had te veel ondervinding, om er niet aan te twijfelen.

6.

Het werd winter. De sneeuw, welke zich buiten uitspreidde, maakte, in de oogen van Van Velden, de voortdurende rust in de smids nog akeliger. Het scheen hem iederen morgen toe, als hij de sneeuw tegen deur en venster, als het ware, zag opkruipen, of dat doodkleed,

zich immer uitspreidende, zijn werkhuis wilde binnen dringen en alles onder zich begraven. Dat was eene dwaze gedachte, de man bekende het; maar zij bleef hem toch bij.

Eindelijk sneeuwde het ook binnen 's huis; doch het waren voor den smid nieuwerwetsche sneeuwvlokken: nette, witte en zorgvuldig toegevouwen papiertjes, hier en daar met regelmatig geplaatste, zwarte cijfers bedekt, zoo regelmatig als de zwarte vlekjes op het blanke hermelijn. Het waren de rekeningen van den handschoenmaker, den kapper, den hoedenfabriekant; het waren rekeningen van cigaren, parfumeriën — duizende beuzelarijen, zonder welker gebruik men in de wereld niet voor een *fashionable* doorgaat.

De smid zat stom als van den bliksem getroffen; de moeder verborg beschaamd het aangezicht in de open gespreide handen. Bleeker dan een lijkdoek was de vader, en meer dan eens had hij zich de oogen gewreven, in den waan dat hij zich bedroog. Eindelijk sprak Van Velden, doch op wanhopigen toon, en terwijl hij de papieren in zijne sidderende hand greep en ze zijner gade toestak.

„Vrouw,” zegde hij, „ziedaar dan de droevige waarheid van hetgeen de doctor ons onlangs voorspiegelde. Onze zoon is de verkwister van onze zoo moeilijk zaâm geraapte pennin-

gen. Hij heeft het hart hooger dan gij, zegdet gij eens; maar ik zeg, ik, dat hij het veel lager heeft zitten, en een deftig kind zou niet handelen zoo als hij."

De moeder zweeg; zij voelde dat zij schuld had in het huiselijk ongeluk, maar die zoon was toch haar kind en zij wilde hem verontschuldigen; zij wilde al het gewicht der schuld op zich nemen! Het gebeurde was haar, haar alléén te wijten, zegde zij ten laatste snikkend; zij was het, zij, die den zoon tot die uitgaven gedreven had.

„Zwijg," zegde de smid, „gij zijt en blijft altijd moeder; maar uwe leugens kunnen mij niet om den tuin leiden. Blind waart gij voor eenigen tijd, ziende zijt gij nu. Het is minder uwe dan mijne schuld; want ik had van mijn vaderlijk gezag moeten gebruik maken. Ik had niet mogen toegeven. De schuld zullen wij betalen, het moet zóó zijn, doch als het zoo voortgaat, staat er ons eene smartelijke toekomst voor de deur. Wij zullen sterven in het gasthuis, of op een handvol stroo."

Gelukkig voor de moeder, sprak Van Velden niet meer over het gebeurde. Zij vreesde echter voor de thuiskomst en toefde, tot laat in den nacht, voor den uitgedoofden kolengloed, om haren zoon af te wachten. Reeds honderdmaal had zij in zich-zelve herhaald,

wat zij haren zoon zeggen zou. Verwijtingen zou zij hem toesturen, harde waarheden zou zij hem voor oogen brengen; maar daarna zou zij balsem op de wonde leggen, hem bidden en smeeken, dat kostbare en ruineerende leven vaarwel te zeggen; zij zou zelfs voor hem op de knieën vallen, indien hij weêrbarstig was — maar neen, dat zou hij niet; zij was er zeker van, de goede moeder! Haar zoon zou vergiffenis vragen en zijn leven beteren.

IJdele droomen!

Moeder Van Velden wachtte te vergeefs haren zoon; dien nacht kwam hij niet te huis.

Toen de vader des morgens, sukkelend, van den trap kwam en naar zijnen zoon vroeg, gaf de moeder aarzelend ten antwoord, dat hij reeds was uitgegaan. Doch de middag kwam en Joris keerde niet terug. Met een gejaagd hart hing de moeder den ouden lakenschen kapmantel om en verliet het huis. Duizende denkbeelden bestormden haar; zij rigtte zich naar het kantoor, doch een jong, gefriseerd heertje, hetwelk de moeder met eenen blik van spotternij bejegende, beduidde haar, dat zijn collega niet daar, maar wel ten zijnen huize was.

„Ten zijnen huize!" zegde de goede vrouw met angst: „maar neen, mijnheer, hij was er niet. Ik ben zijne moeder."

„Ha!” spotte de kleine windbuil en maakte eene hoogst komieke buiging voor de arme vrouw. „U zijt Mevrouw Van Velden...”

De moeder werd diep verlegen.

„Welnu, Mevrouw, ga in de Nieuwstraat, ik meen nummer 28, in dien nieuwen modewinkel, waar een paar allerliefste en snoeperige gezigtjes zijn, daar zult ge mijnheer uw zoon in zijne kamer vinden. Mevrouw Van Velden, uw meest onderdanige dienaar!” — en de spotter maakte andermaal eene komieke buiging, draaide gelijk een tol op zijnen hiel en ging lagchend heen.

De tranen stonden de arme vrouw in de oogen.

„Nummer 28...” mompelde zij onder het heengaan. „In zijne kamer... Zou Joris ons dan verlaten hebben! God, zou het dan waar zijn, dat hij zich onzer schaamt... En zijn zulke kale windmakers, als die daar, de vrienden van mijn zoon; pronkers, die met een eenvoudig mensch als ik ben den gek scheeren... Och, ware hij toch maar smid geworden gelijk zijn vader... Nummer 28, heeft hij gezegd... Nummer 28... dat is hier.”

Met een kloppend hart hield de arme moeder voor eenen modewinkel stil, waar inderdaad allerliefste, vinnige en lachzieke gezigtjes tusschen de sierlijk uitgestalde hoeden, bloe-

men, *confections* van allen aard, uitpiepten: twee meisjes, welke ieder heer, die er voorbij trad, naoogden en een allervriendelijksten glimlach en eene buiging voor elkeen ten beste hadden voor die, welke haar met een *coup de chapeau* wilden vereeren.

Bedeesd trad de smidsvrouw binnen, hoewel zij verlegen was, omdat zij er zoo armoedig uitzag.

„Mejuffers, woont hier niet" — zij wilde zeggen mijn zoon; maar zij bedacht zich en zegde; „woont hier niet een heer..."

„Ja, vrouwke."

„Mijnheer Joris Van Velden."

„Hoe... Joris..." en het eene lachertje zag het andere aan, „Joris Van Velden?"

De moeder knikte.

„Neen, de heer die hier kamers heeft, is Mijnheer Georges du Pré."

„Du Pré?... Neen, dien ken ik niet; dan ben ik verkeerd; excuseer me, jufvrouwen!" antwoordde de moeder en wendde zich om. Het hart was haar tot berstens toe vol. Och, had dat jonge, vroolijke en spotzieke goedje geweten wat er op dat oogenblik in het gemoed der arme vrouw omging!

Moeder Van Velden had eenige stappen de woning verlaten, doch nog zoo verre niet of de jonge heer, die in dat huis kamers betrok

en juist onstuimig van de trappen kwam, kon haar nog zien gaan. Het bloed steeg hem naar het aangezicht en stamelend vroeg hij aan het nog schaterende meisje:

„Wat was dat?"

„Dat arme wijf daar vroeg naar zekeren Van Velden!" zegde het een juffertje.

Dat wijf — zoo sprak men van zijne moeder!

„O, dat is eene arme sukkel, die ik soms aan het kantoor eene aalmoes in de hand stop!" zegde Georges, zich plotselings omwendende om het schaamrood, dat zijne wangen nog kleurde, niet te laten zien.

Georges woonde op kamers; hij had plotseling met zijne familie afgebroken, omdat hij beweerde dat die menschen, door hunnen geringen stand, eenen hinderpaal voor hem waren om in de wereld vooruit te komen; hij had zijn trivialen Vlaamschen naam in het Fransch overgebragt, en was onder dezen bij eenige nieuwe kennissen, zoo als wij zoo even gehoord hebben, reeds bekend.

De waarheid moest in het huis van den smid welhaast aan den dag komen, en onder het plengen van heete tranen, vertelde de moeder wat zij vernomen had. Groot was de gramschap van den vader, en hij mompelde iets dat aan eene vervloeking geleek.

„Dat staat heilig vast," zegde hij aan zijne

vrouw; „hier in dit huis en zoo lang ik leef, mag hij den voet niet meer zetten!" — Den dag nadien bevatte een Antwerpsch dagblad eene aankondiging, welke echter door velen niet opgemerkt werd, waarin vader Van Velden den belanghebbenden verwittigde, „dat hij geene schulden van zijnen zoon meer zou erkennen."

7.

Wij zullen het leven van Georges in al zijne bijzonderheden niet nagaan: genoeg zij het te zeggen, hetgeen de lezer overigens reeds zal begrepen hebben, dat de nieuwe *gandin* een slecht berekenden stap had gedaan en het hem onmogelijk was den *luxe* te voeren, dien hij gedroomd had.

Georges reed te paard, bezocht het Opera, beoefende de muziek, verteerde tienmaal meer dan hij verdiende, en onderging eindelijk het lot van zijns gelijken — de schuldeischers trommelden van den vroegen morgen tot den laten avond op zijne deur, en de duizende *intrigues*, welke hij aanwendde, waren niet voldoende

om hem aan hunne argus-oogen te onttrekken. Het was nu straks een jaar geleden dat hij voor zijne ouders een afgestorvene was geworden; daar hij de straat vermeed waar hij vreesde iemand van de zijnen te ontmoeten — en echter waarheen, nu de nood aan den man kwam?

Zijne vrienden? — maar zij waren kale jonkers zoo als hij, die als eervol aanzagen voor *roués* door te gaan; daarbij, Georges had geene opregte vrienden. Zijn vader? — Hij beefde voor dien zoo onverbiddelijk geworden grijsaard. Zijne moeder? — Hij had haar meer dan tienmaal doen afwijzen, zonder een oogenblik medelijden met hare tranen gehad te hebben."

Geld, geld moest er komen, of hij was reddeloos verloren! Den volgenden dag zou zijn patroon den prachtlievenden klerk rekening doen geven, en er ontbraken meer dan 2000 francs in de kas.

In dien prangenden nood rigtte Georges zijne schreden naar den smidswinkel. Het was avond; tienmaal voor het minst vermeed hij de eenzame straat. Eindelijk trad hij dezelve in: het huis zijns vaders was gesloten. Met kloppend hart bleef de ondankbare zoon er voor staan; hij ging heen, keerde weêr en eerst na lang aarzelen, klopte hij op de voordeur.

Niemand antwoordde.

Eerst, na twee of driemaal kloppen, hoorde

Georges eenig gedruisch langs binnen; hij hoopte dat het zijne moeder zou zijn, opdat hij haar alleen, buiten weet zijns vaders, den verschrikkelijken toestand, waarin hij zich bevond, zou kunnen voor oogen leggen.

De oude deur werd moeilijk, blijkbaar door eene zwakke hand geopend. Het was inderdaad een klein meisje dat opendeed. De winkel was donker; maar in de achterkamer brandde een flauw licht.

„Waar is mijne moeder?" vroeg de jongeling; doch het vreemde meisje wees, „daar" zeggende, op de achterkamer.

Wankelend, tusschen aambeeld en werkbank door, richtte de verloren zoon zijnen stap naar de deur. Een ijselijk tooneel wachtte hem. Op vier stoelen stond eene lijkkist, met een wit laken overdekt. Het licht dat hem den weg had aangewezen, kwam voort van het gewijde waslicht, dat bij de kist brandde. De jongeling stond als versteend; zijne tong weigerde te spreken.

„Waar is mijne moeder?" wrong hij zich eindelijk met geweld uit de keel.

Middelerwijl rees eene mannelijke gestalte uit de schaduw op — eene gestalte, die inderdaad uit het graf scheen op te stijgen. Het was de vader: bleek en afgeteerd als een doode zag hij er uit; zijne oogen brandden in de

holten. Zijne haren waren sneeuwwit en stonden verwilderd op het hoofd. Met gloeienden blik zag dat spooksel — want zóó zag de oude Van Velden er uit — den zoon aan, en den vinger naar de doodkist uitstrekkende, antwoordde hij op de vraag des zoons:

„Dáár!"

„Vader!" kermde de zoon.

„Zwijg! de goede vrouw slaapt, slaapt voor eeuwig... Een monster, dat zij haar kind noemde, heeft haar vermoord, langzaam vermoord... Vloek over dat kind!... hij heeft zijne ouders verstooten, vertrapt... Moordenaar, moordenaar..." — en die laatste woorden richtte de zinnelooze Van Velden met eene donderende stem tot zijnen zoon, hoewel hij dezen niet herkend had.

Als een bliksem vloog Georges de deur uit en ijlde de straat op. De schrik gaf hem vleugelen. Op tamelijk verren afstand bleef hij staan, en kwam allengs tot bezinning. Zijn geweten was ontwaakt; hij wilde terugkeeren, zich aan de voeten des vaders werpen en hem om vergiffenis bidden.

Toen Georges het huis naderde, hoorde hij een wonderlijk, een spookachtig gedruisch; hij legde het oor aan de deur: — men klopte er op het aambeeld en de zinnelooze smid zong, akelig en op hartverscheurenden toon, het smederslied van zijne jonge jaren...

Den volgenden avond las ik in een dagblad van Antwerpen: „Dezen morgen heeft men uit de Schelde het lijk opgehaald van een jong mensch, den genaamden Van Velden, die, gisteren avond, door de duisternis misleid, in het water moet gevallen zijn. Het huisgezin der Van Velden's is wreed getroffen; de moeder was in den loop van den dag gestorven, en de vader, bij het vernemen van het ongeluk zijns zoons, is plotseling zinneloos geworden."

Zoo schrijft men somtijds de geschiedenis van den dag!

Jaren zijn er sinds dien tijd heen gevloden; de graven der dooden zijn niet meer herkenbaar; de schilderachtige smidswinkel in de eenzame straat is verdwenen; vader Van Velden is van het zinnelooshuis naar het kerkhof gevoerd. Nu eerst, vrede aan aller assche wenschende, ligten wij den sluier op, en hopen dat de lezer zich lang de verschrikkelijke les zal herinneren, welke in het leven dier burgerfamilie besloten ligt: HOOG VLIEGEN, DIEP VALLEN!

III.

Ik kan u niet duidelijk zeggen, wat indruk ik op de aangezichten lees. Alles is zoo nevelig, ten gevolge, meen ik, van den damp des tabaks. Ik geloof echter, 't is vreeselijk! dat ditmaal niet een of twee der aanwezigen slapen, maar dat ze allen rond den brommer zitten te dutten.

Ik zie daarbij zooveel andere wezens in de nevelen voor me, dat ik mij in die kamer niet meer thuis gevoel zoo als voorheen.

De professorale bril schijnt in den aanvang iets van de lezing te hebben opgevangen; want uit zijne langgerekte babel- of brabbelspraak, meen ik te verstaan, dat de geest van mijn verhaal hem tegen het hoofd stoot en hij mij verwijt, een onverbeterlijke retrograad te zijn.

Ik hoor hem peroreren over de moderne richting, die — lezer zet nu de ooren wijd open — de wereld harer bestemming nader brengt...

Och, wat wil ik tegen pruttelen, met mijn dood-eenvoudig verstand: ik ben immer nog een van die menschen, welke denken, dat onze vaders het tamelijk recht voor hadden en zij mij het kostbaarste erfdeel „het gelooven" hebben achtergelaten, hetwelk ik in later jaren, in mijnen geest, rijpte, versterkte en onwankelbaar vestigde. Ik hoû nog van den mensch *en paix avec son bon ange, à la protection duquel il se recommande tous les soirs, comme Bossuet, comme Charlemagne et comme les petits enfants.* (1)

Kinderachtigheid! lacht de geleerde professor helsch.

Ik weet niet hoe die zitting is afgeloopen; ik weet evenmin hoe ik het vervallen huis verlaten heb, dat mij dien avond inderdaad een gruwel was. Ik zat, nu ik andermaal tot bezinning kom, weêr in mijn groenen leuningstoel, de voeten naar het vuur uitgestrekt, het hoofd op de borst gezakt, en zoo nevelig komt mij alles voor, wat ik gezien heb, dat het mij toe-

---

1) Louis Veuillot. «Van den mensch, in vrede met zijn goeden engel, in wiens hoede hij zich iederen avond aanbeveelt zoo als Bossuet, zoo als Karel de Groote deden en zoo als de kleine kinderen doen.

schijnt dat ik niet van mijne plaats ben geweest....

Heb ik vroeger wakende van het vervallen huis gedroomd, ditmaal deed ik dit slapende, en de overtuiging daarvan verzoent mij weêr met die herinnering uit mijne jongelingsjaren; want mijne professorale en doctorale vrienden zijn zoo boos niet als de bril, wiens hekeling ik hooger meende gehoord te hebben.

De twee droomen zijn als zaad in mijnen geest gevallen, en herhaalde malen kwam het denkbeeld in mij op, de bijeenkomst in wezenlijkheid te doen plaats hebben. Wie toch keert niet gaarne voor een oogenblik, met zijne verbeelding, in het leven terug!

Herhaalde malen werd het denkbeeld bij de vrienden opgeworpen en het vond gereedelijk ingang. Het was aan allen welkom en de bijeenkomst werd, nu eenige jaren geleden, op den 3den November-dag bepaald. Het vervallen huis bestond nog altijd; de kamer was beschikbaar; de meubelen waren dezelfde en zelfs de leuningstoel troonde nog in het midden der andere stoelen, met dit verschil echter dat hij schier al zijne koperen spijkerkoppen verloren had, en zijne leêren zitting met verguld wapen, ten eenemale verkleurd en gebersten was.

Nog altijd was echter die vervallen grootheid eerbiedwaardig.

Deze berichten werden mij door een der

vrienden gegeven; want ik was destijds uitlandig, en ze verhoogden in mijn oog het genot van den avond.

Met duizende moeilijkheden had ik te kampen; maar met geweld kwam ik ze te boven; en had men mij met het vergaan der wereld bedreigd, ik zou niet teruggekeerd zijn toen ik eens vogelsnel over de rails van den spoorweg naar het kunstlievende Antwerpen vloog. Op weg ontmoette ik vrienden: deze wilde mij hier, gene daar, een derde ginder terughouden: voorwaarts! De elixer was eindelijk bereid en den 3den November 's avonds moest hij dan ook worden gedronken.

Hoe dikwijls wenschte ik op weg zoo bij toeval, een mijner oudcollegas te ontmoeten; die mij op mijne onstuimig toegerichtte vraag: „waarheen?...." onstuimig zou geantwoord hebben: „wel, naar 't vervallen huis!" Maar dat genot was mij niet beschoren. In den in eenen hoek weggedoken kucher meende ik wel eens een mijner professoren; in eenen gedruischmakenden snuiver, mijnen doctor, in eenen luid en lang peroreerenden *commis-voyageur* een mijner parlementaire, provinciale of gemeentelijke celebriteiten te erkennen — maar de illusie was telkens van korten duur.

Twintigmaal had ik mijne horlogie uitgetrokken, even dikwijls uitgerekend om welk uur de

trein zou arriveren, hoeveel tijd er noodig was om van het station aan 't vervallen huis te komen — kortom, ik was als de jongen die de dagen en uren aftelt, wanneer de eerste vacantie-dag zal aanbreken, of die de minuten rekent, welke hem nog van het paraderen met eene nieuwe broek gescheiden houden.

Eindelijk zijn wij ter plaatse; ik grijp mijnen reiszak, bereik in eenige oogenblikken mijne woning, werp als het ware de dienstmeid mijne bagaadje toe, en stap haastig straat in, straat uit, om eindelijk voor het vervallen huis — de wensch, de droom van zooveel jaren — stil te staan.

De jeneverwinkel bestaat niet meer, nergens, op geene der verdiepingen, zie ik licht: dus ook de huurders zijn verhuisd. Donker rijst het gebouw, verwaarloosder en zwarter dan ooit, in de hoogte. De gebroken ruiten klepperen in den najaarswind als castagnetten, en daar waar de ruiten in grooten getale ontbreken, heeft men de opening langs binnen met planken toegespijkerd.

Ik beken eenigzins huiverig te zijn, om het huis binnen te treden; ik zou op den hoek der straat willen wachten, tot dat een der vrienden kwam opdagen, om, in gezelschap, de gevaarlijke opklimming aan te vangen.

Aan den overkant van het huis staande, breng

ik mijn oog van beneden naar de punt van den trapgevel en, ik bedrieg mij niet, aan de hoogste vensters schemert licht. De vrienden zijn dus reeds daar. Ik stoot tegen de deur, zij is open; geen twijfel meer. Nu den trap op; na veel horten en stooten, na herhaalde malen te hebben stil gestaan, na meer dan tienmaal „hola hei!" te hebben geroepen, in de hoop dat men mij van boven zal lichten, en op welken roep niets antwoordt dan een akelige weêrgalm; na mij een paar blauwe oogen en een half dozijn builen te hebben gestooten, bereik ik de deur.

Niemand.

Ik ben de eerste op het appèl; de kamer is inderdaad ongeveer gelijk voor eenige jaren; de brommer, de tafel, de stoelen, de lamp zijn oude bekenden. Met een kloppend hart — en waarom klopt het toch zoo? — zet ik mij neêr. Ik ben, geloof ik, eenigzins verlegen de eerste te zijn, en de wantrouwige denkbeelden: „er zal niemand komen; men heeft u eenen strik gespannen; men hoopt zich nadien met uwe lichtgeloovigheid en gekke poëtische gedachten, dapper te vermaken!" — verdringen zich in mij.

't Zij zoo, ik zal wachten. Ik ontsteek eene cigaar, luister een oogenblik naar de wonderlijke geruchten rondom mij, laat het hoofd op de borst zakken en verdiep mij in gedachten, die van lieverlede fantastischer worden.

Daar komen personen binnen; doch ik weet niet welke loomheid mij belet op te staan, hen te gemoet te springen, de hand te drukken en hun het welkom toe te roepen. Ook het zijn mijne vrienden niet: 't zijn drie personen, die hier niet thuis hooren.

Verbeeld u, 't is vooreerst mijn kleêrmaker, met eene kolossale schaar gewapend, mijn schoenmaker, met opgestroopte mouwen, een vuil schootsvel voor en eenen spanriem in de hand, en eindelijk mijn barbier, met een scheermes als een dragonders-sabel. En, verwonderlijk, zoo beleefd als de menschen anders zijn, zoo onschoft zijn ze nu.

„Wat komt ge hier doen?" vraag ik gansch verwonderd en zelfs eenigzins verontwaardigd.

„Wij zijn hier volkomen op onze plaats," luidt het antwoord.

„Maar ik wil noch in de kleêren gestoken, noch geschoren worden, evenmin als ik u, meester Crispijn voor het oogenblik noodig heb.

„O, o, wij komen niet in de hoedanigheid onzer ambachten!" roept de kleêrmaker, terwijl hij zijne onmeetlijke schaar dreigend doet spelen, als de kaaksbeenen van eenen walvisch.

„O, zeker niet!" laat er de barbier op volgen, zijn mes op de open gespreidde hand slijpend, en lachend zoo als een duivel in de hel niet lachen zou.

„Neen, zeker niet!" grijnslacht de schoenmaker terwijl hij den spanriem rondslingert, als of hij, David, een anderen Goliath gaat neêrvellen.

„Komt ge dan om mij te vermoorden?" hervat ik. „Wat heb ik u misdaan? Betaalde ik u uwe rekeningen niet geregeld, hoe verpletterend en betwijfelend zij dan ook waren?"

„Zeker wel; maar nog eens, wij treden niet voor u, in onze respectieve hoedanigheden; wij zijn „HET PUBLIEK;" wij zijn degenen welke u beoordeelen en veroordeelen, welke u groot of klein maken; wij zijn het, die u in het leven vertrappen of later verheffen; uwen naam in de vergetelheid laten of hem overleveren aan het nageslacht; wij beslissen over het *to be or not to be:* of gij sterven zult, gelijk de eerste gendarm de beste, of dat men u op uw graf een bronzen beeld zal oprichten, gelijk aan eenen maarschalk van het keizerrijk."

„Zoo, zoo; ik wist niet dat ik zoo'n machtigen schoen- en kleêrmaker, zoo'n alvermogenden barbier had! En is het juist heden avond dat dit vonnis over mij moet uitgesproken worden?"

„Neen, dat is nog al te vroeg!"

„Kunt gij mij dan niet zeggen wat gij eens zult beslissen; want ik beken, gij zijt inderdaad het publiek, gij beslist over leven en dood, en

ik ben uw onderdaan. Welnu, wat vindt ge zoo al in mij?"

De kleêrmaker trekt de schouders op; de schoenmaker steekt bedenkelijk de lip vooruit; de barbier grijnslacht.

„Gij hebt mij dikwijls doodelijk verveeld," zegt de baardscheerder; „maar toch er is iets goeds in u, en ik wil nog geene onverbiddelijke uitspraak over u doen."

Ik gevoel me diep gebelgd over dat antwoord; maar ik gevoel ook dat ik zwijgen en mij onderwerpen moet.

„'t Zij zoo. Doch zeg me, wat wilt ge van mij?"

„Wij willen niet, dat gij u aan het publiek onttrekt" bullebakt de schoenmaker; „dat gij terugkeert tot uw publiek van zes of zeven personen, en in dien kleinen kring — een kring van wederkeerige bewierooking en cameraderie — u verlustigt met eene domme ophemeling. Gij hoort voortaan aan het groote publiek toe, aan het publiek dat u mag verscheuren, mishandelen, bespotten, vertrappen, verguizen, slaan, bijten....."

„Ik dank u wel vriendelijk!" val ik den spreker spoedig in de reden.

„Of wel dat u, indien gij zulks verdient, op zijne armen naar de onsterfelijkheid zal dragen!" roept de kleêrmaker.

„'k Vraag excuus, vriend; ik zou er 't liefst

op mijn voetjes heen flaneren. Maar in alle geval, wat wilt ge nog meer van mij?"

„Het publiek wil zijn recht hebben; gij hebt daar een manuscript, hetwelk gij hoopt dezen avond voor eenige, u bewierookende, vrienden voor te lezen, om u dan eens, gedurende eenige oogenblikken, een groot man te kunnen droomen. Het publiek eischt echter dit handschrift; het wil zien of gij in het derde tijdvak uwer litteratuur iets beters, iets origineels gemaakt hebt, dan wel in de twee voorgaande tijdvakken."

„Om mij naar goedvinden te knippen, te snijden en te geeselen?" zeg ik.

„Om het even; het publiek is uw meester; geef af dat manuscript!" zegt de barbier.

„Neen, ik wil dezen avond in mijne jongelingsjaren terugkeeren, en mij eens recht hartelijk gelukkig droomen in mijn vrienden-publiek."

„Die tijd is voorbij; het verledene keert niet weêr; de begoocheling is niet sterk genoeg, om dat zelfs voor eenige minuten hervoor te brengen. Pas eene seconde in den vroegeren tijd teruggekeerd, of gij stoot uwen voet tegen den steen der werkelijkheid. Denkt ge, dat uwe vrienden zoo dwaas met deze bijeenkomst dweepen als gij?"

„Gij zoudt wel doen mijne vrienden niet te beleedigen."

En de drie vertegenwoordigers van het geëerd publiek lachen spottend met mijne verontwaardiging.

„Uwe vrienden," zegt de kleêrmaker „zijn zoo dichterlijk niet als gij het u voorstelt; zij zullen dezen avond komen, ja, maar den innerlijken mensch zullen zij niet achterlaten en gij zult het wel ondervinden, het gesprek zal pas het verledene aanraken, om grootendeels over het tegenwoordige te rollen. Ieder van u, gij zoowel als de anderen, zal hier — eenen oogenblik de naïve taal van den jongelingstijd als papegaaiën nabootsende — komen *poseren;* ieder zal op zijne hoogste stelten klimmen en grooter willen zijn dan de anderen."

„Dat is eerloos!" roep ik verontwaardigd.

„Kom, maak u geene begoocheling. Tusschen jongelingsjaren en mannelijken leeftijd ligt een hemelsbreed verschil: in de eersten speelt het hart, in de laatsten het hoofd meester; het hoofd redeneert en speculeert zóó sterk, dat het hart zich vaak niet meer kan doen hooren. Gij denkt dezen avond u weêr in gezelschap te zullen bevinden van jongelingen van twintig jaren? Het zullen mannen zijn van veertig en ouder. Gij hoopt te dweepen met het verledene? Gij zult dweepen met de behaalde eer en voordeelen van het huidige, en laat het mij zeggen, speculeren op het toekomende. Gij denkt de

voorlezingen van voor vijftien jaren gestaakt, weêr te hervatten? Zijt ge dwaas! Gij zult zelfs de kans niet hebben uw manuscript te openen."

„Gij zijt een ellendig, koud mensch, barbier!"

„Een mensch der werkelijkheid, wilt ge zeggen. Kom, geef dat manuscript aan wie het toekomt, en waag nogmaals uwen rug aan den geessel der critiek."

Die drie hartelooze kerels hebben de illusie, ik beken het, in mijn hart gedood; het jongelings-lichtje dat ik zoo helder in mijn hart voelde gloren, is uitgeblazen en 't is schier geen vonkske meer. Er is daarenboven een geheimzinnig, een onbeschrijflijk gevoel in mij, hetwelk mij aandringt mijn manuscript af te staan; want ik heb waarachtig de overtuiging gekregen, dat de lezing in onze bijeenkomst zal vergeten worden.

Ik heb mijn manuscript in de hand en ben gereed het af te geven.

„Maar uw trio," zoo werp ik op, „maakt toch het gansche publiek niet uit."

Er klinkt andermaal een helsch gelach ten antwoord, en wat ik nu zie, gaat alle denkbeeld, alle beschrijving te boven. Ik zie advokaten, barbiers, ministers, capucienen, prokureurs, pruikmakers, soldaten, matrozen, arm en rijk, vrouwen uit alle standen, ouden en

jongen, huilen, woelen en rondom mij razen. Ja, dat is het publiek wel. Hier wil men mij letterlijk aan stukken trekken; daar schijnt men nog eenig medelijden met den armen stumpert te gevoelen. Hier eischt men mijn manuscript, om te bewijzen, dat ik verdien gelezen te worden; daar eischt men het integendeel om te doen zien, dat ik taal, stijl noch vorm ken en ik, als een versleten tooneelist, verdien gefloten te worden.

Ik grijp in vertwijfeling mijn manuscript, werp het wanhopig over mijnen schouder weg en stop daarna de ooren en sluit de oogen, om niets meer van dat alles te zien. Meer dan dat, ik richt mij op, en loop wat ik loopen kan de kamer rond, de trappen af, de trappen op. Ik voel gedurig de puntige schaar, het scherpe scheermes en den striemenden spanriem in de lenden. Eene onbegrijpelijke vermoeidheid zakt in mijne beenen, 't geen mij het ontvluchten moeilijk, zoo niet onmogelijk maakt.... Och, aan eenen schrijver zoo karig vergolden, zoo wreed mishandeld, zoo diep miskend, komt toch zeker de kroon der martelaren toe!

Wat men ook zegge, het publiek van voor vijftien jaren, was veel pleizieriger dan het groote publiek.

Ik hoor gedruisch en luister aandachtig. Ik zit nog altijd in dezelfde houding; doch mijn

brommer raast niet meer; het licht is verflaauwd en mijne cigaar is, uitgedoofd, uit mijne vingeren gegleden. Het gedruisch groeit aan. Daar komen mijne vrienden: welkom, welkom!

En terwijl wij gezeten zijn en ons vergasten aan de vreugde des weêrziens, laat ik aan het publiek mijn handschrift — want in waarheid, wij hebben elkaêr zooveel te vertellen, dat er van eene litterarische zitting wel geen spraak zijn zal.

Laat ons dan maar op den zolder van het vervallen huis vertoeven, en leest en oordeelt gij, publiek, middelerwijl mijn

JAN SCHARESLIEP.

1.

Wat de schrijver onder ander zag en hoorde,
toen hij nog in de luren lag.

et waren aardige gevallen, welke grootendeels aan 't „afgebrande watermeuleke" plaats grepen — dat „meuleke" zoo oud, of neen, nog ouder dan de hooge en peilrechte eikenboomen, die zich honderde jaren in het kleine rivierke spiegelden, want reeds in zijn oud en dood versleten boek, met Duitsche letteren gedrukt en in perkament gebonden, spreekt Grammaye

over dat „meuleke" en hij zegt geen half woord over de boomen, gewis destijds nog veel te klein en onbeduidend om besproken te worden.

Doch alvorens van Jan Scharesliep te vertellen, moet ik een weinig, zoo als onze boeren zeggen: „over 't polletiek razonneren." Niet over dat van onzen tijd: och neen! De minste leerling van een gymnasium, misschien wel van eene bewaarschool, heeft thans zijne krant en zijne opinie, en diensvolgens meer verstand van regeeren dan wel de ministers, die echter betaald worden om het goed te kunnen. Ik werd gewis, was ik „behouder" door de liberaals-, was ik „vrijzinnige" door de behoudskinderen, met een paar ezelsooren, in den schoolhoek gezet.

Ik wil dan ook liever ruim dertig jaren in de geschiedenis terug gaan, tot in dien tijd, dat de schoone en vorstelijke erf, welke men „de Nederlanden" noemt, in twee gesneden werd en de twee koppige broêrs, het gemeenzaam leven moede, elk op hun eigen aandeel en voor eigen rekening, gingen boeren. Ik stak destijds pas de ooren uit de luren; ik geloof zeker niet, dat ik toen reeds eene vaste denkwijze had over hetgeen ik zag — maar ooggetuige, in den letterlijken zin des woords, ben ik in allen gevalle geweest.

't Was in een Noord-Brabandsch — och, we

zouden ons *nu* moeten gewennen *Noordbrabantsch* te schrijven, als om niets te doen vermoeden, dat wij nog pretentie hebben op een Zuid-Braband — 't was in een Noord-Brabantsch heidorp, dat ik gebakerd werd, en we hadden daar, ik reken mij reeds onder den grooten hoop, we hadden daar veel van de strooptochten der muiters te lijden.

Geen dag ging er voorbij, of er kwam eene bende uitschot, zoo eigen aan een uit vrijwilligers gevormd leger, de grenzen oversteken, at en dronk gratis bij de burgers, kleedde zich kosteloos in roode Engelsche uniformen bij den oudkleêrkooper, dronk jenever met kruid, verschoot patronen in de lucht, maakte jacht op de kippen der boeren, plaagde den dominé — maar verdween, bij de eerste patrouille der Nederlandsche troepen op de hooizolders en in de koornvelden en kwam er, als het gevaar voorbij was, met boosaardig opgekrulde knevels uit.

De grensdorpen waren echter drommels Potter's gezind, en de toenmalige Gouverneur van Noord-Braband, de Zeer Gestrenge baron van den Boogaerde, werd eens zoo boos op de woelgeesten, die ik u verder zal beschrijven, dat hij dreigde: „hunne huizen des noodig met het geschut te zullen laten platschieten!”

Dat staat gedrukt en officieel onderteekend, en

het moet dus buiten kijf zijn, dat mijne dorpsgenoten die bedreiging wel verdiend hebben. 1)

En inderdaad, als ik mij wel herinner, hadden de meeste dorpelingen een driekleurig Brabantsch lint in den zak en pronkten er meê — als niemand het zag, wel te verstaan. De kleêrmaker bewaarde sedert lang de revolutionnaire vlag onder de snijderstafel, ten einde haar, bij gunstige gelegenheid, op den toren te doen wapperen; de platlandsch heelmeester, een Brabander van oorsprong, was reeds ernstig op eene proclamatie bedacht, in welke hij de *citoyens* van het dorp zou bekend maken, met de vervalverklaring van het huis Oranje-Nassau.

Had Koning Willem eens geweten, dat hij, in een dorp van een paar dozijn zielen, zijnen val zoo nabij was!......

Belgische jenever was voor de dorpelingen een overheerlijk liqueur, een wezenlijke nectar; over de grenzen gesmokkeld brood, al was het dan ook zoo hard als een hoorn, was eene lekkernij. De doctor beweerde zelfs, dat de beste pillen van zijn apotheek, zoo'n weldadigen invloed niet konden uitoefenen, als dat Belgische zemelbrood. De Hollandsche meisjes waren niet meer schoon; de Hollandsche taal moest door het Fransch vervangen worden, hetwelk deze

---

1) Waarschuwing van 17 November 1830..

of gene, in het schoolboek van Marin, een mondvol geleerd had. Men las echter nog altijd den ouden *Noord-Brabander*, maar toch oneindig liever *den Antwerpenaar* en *den Postryder*, maar men had bovenal een ingekankerden haat voor de *Bredasche-Courant*, waarvan ieder nummer er uitzag als een Oranje-wimpel.

In de herberg *het Molentje* toonde men moed in 't lijf te hebben door zich heesch te schreeuwen aan *amis, la matinée est belle*, of wel wat erger was, door te zingen:

Avant marchons de courage
En Capeaumont vooruit.
Met trommel en met fluit!
Aux armes!
Pompiers zijn geen gendarmes!
A travers le fer, le feu des bataillons,
Vivat de liberteit!

Men begrijpt lichtelijk, dat, als men zulke manhaftige en amphibische wartaal durfde zingen, de bedreiging van den heer Gouverneur en de oproep van Jonker van Geusau, lid der Gedeputeerde Staten, om een vrijwillig jagerkorps te vormen, in de grensdorpen weinig uitwerksel deden. Men antwoordde daarop — doch altijd in het geheim — door den kreet van: „leve Potterken! Potterken boven!"

De dood van Van Speyk maakte hen allen akelig. De doctor en de kleêrmaker waren razend over 't geen zij eene domme Hollandsche wreedheid noemden, en zij wreekten zich door in *het Molentje*, op eenen stoel geklommen, met dreigende gebaarden en vlammende oogen, het aan de pen van eenen liefhebberij-poëet ontvloeide vers te declameeren. Vreesselijk was inderdaad de heelmeester als hij, in zijn Brabantsch dialect, door vorst Pluto aan het dwaashoofd zeggen doet:

Ga, keer naar d' oever van den Styx.
Beween uw zucht naar roem;
't Is om uw jeugd, dat ik u niet
Naar den Tartarus doem....
Want kweekte Holland menig held,
Die handelde als gij,
Dan was de krijgsmacht ras vergruisd
En de oorlogsvloot er bij....

Tegen zoo'n argument was geen beroep aan te teekenen: ook daverde de herberg van de toejuichingen. Bij den naam van den jongen zeeheld beet de smid boosaardig zijne pijp aan stukken; de brouwer noemde hem een brandstok voor de hel; de smokkelaar vond dat Pluto veel te genadig met hem omsprong; de kleêrmaker wilde bij de Mogendheden tegen dat von-

nis in beroep gaan — en allen dronken, in een vreesselijken slok, de glazen ledig..... *Dat* was het toppunt der wraak.

Na dat requisitorium, zonder nog van andere feiten te gewagen, moeten mijne lezers met mij instemmen, dat de bedreiging van Z. Exc. den Gouverneur wel verdiend was.....

Mijne dorpgenoten waren echter de eenige niet, die van een zoo valsch standpunt uitgingen. Nu de kruiddamp ten eenemale is opgeklaard, doet zelfs de weldenkende Belg, van een militair oogpunt uitgaande, recht aan den Nederlandschen held.

Volgens de dorpelingen, moest echter het uur der wraak welhaast slaan. De smid voorzag de oude ganzenroeren; de doctor cabaleerde; de smid sleep eens per week eenen ouden huzaren-sabel; de smokkelaar bracht de nieuwste tijdingen van gene zij der *meet* over. Niets van al wat Hollandsch was, kon de blaffers aan: — wij bedriegen ons, de Schiedammer alleen sloeg er dagelijksch eenige, in de hitte der redenering, onder de tafel, en gewoonlijk kwamen dan de kijvende huisvrouwen onze dappere revolutionnaire kinderen weghalen, in de luren en te slapen leggen.

Ruim dertig jaren zijn sinds dat woelig tijdstip verloopen; de anti-nationale koorts heeft in onze dorpen sedert lang opgehouden. Telkens

als ik er nu den voet zet, en vele jaren is dit reeds zoo, hoor ik met de dwaasheden van 1830 lachen; de meesten der revolutionnairen zijn reeds ten grave gedaald, en Nederland en Oranje vinden thans verkleefde onderdanen in hunne zonen.

Op eenen schemeravond zat de zoo geheeten *Compagnie* — dat oud-vaderlijke woord, 't welk nu door het grootscher klinkende woord *societeit* vervangen is — in de gelagkamer van *het Molentje*. Daar zaten rond de tafel: de doctor, een klein mager manneke, met scherpen snuifneus, zwarte bakkebaarden, groot opengespalkt kalfsoog, hetwelk u scheen te verraden, dat papa Esculaap meer in de sneeuwballetjes, dan wel in Grotius, het volkenrecht bestudeerde; de vurige en driftige schoolmeester, de flegmatische oud-kleêrkooper, wiens gekromde neus het geslacht Israël's verried, en die er een onbeschrijfelijk genoegen in vond, even als de stekelige brouwer, den opvliegenden doctor tegen den nog opvliegender schoolmeester in het harnas te jagen

Daar zaten nog de bleeke, deftige secretaris en de revolutionnaire kleêrmaker, die zich nooit met de politiek had bezig gehouden, maar sedert eenigen tijd ijverig de voetstappen der alwijzen volgde en gedurig over „de Mogendheden" redeneerde, zonder te weten of dat baardscheer-

ders of perrukiers waren — zonder politieke zinspeling, lezer.

Men rookte uit lange pijpen; op de tafel lagen eenige met varinas gevulde koralen tabakszakken, of zij hingen statig, aan een der knoopen van den jas, op het hart, te blinken; in 't midden der tafel stond het koperen komfoor, waarin de turfklomp gloeide. De kastelein met een baardbranderke in den mond, eene blaauw wollen slaapmuts op en den witten voorschoot aan, scheen in lengte te willen zegepralen boven de lange, magere kolomkachel, met koperen ornementen en een koperen appel op den top, en die gedurig, tusschen het revolutionnair gesprek, een eentoonig gebrom liet hooren. 't Was wel is waar in de schoone dagen der lente, maar een weinig vuur was des avonds nog recht welkom. Liet nu de kachel een gebrom van af- of goedkeuring hooren? Gloeide zij op hare twee kaken van schaamte, over de ten toon gespreide waanwijsheid der dorpspolitiekers, of wel van zalig genot over het verhandelde?

Luister — en misschien zult gij daarna het moeilijk problema kunnen oplossen, lezer.

„Men zegt dat de kielmannen (zoo noemde men de Belgen) weêr over de *meet* gekomen zijn," zegde de secretaris, terwijl hij bedenkelijk de blaauwe wolken van den tabak deed

opwalmen. „Ze hebben te Bergeyck andermaal eenen boer uitgeplunderd en gedreigd hem aan den vlierboom op te hangen." 1)

„Dat is eene rechtvaardige wraak!" liet er een ander op volgen, „die beroerde Van Speyck heeft er zooveel naar de andere wereld gezonden."

„Ja, dat is waar!" riep de kleêrmaker.

„Ja, maar als 't mij toch voorviel...." onderbrak de schoolmeester.

„Van opgehangen te worden?" vroeg de brouwer spottend.

„Ik vocht me 't hart uit het lijf."

„Jij, hervatte de onderbreker lachend en den Hollandschen tongval nabootsende, „jij zoudt ook al wat geraas maken, als je in een brouwersketel zat'"

„Wat? Zoudt ge denken, dat...."

„'k Peis ekik" zegde de doctor, „da gay mor goê zayt, om in den kriekeboom gesteken te worre en de musse bang te môke. Ahwel, 'k zou ekik wel is wille zien, datter zes dozayn

1) De dagbladen van dien tijd, onder ander de *Noord-Brabander*, melden onder dagteekening van 22 en 24 Januarij 1831, verscheidene dergelijke feiten te Bergeyck, op het gehucht het Loo te Someren, enz., wezenlijke diefstallen, welke door *zoogezegde patriotten* gepleegd werden, en voor welke geen enkele rechtgeaarde Belg, evenmin als de zaak zelve, welke hij verdedigde, verantwoordelijk zou kunnen gemaakt worden.

Ollanders tegen éénen Bels zauën derven opkome. 't Zayn kadeés de Belsen, zulle!"

„Ja, dat is waar!" riep de kleêrmaker.

„'t Zijn duivels!" hervatte de brouwer.

„Ja, gloeiende duivels!" riep een derde.

„Nah," zegde de Jood spottend, „tank aan *mijn* rooi Engelsche rokken."

„Ja, ik zeg ook dat het duivels zijn," opineerde de bleeke secretaris; „herinner u maar hoe zij in de maand November 1), in de schuur van den bakker verborgen, de patrouille kurassiers op het lijf vielen. Dat ging er van pif poef, paf!"

„Ja, dat is waar!" schreeuwde de kleêrmaker en begon nu te tieren tegen den hospes, die zeker tien minuten lang vergat — zoo belangrijk was het gesprek — om den gedurig ledigen halven liter van meester vingerhoed te gaan vullen. Het was klaarblijkend beslist, dat de Belgen „duivels" en nog wel van eene „gloeiende soort" waren, en de doctor besloot dan ook categorisch aan den schoolmeester de vraag te doen:

„Zayn het duyvels, jô of neeë?" gereed om des noodig met de vuist te bewijzen, dat er tegen die beslissing geen appèl was.

1) 12 November 1830, had er een aanslag plaats op een twaalftal kurassiers, door een gelijk getal Belgen, die zich in eene schuur, aan de heerbaan gelegen, hadden verborgen.

„Nah", sarde de Jood, zich tot den kindervorst richtende, „ik sou 't vaarachtig soo ligt toch niet pekennen."

„Zayn het duyvels?" hervatte de doctor opvliegend, en gereed om den schoolmeester aan het lijf te willen.

„Wel ja!" antwoordde de magister, die de wijsste partij koos; „maar ik zeg, dat ik mij niet zou laten ophangen, zonder...."

„Zonder te appelleeren op de Mogendheden — ja, dat is waar!" onderbrak de kleêrmaker; „maar duivels zijn het toch."

„Ja, rechte duivels!" riep een nieuwe aangekomene. 't Was die van den dikken smokkelaar, welke van tijd tot tijd over de grenzen ging, en dan ook gewoonlijk het groote staatkundige nieuws van Potterken en Capeaumont meêbracht, en daarenboven niet zelden eene oude krant, welke met zooveel gretigheid verslonden werd, als bevatte zij nieuws uit de andere wereld. Onder het uitspreken der woorden, wuifde de smokkelaar met een nummer van *den Antwerpenaer*, en tien handen grepen gelijktijdig naar het blad. De doctor sprong er heen, gelijk een uitgehongerde poedel naar een stuk brood, en er straalde een zegepralende glans over zijn aangezicht, toen hij het kostbaar papier bemachtigd had.

De hospes stak de vetkaarsen aan. De deur

werd op de klink gezet; men zag in alle hoeken en onder de stoelen, gelijk onder de tafel, of er geene spionnen aanwezig waren; de kleêrmaker wierp zelfs, als wij het goed voor hebben, een onderzoekenden oogslag in den blikken zwavelstokbak — en nu, nu ging men zijn hart lucht geven in liefde voor die goede Belgen, waarvan er eenigen bijna dagelijks de menschlievendheid hadden, de dorpelingen van hunne kippen, hammen en van hun spek te komen ontlasten.

„Staat er niets in van de Mogendheden?" vroeg de kleêrmaker.

„Neen, lees iets van de konsekwentie van Londen en van de portocollen!" zegde de smid.

„Ik hoor liever wat nieuws van Potterken!" viel de brouwer in de rede. „Kom, doctor lees.... Maar neen, laat de schoolmeester lezen, die kan dat zoo — hoe heet het ook weêr — zoo *kunstmatig* voordragen!" zeide de brouwer.

„Neen, dat niet!" riep de smokkelaar, „die leest dat te Hollandsch!"

„'k Zal ekik dat 'ne keer op zen Brôbants veurlezen;" zegde de doctor, „'t is ummers pertang in de Brôbantsche tôl."

„Ja, dat is waar!" riep de kleêrmaker, en hij snoot met de twee vingeren de vetkaars, welker licht een treurigen glans over de driftige politiekers wierp.

Nu dat was beslist; maar wat zou er gelezen worden — dat was de groote vraag, en men was op het punt in een hevig geschil te komen, toen eensklaps de doctor uitriep: *le bataillon infernal* en dat vertaalde door het *infernael bataillon*; doch toen hij onmiddelijk daarna — en dat zonder hulp van het woordenboek van Deroches — eene tweede vertaling gaf *het helsch bataillon*, liep er eene rilling over de lematen van al de aanwezigen.

Lezer, herinnert gij u niet dat gij, klein zijnde, zat te trillen van angst, maar toch blakend van nieuwsgierigheid, als de lange, domme kindermeid u de eene of andere spookvertelling opdischte? Weet gij nog hoe ge recht en links loerdet, schrikkend voor uwe eigene schaduw op den muur, bevreesd dat het spook u bij de ooren zou grijpen? Welnu, in dien aard zaten de groote kinderen in *het Molentje*. Men schoof dichter bij de tafel, men legde de pijp neêr, en de lange hospes stond met gapenden mond naar de — ik zal maar zeggen — spookvertelling te luisteren.

Wie zich overtuigen wil, dat de doctor letterlijk gelezen heeft, verwijs ik naar het nummer van den *Antwerpenaer*. 1)

„*Het infernael bataillon zyn de Belgische kozakken.*"

1) Jaargang 1831.

De brouwer wilde den lezer onderbreken: hij wist immers van de Kozakken te spreken; hij had ze gezien, met hen gesproken en een karaktertrek van dat volk, hem altijd in herinnering gebleven, was, dat ze soep van stokvisch kookten. Hij had dit nu willen zeggen, of liever voor de duizendste maal herhalen; maar men liet hem den tijd niet.

De doctor hervatte:

„De dapperste en onbeschroomdste mannen worden in hetzelve aenveërd; zy dragen eene zwarte bloes....”

„Stil; lees voort, lees voort doctor.”

„Ze hebben,” hervatte de doctor met eene stem, welke van ontroering beefde, *„ze hebben eenen doodskop op hunne shakos....”*

De kleêrmaker werd bleek als een lijk.

„Ze laeten het hair, knevels en baerd ruwig wassen; zyn sterk gewapend, bevinden zich op alle voorposten; leeven, zoo haest zy op den vyandelyken grond zyn, van roof en buyt....”

De secretaris dacht bevend aan zijnen spaarpot, dien hij misschien onder de dakpannen, of in het mest van den koestal, verborgen had.

„doen den vyand geene gratie, geeven zich nimmer over, maer zy vegten tot dat ze dood zyn. Indien deze beschryving van het infernael bataillon *waerheid is, dan zal dit een waer legertje van Belgische duyvels zyn, uyt zynen aert bestemd om*

den schrik en doodsangst in de gelederen onzer vyanden te verspreyden."

Als er een doodshoofd in het midden der politiekers gevallen was, had hij zulk een ijselijk uitwerksel niet gemaakt als het bewuste artikel. De doctor zag met een zegepralenden blik in het gezelschap rond. De kleêrmaker kon zijne ooren niet gelooven; hij dacht dat de doctor er wat bij hing, en opstaande loerde hij over den schouder van den Esculaap heen.

„*Wat zullen de hollandsche heldjens*," zoo las de doctor voort: „*die by het naederen van een keeltjen de vlugt nemen, van dat* infernael battaillon *of* Belgische duyvelen, *zeggen. Hun aenschouwen alleen, zal al menig hollandsch mevrouwtjen, uyt adel bloed voortgesproten, bezwymen.*"

„Ja, dat zal waar zijn!" riep de kleêrmaker.

„Drommels, ik geloof het wel!" opineerde de brouwer, „wie is tegen zulk volk bestand?"

„Ze zullen den Hollander met haar en huid opvreten!" beweerde de smokkelaar.

„Ja, want zulke kerels moeten bloed drinken gelijk wij bier!"

„Ahwel, jô," zegde de doctor, „ze drinken zay bloed, zulle!"

„Staat er dat ook?" vroeg de nieuwsgierige kleêrmaker."

„Ahwel, neeë," was 't antwoord, „môr da zau er pertang moete stôn."

„Nah," zegde de jood, me tunkt dattet soo al wel is."

„'t Is uit met Oranje en met van Maanen!" zegde de secretaris bedenkelijk.

„Maar wat zouden de Mogendheden van dat alles wel zeggen?" wierp de snijder op.

„Gelikkig, spotte de kleêrkooper, dat de kielmannen swarte ploesen tragen; ik was maar pang dat 't gloeiende tuivels ware, en tan souën se alweêr in mijn rooi kamisolen gekropen sijn."

„Maar wat schrijven die kranten toch schoon!" riep de smid.

„Ja, dat is van belang!" zegde de secretaris.

De schoolmeester wilde wel iets of wat gispen op taal en stijl; maar de meerderheid vond *den Antwerpenaer* het best en schoonst geredigeerd blad der wereld, en wie zou zich tegen de meerderheid verzetten! Ook had de meester den tijd niet om opmerkingen te maken, dewijl juist de deur der gelagkamer geopend werd en een vreemdeling binnentrad, die wel iets mompelde, maar toch juist geen „goeden avond" zegde. Hij had eene flinke gestalte, droeg — zoo men meende — eenen zwarten kiel, en had een wonderlijk gedeukten hoed, met breede randen, op het hoofd.

Ofschoon de breede rand des hoeds eene schaduw op het gebruind gelaat des vreemdelings wierp, zag men toch eene roode streep,

welke op de linkerwang aanvang nam, dwars over het oog liep en op het voorhoofd eindigen moest; het ander oog fonkelde als een vuurvonk; kin en bovenlip waren door een zwarten baard bedekt — en waarachtig, nog onder den indruk der lezing, dacht men niet anders of er was plotseling een specimen van het *infernael bataillon* voor hen opgerezen.

De kleêrmaker was de eerste die zijn gelag op tafel wierp, achter de tafel omging om den vreemdeling zoo veel mogelijk te ontwijken, en als een bliksem de deur uitschoot; de schoolmeester schoof den secretaris achterna; de brouwer stiet den smid, onder de tafel, tegen de knie en voelde te dezer gelegenheid, dat het opperhoofd van het arsenaal der ganzenroeren en oude huzaren-sabels, beefde als een koortslijder; de twee laatsten verdrongen zich om het eerst de deur uit te zijn.

De vreemdeling bleef alleen; hij zag die dorpshelden met een oog, waarin verwondering en tevens verachting tintelde, achterna en staarde daarna op den kastelein, die in den hoek der kamer eene acte van berouw verwekte, niet anders denkende, of zijn laatste uur was gekomen. Wat zag hij er ook vreesselijk uit, die kerel!

De vreemde dronk zijn glas ledig, wierp eenige centen op tafel en ging spotlachend de deur uit.

Op dien avond werden deuren en vensters overal zorgvuldig gesloten, en misschien wel gebarricadeerd. De halve duivel was het onderwerp aller gesprekken; wat er aan den deelnemer van het *infernael bataillon* ontbrak, werd er gemakkelijk bij getooverd. Eene zwarte *bloes* — o, die had hij aan; dat had iedereen parmentelijk gezien. Zijn haar, hoe kort ook geschoren, kreeg eene wonderlijke lengte; de baard was *ruwig*, en de kleêrmaker beweerde zoowel het doodshoofd op den hoed; als de pistoolkolven onder den kiel gezien te hebben.

Toen de vreemdeling buiten de herberg getreden was, en, als een oud bekende, een klein voetpad, achter *het Molentje* insloeg, mompelde hij: „Ze hebben mij niet eens herkend!"

2.

Hoe de held van mijn verhaal zijne intreé deed in de wereld.

Men was, zegde ik straks, in het laatst der maand April, dan, wanneer de natuur allengs

ontluikt en er tusschen het nog naakte en dorre, hier en daar een prachtige bloemtuil geworpen wordt. Dor is de beuk, naakt de eik, maar over den els en den berk is reeds eene groene dommeling verspreid. Reeds schijnen de met rooskleurige bloemen, overstrooide abrikozen-, de sneeuwwitte kersen- en peerenboomen, het met witte bloemen doorstippelde gras- en het goudlakensche koolzaadveld, u toe te zingen: 't Is lente, lieve lente!

't Is een aardig, recht dichterlijk gelegen dorpke; in den zomer schijnen al de huizen zich onder een overgrooten groenen zonnescherm, door de kruinen der lindeboomen gevormd, te willen verbergen. Maar ik breng u op eenigen afstand van de kom van 't dorp, en wijs u den vreemdeling van gisteren avond, die, in mijmering verzonken, op het ondiepe rivierke staart, hetwelk murmelend en bruischend zijn water door de balken van „het afgebrande meuleke" stuwt, om verder op, langs den met kreupelhout bedekten boord, in het donkere mastbosch te verdwijnen.

't Is slechts eenige voeten breed, dat rivierke, maar het vervroolijkt het landschap en 't is overal, behalve aan den molen, zoo effen als een spiegel. Hier schuift het door malsche weilanden, daar door het bosch, ginds door het gebroekte en het dorre gagelveld, waaruit de

kievit fluitend opstijgt. 't Is er zoo eenzaam, zoo stil, zoo droevig; zoo goed om er te wandelen, of te hengelen.

Aan den voet van eenen der hooge eiken gezeten, staart de vreemdeling op het zwart geroosterd paalwerk van den molen. Ditmaal is de plek verlevendigd door een paar jongens, die er juichend tegen op klauteren of er van neêrschuiven, om met de bloote voeten in het water te recht te komen. Hij ziet de weilanden rechts, het mysterieus gonzende bosch links; de hoeven, die op eenigen afstand van daar, eenzaam en vergeten, langs den weg liggen, en in welke op dat oogenblik zich niets schijnt te bewegen, dan de blaauwe rook, die traag uit den witten schoorsteen opdwarrelt.

Daar, in die frissche en schaduwrijke streek, heeft de vreemdeling eenige jaren zijns levens doorgebracht — en dat zegt iets aan het hart! Dat schijnt hem toe al lang geleden te zijn. 't Is waar, er zijn sints nog slechts tien jaren heengegaan; maar dat tijdverloop is voor hem zoo rijk, zoo woelig in gebeurtenissen geweest, zooveel landen, werelden zou ik haast zeggen, zooveel zeeën hebben zich voor zijn oog ontrold; de innerlijke mensch heeft zooveel verandering ondergaan, ten gevolge van groote levensschokken, dat het verledene soms, als een kleurloos en nevelachtig beeld voor hem zweeft,

en hij niet altijd zeker is, of hij al die gebeurtenissen wel beleefd heeft, of ze slechts droomde.

Maar de streek zelve is niets veranderd: 't schijnt hem nu, dat alles hem „dag Jan!" toefluistert; de ruischende boomen, gelijk het rivierke, de eerste bloemen gelijk de tjilpende vogels — en op dit oogenblik is die natuur, hoe arm ook in vergelijking met die, welke zich in al hare pracht, voor zijn oog ontrold heeft; is het rivierke, hoe nietig en droppelig, vergeleken bij de brullende zeeën, welke hij doorzeilde; zijn die twee eenzame hoeven, hutten tegenover de huizen der steden, met Oostersche weelde, waar hij eens den voet gezet had, hem waarachtig lief, en hij gevoelt iets weeks in het hart, nu de wind hem van verre den galm van den klokketoon overbrengt.

Na eene poos aan den voet van den eik vertoefd te hebben, staat hij op en gaat langzaam den weg op die het rivierke lang — zeer lang gezelschap houdt. Hij schijnt iemand in die eenzaamheid te zoeken — een menschelijk wezen, dat hem nu ook op zijne beurt het „dag Jan!" toestuurt: maar lieve hemel! in tien jaren tijd veranderen de menschen zooveel. Die ons tot aan de knieën reikten, zijn ons boven het hoofd gegroeid; die met ons gelijk waren, zijn wellicht dood, of wel men heeft ons reeds, op onze beurt, naar het beenderland getranspor-

teerd. 't Is een wonder ding, dat wereldje. Wie beter dan Jan Grompel kan dit weten!

Zoo heet de vreemdeling. Ik moet u zijn leven doen kennen. In 't jaar O. H., zegt het deftige oude register, in 't jaar O. H. 1803 werd hij in het dorp geboren. Hij was een dier kinderen, welke men alleen laat op de wereld, en die dan door de openbare weldadigheid worden opgekweekt, zoo omtrent gelijk de jonge os, dien men trekken en ploegen leert. Jan Grompel was een bestedeling geweest. Zijne moeder was een meisje uit het dorp; ze was uit het Helle-end, waar drommels aardig slach van menschen woonde. 't Vrouwvolk was er destijds nog gekker dan op een ander — en 't moet wel zijn, want het meisje trouwde met eenen schaarslijper

Hoe het meisje aan dien ruwen en sterken schaarschliep, met zijn vuilen bruinen kransbaard, zijne grove trekken, loensche oogen en zijnen jeneverneus, gesukkeld was — dat weet ik niet: de liefde speelt overal, maar vooral in 't Helle-end, zoo'n wonderlijke poetsen! Slechts op de marktdagen, als de kramers, hansworsten, schacheraars en schaarslijpers te zamen stroomen, kwam ook de jonge vrouw in haar dorp terug, waar zij evenwel geene nabestaanden meer had. Te dien tijde was het gebeurd, dat in de schuur van de hoeve de Hooiberg,

op eenige busselen stroo, het schaarslieper's jong op het tooneel trad.

Het gekrijt van het kind maakte den vader een oogenblik wakker. „Een eter meer!" had hij gemompeld, en de eene hand nog om de ledige jeneverflesch, was hij weêr ingeslapen. Den volgenden morgen wilde de schaarslijper zich op weg begeven; maar de haan had dien morgen veel vroeger dan gewoonlijk gekraaid, en boer Nellis in zijne nachtrust gestoord, en deze vond, gelukkig! den jongen schaarsliep in het oud wammes van zijn vader gewikkeld.

Vertrekken? Dat zal niet gebeuren, liet Nellis hooren; het kind moet door den pastoor van het dorp gedoopt worden. Nu, daar verzette de schaarslijper zich niet tegen, op voorwaarde dat die „koopmanschap" zoo als de bullebak zegde, hem geen roode duit kosten zou. Daarbij heeft hij altijd hooren zeggen, dat het doopsel geluk kan aanbrengen, en sterft de kleine janker zonder dat, dan zou hij 's nachts wanneer de vader op pad was, als een dwaallichtje voor hem heen dansen en hem, uit wraak, in de waterplassen en moervelden doen verzinken.

Eer de middagzon op de ruitjes van den Hooiberg blonk, was alles in orde.

„Dat zal God u loonen!" had de arme vrouw gezegd; en die woorden deden Nellis goed aan het hart, want hij dacht: „dat kan iets op af-

korting zijn, als ik eens Hierboven zal geroepen worden. 't Kan nog wel wat aanloopen, maar de pastoor zegt ook, dat Hierboven alles krek wordt opgeschreven en er niets, zelfs geen glas water, in 's Heeren naam gegeven, vergeten wordt.

De boer was de peter van het schaarslijperskind; hij gaf het den naam van Jan. Waarom, dat wist hij niet; maar de brutale vader zeî, dat het hem onverschillig was. Hij vond nadien dien naam zeer goed: zijn trekhond, die, jammer genoeg! onlangs gestorven was, heette ook *Jan*. Wilde hij de verzekering geven, dat hij de *liefde*, dien hij voor zijnen hond had, nu op zijn kind zou overbrengen? Dan stond er den jongen eene weinig vaderlijke knuppel-educatie te wachten.

Eenige dagen na den doop, legde de schaarslijper het in eenige doeken en vodden gewikkelde kind op den wagen, wierp er een bombazijnen wammes over heen, sleep toen nog een scheermes voor Nellis, eene schaar voor de bazin, knoopte daarna het gareel om de schouders zijner vrouw — want de trekhond was immers dood — en welhaast ploegde het rad van den wagen door den mullen zandweg.

„Och, wat een ongelukkig schaap!" had de boerin, met eenen traan in het oog gezegd, en zij die voor den wagen gespannen was, had,

bij het hooren dier woorden het hoofd omgewend; er speelde een bittere glimlach om den mond, en onder het „goên dag" knikken, scheen die lach te zeggen: „ja, dat is 't lot van de schaarslijpersvrouw!"

Op elken marktdag, zeg ik, kwam de familie in het dorp terug, en dan zat kleine Jan op den wagen: dat was zijne wieg, zijn rijtuig, zijne woning. Als 't goed weêr was, zat hij er boven op, zoo vroolijk als een koning op het dek van zijne vorstelijke stoomjacht; stak het lastige zonneke den bengel in de oogen, dan wierp moeder er haar verkleurden halsdoek over heen, 't geen den Bohemer even goed beschermde als het doek der tent; regende het, dan, een twee drie, verhuisde hij naar de kajuit: dat is, men stak hem in eene enge ruimte, in den wagen zelven.

Op de markt zat het kind soms ook wel, in den opgerolden baaien bovenrok gebakerd, op den rug zijner moeder en loerde, met zijne schelmsche oogen over hare schouders heen. Dat was eene speculatie van de vrouw, want, als ze langs de huizen ging, „schaarsliep!" schreeuwend, of de scharen en messen thuis bracht, kon geene moeder den vinnigen zwarten kop van klein Jantjen zien, of ze was genegen het kind iets toe te steken. Snel kwam een handje te voorschijn, greep het aangebodene,

hield het achterdochtig verborgen; doch geen glimp van dankbaarheid tintelde ooit in het oog van den kleine — integendeel grijnsde hij soms als een boosaardige aap.

Kalandisie had de schaarslijpersvrouw in overvloed; maar zij was ook van het dorp, en kende zij al de vrouwen en meisjes niet bij name! Doch 't was dat niet alleen: ieder wilde met dat volkske wèl staan. Breed had de vrouw het niet; de man hield veel van „den hemelschen dauw," zoo als hij den jenever noemde; klagen deed zij echter nooit.

„'t Zal wel eens beter gaan!" zegde zij, „binnen eenige jaren zal de kleine ook al wat verdienen met in de herbergen aardige kunsten te doen, en later zal hij het stoelenmatten leeren. Dan hebben we eene dubbele koopmanschap.

Neen, waarlijk niet, ze was niet boos van hart, de arme sukkel!

3.

Het Haangekraai en een Noord-Brabandsch Dubbeltjes-gevecht.

Na eenige jaren was de schaarslijper al veel grijzer, de vrouw veel bleeker en magerder, maar Jan Grompel was een sterke knaap van veertien jaren geworden. Hij was mager, hoekig en beenderig van aangezicht; zijn oog was donkerblaauw, hel tintelend, stout en onbeschaamd; de beweging van zijn slank lichaam was vlug, even als die eener kat. Hij zou een nog al flinke jongen geweest zijn, had de moeder niet telkens zijne zwarte haren kort, en daarenboven met een menigte trappekens geschoren, hetgeen zijne van het hoofd weg groeiende ooren, verwonderlijk groot deed voorkomen; ware hij daarenboven niet altijd in een langen, gehavenden grijzen schanslooper gestoken geweest, en hadde hij geen' vreesselijken afschrik van 't koud water gehad.

Jan Grompel kon niets of niemand met vrede laten, en als hij onder weg den wagen niet trekken moest, maar nu eens vooruit liep, dan

weêr achter bleef, vond hij er genoegen in hier den haan, die aan de pachthoeve kraaide, eenen poot stuk te werpen; daar op zijn hoofd langs een hondenhok te wandelen, hetgeen den bandhond deed schuimbekken; ginds, in het voorbijgaan, de spelende kindergroep uit een te jagen — zoodat de schaarslijpers-jongen de schrik van de markt en den omtrek was. En als de een of andere boer hem dreigde, wachtte hij zijnen aanvaller met vasten voet af, zag hem stout en met tintelend oog aan en werd liever onder den voet getrapt, dan een halven duim achteruit te gaan.

Dan ook kreeg zijn bleek wezen eene bloedroode kleur, en de knaap momnelde zulke kernachtige woorden, dat men niet anders dacht, of hij was bekwaam zich, in het geheim, op deze of gene wijze, en verschrikkelijk, te wreken. Dat schaarsliepersvolk is tot alles in staat!

Men vleide hem dan ook het liefste; men gaf hem gewillig wat hij vroeg — maar evenmin, als toen hij op den rug zijner moeder zat, bewees de jongen eenige dankbaarheid, en men was het eens te zeggen: „'t Heeft een slecht hart, dat schaarsliepersjonk!"

Toen Jan als veertienjarige knaap terug kwam, kon hij inderdaad aardige kunsten. Jan ging in de herberg, waar de boeren het vee bij handslag verkochten, waar de oud-kleêrkoopers scha-

cherden, waar de Joden tuitelden, waar de boeren raasden en dronken, en hij kraaide er als de haan, zong als de nachtegaal, kwaakte als de eend, floot als de meerl, sloeg als de kwartel — of wel hij balkte zoo parmentelijk den ezel of brulde den os zoo precies achterna, dat men er zich warempel in zou vergist hebben. En als hij *gewerkt* had, hield hij zóó stout de oude muts, waarvan de klep half afgescheurd was, voor ieder die in de herberg was, dat men er lichtvaardig een' cent in wierp, om van den „rakker" bevrijd te zijn.

Jongens, jongens! wat gaat het er driftig toe in de *Roskam*. Men drinkt er brandewijn met suiker, men looft en biedt; men deelt het verschil in twee; men geeft handslag op handslag. Vooral Sijmen Block, de blaaskaak, de pocher van het dorp voert er het hoogste woord. Wat schettert zijne stem: zwijgen of wedden! Wat klopt hij gaarne op den broekzak, om zijne daalders te doen rammelen! Hoort, hoe hij pocht op zijn schoon gedoei Ter Kooien; op zijne paarden, op zijn vee!

Aan processen had het den dommen, verwaanden en brutalen Sijmen, in vroeger dagen, nooit ontbroken. Bij procureurs en advokaten, die hem dikwijls van zijne beste veêren plukten, stond de man extra goed aangeteekend. Zoo had hij tien jaren lang gepro-

cedeerd, over het al of niet bezit van eenen grenssteen zonder waarde; even zoo veel jaren over den eigendom van eenen mutsaard; nog zooveel jaren over het al of niet bezit eener erfenis, welke, volgens het zeggen der booze tongen, bestond in de pruik van zijnen oom. Hij had processen tegen den schout, den schoolmeester, den koster, den veldwachter gevoerd — en eens was hij er op bedacht den pastoor in rechte te vervolgen, omdat hij hem, krachtens het Xe gebod, het voetpad van den Hemel wilde verbieden.

„Dat echter" had de geraadpleegde procureur gezegd, „is wel het eerste en eenigste proces, dat ik niet durf ondernemen."

Maar het proces dat de meeste beroemdheid aan Sijmen gegeven en hem ook veelal van zijne procesziekte genezen had, was het zoo geheeten „hanenproces," hetwelk nu twintig jaren geleden, ruim vijf jaren de pleiters, procureurs, deurwaarders en andere tweevoetige roofvogels van die dagen, had bezig gehouden. Sijmen was toen een boerenheer van vijfentwintig jaren, en had van den loozen smid eenen wonderhaan gekocht, die eiers legde.

't Scheen echter dat Sijmen niets vond wat hij, met den besten wil der wereld, voor een ei kon laten doorgaan; maar Sijmen, die nooit ongelijk wilde hebben, hield vol dat de ge-

kochte haan wel degelijk eiers legde, en beloofde den smid, hem met een dezer den baard te zullen inzeepen. Maar de smid beweerde nu het tegendeel van 't geen hij vroeger beweerd had, namelijk dat de haan geen eiers legde, wat Sijmen dan ook zeggen mocht. Scheldwoorden, plagerijen, krakeelen, kloppartijen en wat dies meer, volgden den aankoop van den wonderhaan op, en — van daar het proces, dat eindelijk ten nadeele van den jongen Block uitliep.

Zeven jaren daarna vocht men op de marktdagen nog om den haan. De partijgangers van den smid zegden: „de haan legt *geen* eiers!" de voorstanders van Sijmen zegden hardnekkig: „de haan *legt* eiers!" tot dat Block eindelijk besloot door een vreesselijk *dubbeltjes-gevecht*, de gekscheerderij te doen eindigen.

Op zekeren avond werd in de herberg slag geleverd; het licht werd uitgeslagen, en de maan, die door de in lood gevatte ruitjes piepte, was alleen getuige van den bloedigen strijd. Sijmen, met een oud afgesleten en scherp Hollandsch dubbeltje tusschen de vingers geprangd, kerfde zijne tegenpartij zoo dapper over het aangezicht, dat hij, enkel bij gebrek aan voldoende bewijs, aan het spinhuis ontsnapte.

Van dat oogenblik waagde men het niet meer, tenzij fluisterend, en in afwezigheid van

Block, van het hanen-proces te spreken. Hij pleegde zelfs eenen moord op den eenigsten kraaier, die om Ter Kooien-hoef trippelde, en de kippen waren voortaan veroordeeld zonder heer te leven. 't Was akelig!

Allengs geraakte de dwaze historie van den haan in het vergeetboek; maar Sijmen bleef zij bij; zij was vaak zijne plaag in den dag, en 's nachts meende hij soms het spottende gekraai in zijnen droom te hooren.

Ook, nu hij in *de Roskam*, na reeds veel brandewijn geklokt te hebben en onder het tintelen van den handslag, eensklaps en op helderen toon, het vreesselijke *Kieke-Rieke-Hie* hoort, stijgt het bloed hem naar het hoofd, want hij denkt, dat de boeren weêr met den eier-leggenden haan voor den dag komen.

't Is echter de schaarslijper, die zijne kunsten doet bewonderen. Al de boeren lachen met den kleinen schelm; 't is ook zoo parmentelijk! Nog eens gekraaid; bravo! Maar Sijmen vergeet gebod en handslag. Zijne oogen gloeien, en zijne vuisten ballend, draait hij op zijne hielen, en nu Jan Grompel hem de oude muts toereikt, geeft Sijmen den knaap eene duchtige oorveeg in plaats van een koperstuk. Ah may! Jan Grompel rolt als een bal tusschen de beenen der boeren; maar 't schaarsliepersjonk richt zich op. Doodbleek van gramschap vliegt hij

op Sijmen's beenen aan, doch deze schopt hem weg als een kefferke.

„Dat zal u leeren kraaien!" buldert Sijmen.

„Op uw dak zal het kraaien!" duwt hem Jan Grompel toe, en die bedreiging doet de omstanders beven, want men denkt dat de rakker van den „rooden haan" spreekt, dien hij over het dak van Ter Kooien zal doen loopen — dat is, dat hij het huis boven Sijmen's hoofd zal afbranden.

De knaap is eensklaps verdwenen; hij is hulp gaan zoeken, bij den altijd half dronken schaarslijper.

In *de Roskam* is het twistvuur aan 't branden. Nellis Trog, de bewoner van den Hooiberg ook een schoon gedoei, trekt warempel partij voor den schaarsliep. 't Was zoo'n ronde, gulle kerel, die Nellis — en altijd recht door zee. Geen isegrim, neen, dat in 't geheel niet! Geen krakeelder, maar onrecht, neen, dat verdroeg hij niet!

„Gij moest den jongen niet slaan!" zegt Nellis.

„Hij moet mij niet uitdagen!"

„Uitdagen?.... Wat weet dat kind van uwe gekheden! Uitdagen!" spot hij voort. „Dat neemt een onnoozel kinderspel voor eene uitdaging aan! Gij moest beschaamd zijn...."

„Het zijn in allen gevalle uwe zaken niet."

„'t Is eene lafheid een kind te slaan!"

„Ha! gij durft den schavuit voorspreken; maar gij hebt hem zeker opgestookt, omdat gij zelf den moed niet zoudt hebben...."

„Ik ben geen krakeelder; maar 't mangelt mij niet aan moed."

„Welnu, kraai dan eens, als ge durft!"

„Dat durf ik wel."

„Gij durft niet!"

Daar kraait Nellis „*Kieke-Rieke-Hie*" den ruwen boer in 't aangezicht. Het stormt in Sijmen's ziel. De vuist, een moker gelijk, gaat snel in de hoogte. Boeren en boerinnen vliegen tusschen beiden; Sijmen heeft nu reeds een scherpsnijdend dubbeltje tusschen de vingers.

Ha, het *Dubbeltjes-gevecht!* Nellis ook heeft het zijne in de hand; iedereen heeft zijn dubbeltje; bloed, bloed zal er stroomen. De groepen verdeelen zich; men schuurt de oude dubbeltjes nog eens, kris-kras, over den muur. De vijanden van Sijmen kraaien om het hardst „*Kieke-Rieke-Hie,*" en drijven alzoo tot het gevecht aan.

Op het oogenblik dat groote Sijmen, kleinen Nellis aan 't lijf wil, dringt de oude schaarslijper, in zijne hemdsmouwen, door de groep en zijne ruwe hand valt zoo zwaar en verpletterend op Sijmen's aangezicht neêr; dat er dezen wel duizend starren voor de oogen flikkeren. Nu zal het er gaan stuiven.

Juist verschijnt daar bij toeval, op den dorpel der gelagkamer, een oud man met sneeuwwitte haren: 't is een zeventiger, en dat doet bij de razende boeren een beter uitwerksel dan het zien van tien schouten en twintig veldwachters. De armen vallen neêr, de scherpe dubbeltjes verdwijnen, het kraaien heeft opgehouden; men vlucht langs het venster weg, het hoofd tusschen de beide handen gedoken om niet herkend te worden.

Die eerbiedwaardige zeventiger is de pastoor van het dorp.....

4.

Een druppel water kan een parel worden.

De zon is onder; de schemering beperkt den horizon, net alsof er een gaas voorgehangen is. De Hooiberg, de schoone steenen hoeve ligt, onder de hooge eikenboomen, die hunne groene waaiers breed uitspreiden, als verborgen. Ginds achter het mastbosch, waar de zon ondergaat, is de hemel vuurrood, waar-

tegen de zwarte stammen zich afteekenen. 't Is precies of heel het bosch van onder in vlam stond.

De markt is afgeloopen.

Kramen met allerlei snuisterijen: blikken trompetten, roodwangige poppen, groen en rood bemorste arlekijns, Duitsche pijpen, koralen tabakszakken met rozen en vergeet-mij-nietjes, koperen trouwringen; kramen met kant, tulle, zijden lint en Zwitsersch katoen; kramen met oud en nieuw; met versche, knapperende moppen, en oud-bakken Oisterwijksche moppenmeisjes; oud-kleêrkoopers, horoskooptrekkers, hansworsten, liedjeszangers en orgeldraaiers — al die schitterende elementen eener Noord-Brabandsche jaarmarkt zijn, helaas! verdwenen. Alles wat, gedurende een halven dag, de vreugde en de spijt der gapende dorpskinderen, der boerenmeisjes en jonge boeren, die zich ruimschoots vergast hebben aan peperkoek en brandewijn met suiker, heeft uitgemaakt, is nu als door eenen tooverslag opgenomen, of beter gezegd, als een kort schitterend vuurwerk opgebrand.

Hier en daar op den zandweg hot en schokt nog eene huifkar, en de voerman, lui en loom, klapt met de zweep of zingt een marktliedeke, terwijl het eentoonig geklingel der paardenbellen zijnen klaagzang accompagneert.

Er zeult ook nog een kramer met zijne vracht; er gaat ook, zoo traag mogelijk, nog een paartje

al koutend over het voetpad; of wel er stappen eenige boeren, die den rooden Engelschen uniform-rok, over den kiel heen, hebben aangetrokken, welke laatste thuis, onder de schaar der huisvrouw, van militair pronkkleed, in prozaïschen borstrok zal veranderd worden.

De schaarslijpers-familie is langzaam den weg ingeslagen, die naar den eenzamen Hooiberg geleidt. Dáár zou ze in de schuur vernachten. Dat is zoo de gewoonte, en vrouw Trog staat het gereedelijk toe.

De vrouw van den schaarslijper is onpasselijk. De schotel met dampende aardappels en de botermelk met vuursteenen, zoo als men de drijvende roggebroodsbrokken noemt, blijven onaangeroerd. Het arme schaap! Zij wil zelfs geen koffij met wit brood. Wat is ze bleek, de sukkel! En dan die barbaar van een man noemt „ziek zijn," maar „tierelentijntjes," vrouwelijke gekheden.

„Neem die wollen deken," heeft de pachteres tot haar gezegd, nu ze naar de schuur gaat, „'t mocht dezen nacht eens koel worden!" en uit den oogopslag der arme vrouw straalt iets dankbaars, en zij zegt: „God zegene u."

De schaarslijper is zoo liefdadig haar de deken te laten behouden, zinkt in het stroo en — ronkt. De moeder ligt wakker; haar aangezicht is doodbleek. Het heldere maantje werpt

een breeden straal licht door de opening in het stroodak, welke zich tot beneden in den vitselwand uitstrekt. Nu is eene poos alles stil — doodstil in de akelige schuur, want de man ronkt niet, de ratten staken hare galoppaden over de hanebalken, en de muizen haar geknabbel in de korengarven. En Jan?

„Jan" zegt de moeder, leg u hier bij mij neêr."

De knaap heeft er geen ooren naar. Dat was altijd zijne gewoonte. Het eerste woord van genegenheid voor zijne moeder moest nog over zijne lippen komen. Toen hij kind was en op den wagen, of in den opgerolden rok op den rug zat, had hij 's moeders wangen wel eens met zijne mollige pollekens gestreeld; maar sinds hij de eerste broek droeg, was dit alles voorbij. Elk lid der familie stond op een individueel standpunt; slechts eigenbaat of gevaar riep allen bijeen.

Jan Grompel heeft, op 't oogenblik dat de moeder hem aanspreekt, een veel vermakelijker werk te doen dan naar haar te luisteren. De knaap zit op de knieën voor de opening, door welke de maan in de oude schuur kijkt. Hij heeft eenen hansworst, dien hij van de achtergehoudene centen, op de jaarmarkt gekocht heeft, onder zijnen schanslooper uitgehaald. Had zijn vader dat geweten, hij zou hem de ribben gebroken hebben! Jan heeft den springer met

het touwtje, dat hem door den punthoed gestrikt is, aan eenen gebroken vitselstek geknoopt. Nu fluit hij een deuntje, *avant deux*, en arlekijn springt op de maat.

„Hop, hop!" zegt de knaap soms met ingehouden stem, en zijn fluitje met dubbelen tongslag klinkt zoo aardig — o, zoo aardig door de doodsche schuur. „*Balancez!*" mompelt hij nu, en hij fluit nog veel wonderlijker.

„Och Jan-lief, houd u toch stil!" zucht de arme moeder, „mijn hoofd, mijn arm hoofd!"

Maar Jan doet de danspartij voortduren, niet om zijne moeder te plagen, maar zie — die knaap heeft geen hart; 't schijnt ten minste niet vatbaar voor medelijden. Nu het eindelijk doodstil in de schuur is, bengelt de hansworst nog wel in het maanlicht; maar Jan is buiten. Hij is bezig met kopken-trappen.

De wildzang! Hij springt naar de schaduw van zijn eigen hoofd en twist met den zwarten man op den grond; maar die is ook niet bang, en als Jan dreigend den arm uitsteekt, rekt de zwarterik nog oneindig meer zijnen arm uit. „Ik zal u wel krijgen, rakker!" roept Jan, en na achter den eikenboom zijnen kameraad lang beloerdte hebben, doet hij een fikschen sprong; maar zwartman is hem vooruit en zet hem spottend eenen neus.

't Was zoo frisch, zoo helder in het maan-

licht aan de hoeve! 't Was zoo rustig onder de hooge eikenboomen! Nu Jan moê geloopen is, lanterfant hij rond den Hooiberg, kraait als een haan, kakelt de kippen wakker, doet den bandhond schuimbekken, en keert eindelijk naar zijnen hansworst terug, om te zien of hij van de danspartij nu uitgerust is.

„Jan" zoo spreekt de moeder met eene flaauwe stem: „Jan, in Gods naam, heb medelijden met mij!"

De knaap richt zich op; hij houdt den adem in; zijn hart klopt geweldig. De toon dier stem heeft hem zoo wonderlijk in het oor, neen, in het hart geklonken. Voor de eerste maal, zonder te weten hoe, gevoelt de jongen zich als magnetisch tot zijne moeder getrokken. Schoorvoetend komt hij nader, en de bevende hand der zieke omklemt de zijne.

„Och kind, uwe moeder zal sterven!" zegt ze. Ik stik; Jan-lief, geef me toch een druppel water!"

De jongen zegt geen woord, maar hij grijpt het blikken keteltje van den wagen, die op den dorschvloer staat en wipt door de opening naar den put. De bandhond brult en schuimt aan zijnen ketting; het venster der opkamer wordt geopend, en boer Nellis verschijnt als een witte geest in de opening; maar hij steekt ook zijn geladen ganzenroer vooruit.

„Heila, wie daar?" schreeuwt de boer.

„Ik!"

„Wie gij?"

„Jan Grompel!" antwoordde de jongen, die al zijne krachten inspande, om water te putten.

„Wat drommel, schavuit, wat zoekt gij daar in het hol van den nacht?"

„Ons moeder moet drinken!" en hij haalde den zwaren met water gevulden emmer op.

„Maak u voort, of ik zal u een schot wolvenhagel door de broek jagen!"

„Als gij anders niets te geven hebt....." mort de jongen barsch.

„Pas op, laat den emmer niet in den put vallen.... Nu, 't is wel zoo!.... Voorwaarts marsch!.... Koes, Turk, koes!.... En als *gij* nog eens uit uw nest komt, zal ik u de ooren van den kop scheuren..... Dat schaarsliepersvolk.... Schuim...."

Nellis slaat het venster dicht, en Jan schept water en gaat daarna fluitend naar de schuur terug.

Doodstil is alles nu weêr rond de hoeve. „Dank, dank" heeft de zieke moeder gezegd, nu zij uit het blikken keteltje gedronken heeft. Jan blijft zwijgend bij de zieke zitten en vergeet zijnen hansworst. Het maantje is reeds lang weggeschoven. Ginds tintelt nu een gouden straaltje der zonne op de bedauwde eiken, en

het komt al nader en nader, tot in de schuur en over den gepurperden neus van den ouden schaarslijper gekropen. Dat maakt hem wakker; hij geeuwt, wentelt zich rond; rekt zich en kruipt traag uit zijn nest.

„Op, er uit!" roept de schaarslijper met eene schorre stem.

„Ik kan niet," antwoordt flaauw de zieke vrouw.

„Gekke praat!"

„Och, ik ben doodelijk ziek."

„Dan moet ge maar achterna komen! Jan, neem het gareel en — ingespannen!"

De jongen blijft onbeweeglijk en staart voor zich uit op het zonnestraaltje, als hoort hij de stem van den oude niet.

„Hoort ge mij niet? Neem het gareel en op weg!"

„Neen," zegt de knaap vastberaden.

„Wat? Hondsvot die ge zijt!" En de leêren wagenriem van den schaarslijper slingert als eene slang over het hoofd der moeder heen en treft den jongen. „Zult ge?"

„Neen," herhaalt hij nog vaster. „Ik blijf bij moeder."

O, die woorden doen der arme zieke een wonderzoet uitwerksel. 't Zijn de eerste woorden van toegenegenheid en eerbied, die hij tot haar uitspreekt. „*Zij*," zoo zegde hij altijd barsch,

indien hij de moeder wilde beduiden — en nu heeft hij gezegd „moeder.” Wel raast de schaarslijper als een zinnelooze, wel vervolgt hij vloekend den knaap over den stroohoop heen, wel kronkelt hem den leêren riem snijdend om de ooren; maar Jan ontwijkt zooveel mogelijk de slagen; springt door de opening en blijft aan den waterput, onder den vlierboom staan.

„Gij wilt niet trekken?” herhaalt de oude.

„Neen.”

„Koppige schelm!....” hoort de knaap den vader nog mompelen, en met een verdwijnt hij achter het huis.

Eenige oogenblikken later kwam de schaarslijper, den wagen door den zandweg kruiende, langs den Hooiberg en sloeg den weg naar het bosch in. De man had het erg! Een uur daarna keerde Jan traag en achterdochtig naar de hoeve terug. Voor de opening in den schuurwand, lag zijn houten hansworst tot splinters verbrokkeld; doch hij hield er niet bij stil en kroop binnen.

Op het stroo, nu mild door de vroolijke morgenzon bestraald, vindt de knaap — het lijk zijner moeder.

5.

De Renteniers van den Arme.

Het armbestuur trok zich de begrafenis der arme vrouw aan. Zes of zeven ruwe planken, met een half dozijn nagels bijeengeklopt, ziedaar hare doodkist. Dat was ook al wèl voor eene landloopster! De koster trok ook eens even bombam aan het klokzeel; de buren stopten haastig den kuil: alleen de oude pastoor heeft uit het diepste zijns harten voor de ongelukkige lijderes gebeden.

Geweend of gejammerd heeft Jan niet; maar die doodkist, dat bombam, dat onderstoppen had toch een akeligen indruk op hem te weeg gebracht, en zijn hart klopte, zoo als hij het nooit had voelen kloppen. Van den vader was geen spoor te vinden, en de jongen keerde naar de hoeve terug. Er is immers licht een stuk brood voor den armen dompelaar!

Men wacht nog eenige weken, en Jan Grompel zou eindelijk door het armbestuur bij dezen of genen boer besteed worden.

Gij kent geene *aanbesteding*, niet waar? Ik

wensch er u geluk meê. 't Is ook iets van den barbaarschen tijd. 't Was eene slavenmarkt van blanken, en nog wel van machtelooze kleine, of afgeleefde en gebroken oude blanken.

Kom, ga eens meê naar de kerk. 't Is juist zondag, en terwijl de dienst nog altijd voortduurt, zullen wij te zamen een kijkje in het ronde doen. Het zonneke schijnt zoo lekker en doet het haantje van den toren glinsteren; alsof het gisteren, even als de koperen ketel, door het kraaknetste meisje van het dorp blinkend geschuurd was. Het kerkhof is zoo frisch groen en met bloemen doorstippeld als een splinter nieuw katoentje, en rondom het oude bemoste kerkske, staat alles zoo weelderig te groeien en te geuren, dat het een lust is.

Tegen de torenmuur is eene houten stellaadje geplaatst. Jan Grompel zit er op. Hij trommelt met de hakken zijner klompen tegen de planken en fluit met dubbelen tongslag. Beneden de stelling, op den grond, is zoo even — want het *ite missa est* is uitgeproken — een oud man komen neêrzitten: hij zit diep gebogen, in den langen ouden badvriezen jas gedoken, en heeft eene versleten, platte haren pet op het hoofd. Zijn haar is sneeuwwit. Beide handen houdt hij op de knieën zaam gevouwen, en ik geloof dat hij starlings op de punt zijner wit geschuurde klompen ziet.

Daar naast staat een oud, mager manneke, met een klein, rimpelig, scherp geteekend gezicht en de nog vinnige oogen diep, onder de lange grijze wenkbrauwen verborgen. Hij heeft een zwart geworden baardbranderke in den mond, want hij zal straks aan dezen of genen boer eens vragen, om te mogen stoppen. Hij draagt een grijzen soldatenjas en eene oude groen leêren pet, onder welker klep hij uit loert, als een vos uit zijne pijp. De beweging van het manneke is koortsachtig; kort afgebeten zijn zijne woorden, barsch zelfs.

Naast hem staat een logge, vierkante kerel, met een rooden beparelden neus, zwadderkaken en balken onder de oogen; hij heeft een geel en door de luiheid afgeschaafd pak aan en een blaauw wollen slaapmuts op. Hij hangt, eer dan dat hij leunt, tegen de torenmuur. Verder een paar vrouwen, die den bovenrok over het hoofd hebben geslagen en een drietal kinderen, die op dat kerkhof spelen.

Dat zijn de bestedelingen.

De kinderen zijn weezen; de vrouwen ongelukkige sukkels; de logge kerel is een jeneverbroêr, die, in den Franschen tijd, zijn zedelijk en stoffelijk welzijn versmokkelde; het kereltje in den grijzen schanslooper, is een oude Oostinjevaarder en die te Waterloo zoo wat heeft meêgeholpen.

De gebogen grijsaard — en ik schrijf hier waarheid — was in de dagen van *pampiere l'argent*, maire van het dorp. Nu — nu is de man tot *necadencie* gekomen. In vroeger tijd woonde hij in het steenen huis, met groote vensters en witte gordijntjes daarachter, en met een verguld en weêrhaan op het leien dak, krek als op den toren. Hij wilde dat er zoo maar twee huizen in het dorp waren: 't zijne en dat van Ons Lieven Heer.

Zondags ging hij nooit ter kerke, of hij had blinkende kaplaarzen aan, met een verguld kwispeltje langs voren; een witten *chabot*, leêren handschoenen en eene bloem in het knoopsgat.

Hoovaardij komt altijd ten val.

Och, val hem niet hard! 't is zoo bitter nu bij dezen of genen armen boer het genadebrood te eten. Hij ondergaat de vernedering stilzwijgend en gelaten. 't Is niet zoo als de oude soldaat, die altijd preutelt en dreigt, maar toch de schapen hoedt, sokken breidt, aardappelen schilt, het jongste kind van den boer wiegt en 's avonds zijne lotgevallen vertelt.

De dronkaard, dat is wat anders; die is en blijft lui, en als men hem wat veel doet werken, beweert hij rentenier te zijn. Daar is de pap te dun, ginds is de saus niet vet genoeg; hier laat men met opgezetten wil heel harde korsten aan het brood bakken; op een ander

moet de boer altijd in den warmsten hoek bij het vuur zitten. 't Is eene schande; 't zijn immers oude menschen! Doch er is geen eerbied meer voor den ouderdom.

„Niet waar, schout," zegt het kereltje, „schavuiten zijn 't; geen respect voor den arme, *gij* waart schout, *ik* soldaat; 'k heb de Oostinje gezien, ik ben te Waterloo geweest...."

„Och," antwoordt de aangesprokene, met eene gebroken stem; „'t zal mijnen tijd wel duren!"

De dienst is uit. Boeren en boerinnen staan voor de stellaadje. De schout is tot op den draad versleten; die is voor niets goed meer; hij kan zelfs geen aardappel meer schillen; maar toch, 't is zoo'n goede sukkelaar. Die smokkelaar is geen duit waard. Berg de jeneverflesch als gij hem pacht! En dan de Oostinjevaarder zou, als hij aan 't babbelen geraakt, den aardappel aan de punt van zijn vorket laten koud worden; maar toch — die is nog eenige guldens waard.

„Ha, Pompernelleke!" zegt Sijmen tot het manneke in den schanslooper, „kunt gij de oude stramme beenen nog opflikkeren? Laat zien...."

„Neen," zegt de soldaat met eene zuchtende en pijnlijke stem, want hij wil door Sijmen niet gepacht worden, maar hij zou het wel kun-

nen voor Krelis, den ossenkooper, want bij deze is de pap minder *nat* dan bij Sijmen.

„En gij, schout, kunt gij de geit nog langs den houtkant laten weiden, mest rapen, hout en turf inhalen en het kind wiegen?"

De oude man licht het hoofd op en zegt:

„Ik kan niets meer.... Ik ben tot niets meer goed."

„Komaan, veldwachter, begin!"

„Ja; nu, schout, gij 't eerst op de stelling!" spreekt de veldwachter.

Och, die woorden moeten den ouden man hard vallen!

De grijsaard doet geweld om op te staan; boer Nellis dringt het volk weg om den grijsaard te helpen, maar Jan Grompel is hem voor; de knaap helpt den ouden bestedeling opstaan en ondersteunt hem nu hij de trappen beklimt, en boven gekomen leunt de schout nog op het schaarsliepersjonk. Zie, dat treft Nellis, en hij blijft dien wonderlijken Jan Grompel aanstaren, zonder te weten wat van het hart des knaaps te denken.

En zoo pacht de eene boer dezen, de andere genen. Maar Jan Grompel moet nog aan den man worden gebracht. De knaap staat op de stelling. De boeren lachen, want Jan bootst de houding des veldwachters na; steekt de tong uit naar Sijmen en kraait op eens zoo helder,

dat het een pleizier is. De veldwachter geeft den jongen twee duchtige oorvegen, de eerste om hem neêr te slaan, de andere om hem weêr in evenwicht te brengen. Jan trekt een bitter gezicht, en Sijmen wordt rood van gramschap.

„Als gij mij pacht, Sijmen," zegt Jan, „dan zal ik van den morgen tot den avond kraaien."

„Ik wil hem nog niet, al gaaft ge mij honderd gulden toe," mompelt Sijmen.

„Aêrtje naar zijn vaêrtje."

„Schelm in de ziel."

„Schuim van volk."

Niemand biedt een stuiver.

„Boer Nellis mag ik bij u blijven?" smeekt het schaarsliepersjonk. „Ik zal werken als een paard, en als ik iets doe wat ik niet doen mag, dan moogt gij mij gerust morsdood slaan."

„Kom, neem den jongen maar," mompelt vrouw Trog, en stoot haren man met den elleboog in de zijde; „zie eens hoe braaf hij daar den armen schout geholpen heeft."

„Ik neem den jongen voor niet," zegt Nellis, en hij laat de boeren lachen; hij laat Sijmen boos zijn en dreigen. Jan slentert met het paar, een paar uur later, weêr meê naar den Hooiberg terug, waar de knechts en meiden geweldig den neus voor den „schaarsliep" optrekken.

6.

Roodkapje en de Wolf.

Nu komt Jan aan het afgebrande „meuleke.”

Wat slingert het rivierke prettig door de groene weide! 't Is nu, in den zomer, op de meeste plaatsen maar een of twee voet diep; het vedergroen, dat zijn met witte bloemekens doorstippeld loof op de vlakte laat wiegen, en daar eene helderwitte waterplomp, maken het stroompke nog schilderachtiger. Maar in den winter zwelt het grillige ding zich op, en 't wordt zoo stout en hoovaardig, dat heel de vlakte overstroomt, om aan de jongens het genot van het schaatsenrijden te geven. Nu is 't helder, effen als een spiegel; 't weêrkaatst den groenen elzentak of den witten berkenboom, en kust aan zijnen oever de lisbloem, het bloemgras of de rooskleurige jonkerkens, waarvan sommigen, bij de flaauwe beweging des waters, gedurig knikkebollen, als zeggen zij aan het voorbijdrijvende water — dat niet meer terugkomt „goeden dag.”

Daar, in de weide, hoedde de knaap de runderen van den Hooiberg. De eerste dagen oefende

hij zich in het blazen op den koehoorn, dien Nellis hem, toen hij 's morgens uittrok, met eene kempenkoord, op den rug had gehangen. Bij afwisseling klauterde hij in de boomen van het bosch, of ving onder den elzenstruik, met de hand, den witgeschubden bliek; hij sliep in het lommer en droomde van de jaarmarkten, gekleurde hanswørsten en blinkende trompetten.

Nu zit hij schrijlings, de broek tot de knieën opgestroopt en in de hemdsmouwen, op eenen der balken van den molen; doch wipt snel naar beneden, want op het brugske — eene enkele plank met eene leuning — blijft een klein meisje staan, met een blaauw gestreept roksken aan en een rood koofken op. Wat past dat roodkapke wonderwel op het zwart krullend haar! 't Is een aardig kind. Het heeft volle, blozende wangen, waarin een allerliefst kuiltje geteekend is — en 't heeft, verwonderlijk, blaauwe oogen. 't Blijft, men zou zeggen, onverschillig naar den wilden knaap zien.

Het kind was naar het dorp geweest en had een klein korfken aan den arm — precies als Roodkapke van Perrault.

Jan komt nader en verspert de brug, op welks midden het meisje staat; doch het kind is in 't geheel niet bevreesd voor den vreemden jongen met zijn onbeschaamd oog.

„Wat hebt ge daar in uwen korf?” is de vraag van den koewachter, die onmiddellijk het gesprek op een zeer familjaren voet verkiest te zetten, en niet houdt van eene lang gerekte kennismaking.

„Winkelwaar,” antwoordt het kind, even vrij en rechtzinnig, en 't ziet weêr naar het kabbelende water beneden zich, want het water van het rivierke weêrspiegelt schemerig het beeld van het lieve kind.

De knaap, die met de handen in de broekzakken staat, heeft het hoofd vooruit gestoken om in den korf te gluren. Hij klokt met de tong en zegt: „eierpruimen!

Inderdaad, er liggen vier of vijf goudgele en sappige pruimen, zoo groot als kippeneiers, in den korf, en rechtuit gezegd, Jan heeft veel lust, even als de wolf in het vertelseltje, niet om Roodkapke, maar ten minste om eene dier pruimen te knappen. Daarom begint hij het ook geweldig heet te vinden — zoo heet, dat hij kraaien van dorst heeft zien gapen; doch Roodkapke wil niets begrijpen.

„Als ge mij eene pruim geeft, dan zal ik eens schoon op mijnen hoorn blazen, en ik kan zoo schoon blazen!” zegt de knaap.

Het kind schudt het hoofdje, en altijd tegen de heining leunend, vraagt het:

„Van wie zijt ge 'n jongen?”

„Van me moeder," antwoordde Jan, en nogmaals ziet hij schalksch lachend in den korf, steekt de hand uit, neemt eene pruim tusschen de vingers, beziet ze van alle kanten, snuift den fijnen geur welbehagelijk op, houdt ze zelfs eens tegen de zon, en de kleine wolf fleemt:

„Ik geloof dat ze niet lekker zijn; ze zijn zuur, niet waar?"

Het kind heft de schouders op.

Knap! daar bijt de deugniet in de malsche vrucht, dat het sap hem langs de kin loopt.

„Zijn ze zuur?" vraagt het Roodkapje.

Ze zijn integendeel lekker, sappig, zoet als honig; maar de knaap trekt een bedenkelijk gezigt, en als een echte proever met de tong smakkend, zegt hij:

„Ik geloof dat ze zuur zijn!"

De wolf heeft reeds eene tweede pruim vast, want hij wil wel zeker weten of ze zuur zijn, zoo hij straks meende. Het kindt biedt geen tegenstand, maar den knaap met hare blauwe oogen zoet in 't aangezicht starende: zegt nu Roodkapje:

„Ze zijn voor mijn zieke moeder."

Waarom laat Jan de pruim eensklaps in den korf vallen en springt hij plotseling op den verbranden balk terug? Van daar zag men zijne bonte, glimmige koeien grazen. Nu steekt de knaap den hoorn en blaast een soldatenmarsch

die door al de echos van het bosch herhaald werd — en dat vindt Roodkapke heel pleizierig.

Dan springt hij in het water, beneden het brugske, schept de hand vol nat en sprenkelt dat naar boven; maar het kind lacht en houdt het blauw geruit voorschootje voor het aangezicht en zegt zoo uitdagend:

„Ge kunt me toch niet raken!"

Jan houdt dan ook op met te sprenkelen; zette zich beneden op eenen balk neêr en knoopt het gesprek andermaal aan.

„Waar woont ge?"

„Ginder."

„Waar? bij Sijmen, op ter Kooijen?"

Het kind knikt.

„Is Sijmen ulie vader?"

Het kind knikt nogmaals.

„Zie, nu heb ik spijt, dat ik al uw pruimen niet heb opgegeten! Zeg aan ulie vader, dat de jongen, die zoo goed kraaien kan, de beste pruim heeft binnen gespeeld. *Kieke-Rieke-Hie!*"

En 't meisje lacht om den aardigen jongen, die zoo aardig kraaien kan.

„Doe het nog eens!" zegt het kind.

„Neen, nu doe ik het niet meer, omdat het u pleizier doet. Waarom zet gij uwen korf niet neêr en komt gij ook niet in het water?" daar zal ik zoo veel kraaien als gij wilt...."

Jan is weêr wolf geworden; hij zou het kind gaarne een doopsel geven, omdat het niet boos was geworden toen hij kraaide.

Nellis kwam van den akker terug, die ginds beneden aan de rivier ligt. Hij zat ter zijde op zijn paard, den appelgrauwen Holsteiner, die met den kop naar beneden door het stofferig zand stapte. De boer rookte zijn pijpke en cijferde en maakte plannen voor het volgende jaar. Die weide zou hij *blekken* en er aardappelen planten, daar haver en klaver zaaien; dat hout zou hij in den winter hakken. Ginds graasden zijne koeien; hij zag de roodbonte kalfkoe, die zou hij in de bamis verkoopen, en de zwartbonte.... Waar duivel is die koewachter weêr?

Nellis sprong van het paard, en de ruin stond stil alsof hij van hout ware gemaakt; de boer sprong op het brugske en zag den deugniet beneden in zijne badkamer zitten. Als een bliksem zoo snel schoot Jan naar boven, en daar — daar klinkt het klets-klets om zijne ooren, tot dat Nellis het kletsen moede werd.

7.

't Vervolg van klets-klets, en hoe Pompernelleke zoo als men zegt, eene „verhandeling" houdt in de spinning.

En 't ging klets-klets! op ieder oogenblik; want alles klaagde, de menschen en de dieren, de boomen zelfs, over Jan den koewachter. Op den preêkstoel zegde de pastoor dat ouders en toezigters het zouden moeten verantwoorden, als de kinderen en onderhoorigen hunne pligt vergaten — en, iedereen had parmentelijk gezien, dat zijn oog op Nellis Trog viel.

Klets-klets! want de burgemeester klaagde over de schending van zijn jong masten-plantsoen, dat de scharluin door de schapen van den Hooiberg liet afvreten. „Ik zal u voor de rechtbank dagen!" zegde hij, rood van gramschap, tot vrouw Nellis, toen ze in de week met den witten boterkorf aan den arm, ter winkel ging.

Klets-klets! want de veldwachter sloeg Nellis in de boete, omdat zijne koeien communistische denkbeelden hadden, en zijne schapen geenen eerbied koesterden voor gemeente-grond.

Klets-klets! want Christoffel de boschwachter, een oude Pruissische jenevervriend, kwam op den Hooiberg en had, in gebroken taal, gebulderd; „ich will den sjavuit de ooren von den kopf rassiren lassen! Ongepermeteerd! Ongepermeteerd!.... Die schöne baumen schinden! abschälen! Ich woll hem kapot machen, die scheersleifer! Donnerwetter, das is nicht katholisch!”

Klets-klets! want Sijmen klaagde dat de schurk tot zelfs in den nacht aan zijne hoeve kwam kraaien, en dat wilde Nellis niet, ofschoon hij den krakeelder niet zetten mogt.

Maar warempel, Jan beging al dat kattenkwaad niet: het heette altijd „Jan!” In de beginne loochende hij, doch op 't laatst niet meer. Hij liet zich door Nellis kloppen, kloppen als een stroogarf; doch er sprong geen traan uit het oog, er was geen teeken van berouw op zijn gezigt, en men wist niet of er beterschap of wraaklust in zijne ziel tintelde. Maar was hij eens voor dit of dat geklopt, hij deed het niet of slechts zelden meer.

Ongelukkig kwam er altijd wat nieuws te voorschijn. Legde nu een ander dan Nellis de hand op hem — o, dan vocht de knaap, hoe hevig de klappen zijne ooren ook deden tintelen, want wijken, neen! dat kende hij niet. Dan beet en krabde hij; dan wist hij altijd iets te

vinden om dengene, die hem geklopt had, te plagen, te tergen, te *trêteren* — zoo als hij Sijmen deed, en dat, dat wilde hij niet laten.

Nu is het winter geworden.

Het bosch is kaal, er ligt sneeuw op de akkers, het rivierke heeft de beemden overstroomd, en de wilde ganzen, in groepen, trekken kwakend, hoog in de lucht, over de heide, den Hooiberg en het bosch heen. De hoeve is deels in een witten sneeuwpels gehuld en ligt zoo onhebbelijk tusschen de naakte, ijskorst omgeven, boomtakken, die des avonds soms kraken en knetteren alsof ze spoken wilden.

Een groot deel van den dag beweegt zich niets aan de hoeve, tenzij de scherp blaauwe rook, die uit den schoorsteen opkrinkelt. Soms ook hoort men den geheelen dag het eentoonig geklons van de dorschvlegels, of het dof geratel van den kafmolen, dien Jan draaien moet.

Zondags vooral is het daar eenzaam en doodsch, want dan gaan de knechts naar het dorp om er te *bollen*, of ze werpen in 't een of ander gehucht met sneeuwballen; of wel ze leggen met het geweer op den loer, om de trekkende ganzen neêr te blazen. Maar als het in de week spinning op den Hooiberg is — duivekaters! dan ontbreekt er niemand op het appèl, en er dwaalt zelfs menige jongen in den omtrek, die wel een vingerhoed van zijn bloed zou geven

om in de hoeve te mogen bijschuiven. Nu zijn de spinningen afgeschaft — en 't is precies geen nadeel. Want op de Hooiberg zitten welhebbende dochterkens — en waar die zijn, willen ook de trouwers zijn! En de meisjes spinnen en zingen soms, en de jongens zitten rond het groote turfvuur dat om den koeketel vlamt, te rooken, te kouten en te lachen — en Jan zit in eenen hoek en schilt de „errappels" voor den volgenden dag, en als 't goed gaat, dan mag hij wel eens fluiten gelijk de nachtegaal in 't voorjaar, en dat doet de jongen zoo schoon, alsof warempel! het vogeltje van ons Heer, daar op den blonden vlaskop van een spinnewiel zit — en dan luisteren de meisjes, met den glimlach op het aangezicht maar met ingehouden adem, en als 't gedaan is, berst iedereen in eenen schaterlach los.

Toch houdt men niet van den „schaarsliepersjongen." Men is er bang voor, want hij geeft zoo'n dwars antwoord; hij lacht zoo ruw en heeft nog nooit, bij het vernemen van eenig ongeluk „och arme!" gezegd, en evenmin ijst hij als Pompernelleke van vechten en doodslaan vertelde. Dan, als de oude soldaat op den Hooiberg komt en van de Oostinje en Waterloo vertelt, glinstert het oog van den jongen en hoe ijsselijker, hoe bloediger, hoe duivelachtiger het vertelsel is, des te meer pleizier heeft

de koewachter. Heeft hij dan waarachtig geen hart, die jongen!

Pompernelleke zit altijd op de beste, op de warmste plaats, hier in den hoek, in den ouden gedraaiden leuningstoel en lekker warm met de klompen in de asch. Naauwelijks heeft hij zijn kort pijpke uitgehaald en het stompke in de open gespreidde hand uitgeklopt, of er worden hem zes of zeven *zeehonden* toegereikt om te stoppen, want tabak is eene weelde, die de arme niet betaalt.

Nu lacht en kout men nog; nu wordt er nog een woord gewisseld over den prijs der rogge, den ruin of het bonte kalf; nu snorren de spinnewielen en fluisteren en giechelen de meisjes nog; maar allengs komt de verteller aan het woord en vertelt soms zoo driftig, dat hij tienmaal in tien minuten een brandenden stok onder den ketel moet uittrekken om aan te rooken.

Het eene spinnewiel na het andere houdt op met snorren. De meisjes zitten met eenen glimlach van verwondering te luisteren; maar ze slaan, wel Heilige Marante! met de hand op de knieën en vallen lachend achterover tegen de leuning van den stoel, als Pompernelleke vertelt, dat in de Oostinje de boter op de boomen groeit! Och kom! dat is gekheid! Geen gekheid! En brood zeker ook? Posentief! Nu dat is pleizierig.

't Moet aardig zijn als de pachter tot de stalmeid zegt; Mie, pluk eens een pond boter van den boom en trek er ook een brood of zes af! Och, als de boter op den boom groeit, dan zijn er geen koeien, en als er geen koeijen zijn, zijn er ook geen stalmeiden! Dat is waar.

Dat Pompernelleke kan liegen alsof het gedrukt staat. En de melk dan? Die schept men uit den put. En de kaas dan? O, die graaft men uit den grond gelijk hier de keisteenen! Wedden of zwijgen? Gelooven, of wel de oude vertelt geen woord meer! Nu, dan liever maar goedsjeugdig gelooven!

Eerst nu de pijp eens uitgeklopt en op nieuw gestopt en aangestoken. En dáár groeit alles zoo maar in 't wild, gelijk hier de braambeziën, de eikels en de beukennoten. Ge steekt den arm uit, doet den mond open, en knap! klaar is Kees. Bloemen zoo groot als boomen, boomen zoo hoog als de toren; noten zoo groot als kinderhoofden en koolen als huizen — en altijd grooter en grooter. Leg er u op het gras neêr, en gij hoort parmentelijk de koffij groeien... Hè! groeit die ook al op de boomen? En de suiker en de rijst, o die ziet ge groeien...! Vergeet de kaneel niet, die hoort in 't gezelschap! En dat alles wordt, om zoo te zeggen, door het stikheete zonneke gestoofd!... Och, kom, de rijstepap met suiker en kaneel be-

strooid, zou er ook al op de boomen groeien? Nu, die kunt ge ook met de hand vatten! — en al de jongens en meisjes bersten in een luid gelach los en als men tranen gelachen heeft, beginnen al de spinnewielen weêr te snorren.

Pompernelleke wordt boos op de spotvogels, en mompelt en preutelt, en zwijgt — maar zwijgen kan hij niet! Jan Grompel, die sedert een half uur met een half geschilden aardappel in de hand zit te gapen, zou wel in dat land willen wonen. Hola! 't is daarom het Luilekkerland niet!

Pas op, daar kruipen slangen, zoo dik als de eikenboom, die buiten in den noorde-wind staat te griezelen, en die zoo gemakkelijk eenen os kraken, als wij eenen hoenderpoot. En dan de tijger, die met een paard in den muil over eenen draaiboom springt! Ja, dat moet waar zijn, want daar hangt eene schilderij van in de kamer van Sijmen Block! En dan de leeuw!... Ja, dat ook; want ze hebben immers in de school geleerd *spa — a; leeuw — eeu!* De leeuw, die een soldaat met geweer en ransel kraakt! De haai, die een schip met volle zeilen — Pompernelleke zou gaarne willen zeggen „binnenslikt!"

En eindelijk het wreedste van die allen, de mensch, die menschen slacht en eet, en zijn vinger en duim lekt aan dat middagmaal. Brrr, dat is akelig! Hè...

En die Jan Grompel lacht zoo barbaarsch, dat Nellis bang voor hem wordt, maar hem toch een veeg om de ooren geeft, omdat hij zoo lang met denzelfden aardappel in de hand zit te gapen.

Nu wordt het eerst aardig! Kom, nog eens gestopt en aangerookt. Er wordt geen vinger lang meer gesponnen, en vrouw Nellis, die reeds vier lappen van verschillende kleur, op de broek van Jan Grompel heeft genaaid, laat de naald steken en leunt met de ellebogen op de knieën.

Nu vertelt Pompernelleke van vechten, branden, doodslaan. Het gaat er geweldig bloedig toe, en het oude manneke staat altijd voorop in het eerste gelid. Voorwaarts! Een brandend stuk eikenhout plotseling onder den koeketel uitgetrokken, is de degen van den generaal, de lont van den kanonnier. Vuur!... Pif, poef, paf!... Bom, rom, bom! nu slaat de stormmarsch. Rette-rè-tè! 't is de signaaltrompet. Vooruit, retireren, zwenken! Het manneke staat regt, met vlammend oog en uitgestrekten arm.

Och, dat Pompernelleke kan toch zoo schoon vertellen; maar hij heeft er een zoo wreed pleizier in van te spreken over het snijden, villen, afzagen van armen, beenen en koppen, dat al de meisjes „foei!" roepen, en de aangezichten in den voorschoot of in de twee handen verbergen — maar Jan Grompel zou nog wel eens willen lachen, indien hij gedurfd had.

En het slaat negen ure op de klok van den Hooiberg, en het houten manneke te paard, dat er boven op staat, rijdt ratelend rond en blijft als de klok stil houdt, ook weêr voor op zijn post stil staan. De deernen staan haastig op. Hemeltje lief! is het al zoo laat! Men neemt het spinnewiel onder den arm en op weg! Hoort ze nu nog een oogenblik lachen en stoeien in het helder schijnsel der maan, onder de hooge krakende boomen. 't Is koud, brrr! maar ach, als men jong is, voelt men geene bibbering.

's Nachts droomde Jan Grompel van het wonderlijke, vreemde land; hij vocht tegen leeuwen, slangen en menschen — maar hij was toch geen oogenblik bang geweest, en hij vond zelfs een groot pleizier in die droomen telkens als hij wakker werd. Slechts toen een haai hem kraakte gelijk een droogen zwavelstok, had hij een oogenblik gekermd: „Ah may!"

8.

Hoe Jan Grompel nieuwsgierig wordt naar meer vreemde dingen.

't Is weêr zomer! murmelt het rivierke, dat nu weêr in zijne oevers teruggekeerd is en het water kust; de lieve, kleine bloemen — blaauw, als de oogen van Sijmen's dochterke. Vogelen zingen weêr in de lommerrijke takken en achter de bijna altijd kakelende blaêdjes. Frissche dauw 's morgens, frisch lommer, frisch water, frissche bloemen — leve, leve de weide aan den waterkant!

Naast de weide van Nellis, licht de weide van Sijmen — en Hanneke, zijn dochterke, het veertienjarige kind, dat Roodkapke van over een paar jaren, hoedt in die vette, malsche weide de koeien. 't Is een goed kind, en 't kent Jan wel. 't Mag zelfs den jongen heel goed lijden, al is de vader nog altijd helsch kwaad op den „schaarsliep." Waarom zou Jan, de gracht, die de twee beemden van elkander scheidt, niet eens over springen en een buurpraatje houden?

Zoo gezegd, zoo gedaan.

Het meisje zit onder het lommer van eenen berk, om zich tegen het stekende zonneke te beschutten en heeft een boek op de knieën liggen, waarin zij schijnt te lezen, want zij houdt het hoofdje zoo diep gebogen, dat men niets van haar gezichtje zien kan.

„Wat hebt ge daar?" vraagt de jongen, die naast haar stil staat.

„Wel, dat ziet ge wel: een boek!" is 't antwoord, en Hanneke heeft het hoofd opgelicht.

„Kunt gij lezen wat er in staat?" hervraagt Jan.

Het meisje knikt en trekt de oogen wijd open, als wil zij zeggen, dat hoovaardig ding! — „'k geloof het wel."

„Wel, wat staat er dan in?"

„O, zoo'n schoon dingen; van...," Hanneke slaat de blaauwe oogen naar boven, om woorden te vinden, die al het schoons kunnen uitdrukken, en zij bloost ligtelijk, nu zij die woorden niet vindt. „Kunt gij niet lezen?"

De jongen schudt het hoofd, en er speelt een bittere lach om zijnen mond.

„Maar ik zou het wel willen leeren, wanneer er in de boeken zoo'n schoone dingen staan als Pompernelleke weet te vertellen," voegt hij er na eene poos bij.

Jan Grompel heeft zich traag op het gras laten neêrzakken en den koehoorn aan de kem-

penkoord ten eenenmale op den rug schuivende, buigt hij zich over het geopende boek en plaatst den wijsvinger op eene der letters:

„Zie, wat is dat? dat lijkent wel een boonstaak te zijn!"

En het meisje buigt ook het lokkig kopke, om des te beter te zien en zegt:

„Dat? dat is eene **l**," heel fier, omdat het zoo goed geleerd is en zoo krek weet te antwoorden:

„Zoo, zoo, en dat paards-oog dan?"

„Och kom! dat is eene **o**."

„Dat 's aardig! En die dan daar, die er uitziet als de stok met den appel van menheer pastoor?"

Nu moet het meisje toch lachen: „wel, dat is een **i**."

„Ik heb er niets tegen, niets hoegenaamd. Och, hemeltje lief! zie die daar — dat is een aardige! 't Is precies het korte, dikke burgemeesterwijf, met een pluim op haren kop!"

„Ja, dat is een **g**."

„Hoe zegt ge dat?.... Nu, dat zal ik wel onthouden. Zoudt ge niet denken, Hanneke, dat ik het zal leeren?"

„Gij moest het al lang kunnen: zoo een groote jongen!"

„Ja, dat is waar; maar ik ben nooit naar de school geweest; den volgenden winter mag

ik naar de avondschool gaan..... Och, zie daar eens dat zwemmend eendeke!"

„Och, gij lacht er meê! een zwemmend eendeke! 't is een **a**."

„Ge weet dat maar goed, bijkans zoo goed als de meester, niet waar?..... Zie eens, wat is dat daar? Dat ziet er uit als de vier roeien van den molen!"

„Dat is een **x**; en dat is een **s**."

„'t Lijkent veel op 't haantje van den toren en die daar? Dat is zeker de toren met de kerk er achteraan?"

„Och neen! dat is een **h**."

't Is toch aardig! Maar er zijn zooveel letters, en Jan denkt nu, dat hij eerder het rivierke zou kunnen leêg drinken, dan zich dat alles in het hoofd prenten. Nu geeft Hanneke hem een blad — één enkel, van het boek; en ziet! nu licht hij onder het lommer van het elzenloof, en zijn oog is strak op de letters gericht, en als hij er zich ééne, na lang dubben, herinnert, glinstert de vreugde op zijn wezen. Dan schijnt alles rondom hem gelukkig te zijn. Dan ritselen de blaêren, dan glimlacht het rivierke, en zoo even heeft de zwartbonte koe den kop omgedraaid, gewis van verwondering, omdat ze zoo'n geleerden koewachter heeft.

Sinds dien klaagde niemand meer over Jan Grompel; hij kwam niet meer aan den molen,

hij bleef uit het bosch, eerbiedigt het plantsoen, en al ziet hij ginder, op een paar bolwerpen van zich, Ter Kooien liggen, er is geen duivel die hem meer aanhitst, om er den hoevenaar te gaan plagen. Honderdmaal heeft hij echter reeds het oude blad mismoedig weggeworpen; maar telkens wordt het weêr opgegenomen — en nog eens beproefd! Neen, dat is het niet! Daar komt juist Hanneke aan: nu zal 't beteren. Moed gevat, en nu, nu gaat het inderdaad als een fluitje!

Den anderen dag kwam Jan naar de weide met het kerkboek van vrouw Nellis. Dat had hij maar voor een enkelen dag genomen, en hij liet de bazin ongehinderd kas en kist doorzoeken, om haar boek met zilveren slot te vinden.

Evenzoo meende Jan in het rooken een dol groot pleizier te zien, en daarom nam hij ook, op zekeren morgen, vuurslag, pijp en tabak van een der knechten meê en rookte dapper, onder de elzentakken gezeten; maar toen een weinig later Hanneke in de weide kwam, was Jan zoo leelik bleek, en dan zijn oogen, draaiden zoo wonderlijk in het hoofd.....

En evenzoo had hij verleden winter stilweg de schaatsen van 's burgemee ters zoon weggenomen: maar even als het rookgerief 's avonds weêr op de gewone plaats lag, hingen ook

's morgens de schaatsen aan de klink der buitendeur, nadat Jan zich den vorigen dag eenige uren vermaakt had, met zich een bebloeden neus en een paar blaauwe oogen te vallen. De bron der kennis, men ziet het, laafde den armen jongen met gal en edik.

De knaap leende, maar stal niet; en toch ging hij in het dorp door voor een dief — en och! zegde men, dat was immers zoo natuurlijk; dat zat in 't bloed van dien schaarslijper. Daarbij hij was immers voor niets goed. Zestien jaar oud, en dat kon nog niet eens met den schimmel naar het moerveld rijden; dat kon nog geen ploegstaart in de hand houden; dat kon ter naauwernood de maat met den dorschvlegel houden; dat had gemaaid en de stoppels waren een halven voet lang. 't Is een schande!

Maar toch die Nellis houdt veel van den deugniet, want ontzag, dat heeft hij voor zijnen baas. En weet ge nog, hoe laatst op den marktdag, toen Nellis dien kwaadaardigen hengst berijden wilde, deze aan 't hollen sloeg? Sappermillemente! wat kwam hij brieschend aanstuiven, met vliegende manen en gerekten staart. Iedereen nam de vlucht; niemand waagde 't het wilde paard den weg af te snijden. 't Was gedaan met Nellis, die nog als een meelzak aan den hals van het razende beest hing. Als een kat vloog die duivelsche jongen vooruit, greep

den teugel in de vlucht, liet zich een eind weg meêslepen, en pal stond de hengst.

En dat heeft geen schrik van spoken, dieven of dwaallichtjes, die er 's avonds toch zoo veel boven het gebroekt dansen. Meent ge, dat hij ooit een *vader-ons* voor de ongedoopte bloedjes bidden zal? In 't geheel niet. En dat komt, op het eerste hondengeblaf, 's nachts zijn leger uit en doet lachend de ronde; dat zou er opkloppen als het u, bij ontij, in den omtrek van den Hooiberg ontmoette.

En wie weet het niet, 't was iets hoogst zeldzaam geworden, toen de wolf verleden winter in den omtrek verscheen en een schaap van baas Nellis meênam! 't Was akelig zoo als er bloed op de sneeuw lag. Men zag het klaar in den maneschijn. 't Ging er altemaal op los, met riek en gaffel, met knuppel en geweer, maar niemand dacht aan het schaarsliepers-jonk — en vond men hem niet, alleen in het midden van 't bosch, met een groot broodmes in de hand, den wolf die zijne prooi had laten vallen, in het kreupelhout achterna springend, om hem te „kapittelen."

Ja, daar zit iets duivelsch in dien jongen — niets goeds, neen. En Sijmen had immers groot gelijk toen hij stil — heel stil achter den hoogen, blonden hooi-opper te voorschijn kwam en zijn dochterke, dat de knaap in de

„boonstaken, zwemmende eendjes, paards-oogen, torenhaantjes en burgemeesters-wijven" onderwees, onbarmhartig naar huis joeg — en dat maakte den knaap op dat oogenblik zoo kwaad, dat hij den boer harder dan ooit zijn *„Kieke-Rieke-Hie"* toekraaide.

In waarheid, Sijmen werd bang voor den leelikert!

9.

Als de hond razend is, vindt men lichtelijk eenen stok.

De vlakte, welke het rivierke doorkronkelt, is zóó levendig, zoo vrolijk! Het zonneke pinkt zóó helder op het water, op het ritselende elzen- en beukenloof, op de groene hellingen, dat alles van fluweel, zij en diamant schijnt te zijn. Ziet, er zijn wel tachtig schapen in de weide van Sijmen, en al de knechts en meiden van Ter Kooien zijn daar.

Wat zitten zij er luchtig achter! Want de knechts hebben de broek tot aan de knieën

opgestroopt, en de opgerolde hemdsmouwen laten de krachtig gespierde, bruine armen zien. Ook de meiden zijn blootsvoets en gekleed in den blaauw baaiën rok en het roode slaaplijf. Ook Hanneke is daar en even zoo gekleed. Ze is, in groei, hare jaren te boven; ze heeft nog altijd haar zoet gezichtje en blozende wangen — en dan hare gestalte is ranker en het aangezicht minder door de zon gebruind, dan bij de andere meisjes.

Men zou zeggen, dat het kermis in de weide is, zoo vroolijk zien ze er allen uit; zoo lachen, en giechelen zij, wanneer de verwaande Sijmen het niet ziet; zoo „wierschen" zij elkander met water uit het rivierke.

Het rivierke is in den beginne heel blij geweest van zoo veel volk te zien; het spiegelde vroolijk de vlugge meisjes weêr, maar nu is zijn spiegel zóó bewaasd als of de winterkoû op het glas blaasde. Het helder water is troebel — want men wascht de schapen, alvorens ze te scheren, en straks zal men hun den winterrok afnemen, en dan zullen ze er uitzien, als kaal geschoren en uit het regement gejaagde soldaten.

Ieder jaar kwam Nellis den pachter van Ter Kooien helpen; maar dit jaar had Sijmen, met wien hij echter weêr verzoend dacht te zijn, geen woord over de schering gekikt. Toch had

Nellis hem evenwel, op het kerkpad, de pap in den mond gegeven, toen hij vroeg: „wanneer scheert ge, gebuur?" Maar Sijmen had strak naar den grond gezien en de schouders opgehaald — en hij wist toch wel, dat hij eenige dagen daarna schoor; maar hij wilde, om reden van den „schaarsliep," Nellis en zijne vrouw niet meer op de schaapskermis van Ter Kooien verzoeken.

Dáár zat de knoop. Daarbij er woelde hem sinds lang een plan in de hersens; hij zou gaarne om eene oude dienstbaarheid, een klein voetpad dat over zijn erf liep, den boer van den Hooiberg in rechte trekken. 't Was zoo'n falsaris, die Sijmen!

Jan ligt onder het elzenloof; want Sijmen heeft hem verboden over de scheidsgracht te komen — en echter hij wil alles vergeven en gaarne een handje helpen; maar Sijmen wil niet vergeten. Nu ligt Jan te zien naar Hanneke — maar ze wil niet één enkelen keer naar hem zien. Ze wil zelfs niet eens hooren, als hij op zijnen hoorn de soldatenmarsch blaast; als hij de meerl, die door de elzenstronken huppelt, achterna zingt, of wel als hij een kermisdeuntje fluit — maar zoo aardig, dat men dacht een orgeltje te hooren, en men lust kreeg een beentje tot den dans uit te steken.

't Is toch zonderling, dat er niemand naar hem hooren wil. Wel kraai eens!

Dat is de booze geest die hem dit opstookt. Maar één enkelen keer, en stil — heel stil. Ja, maar zóó stil kan men het niet hooren: een weinig harder. 't Is nog niet gehoord. Kom, dan maar eens ferm: „*Kieke-Rieke-Hie!*"

Sijmen stoot het schaap terug dat hij bezig met scheren is, werpt de schaar weg, springt over de sloot en loopt naar den *tréter*, die weêr geen voet van plek gaat. Nu grijpt hij hem in den nek — en „*Kieke-Rieke-Hie*" kraait Jan met heesche stem; hij sleept hem naar den waterkant en plonst hem met het hoofd in de rivier. „*Kieke-Rieke*" begint Jan, nu hij weêr boven komt, doch eene nieuwe dompeling belet hem te voleinden. Nu komt hij andermaal boven, en „*Rieke Hie*" kraait hij snel.

De meiden en knechts lachen en vinden dat de terugkeerende meester wel gedaan heeft; maar Hanneke zegt niets. De knaap proest het water uit, droogt met den mouw het aangezicht af en kraait niet meer.

Eer de avondzon door de boomen en op den omtrek tintelt, liggen er tachtig vachten opgestapeld, en de tachtig schapen schuilen droef blatend bijeen, alsof ze beschaamd zijn dat men ze zoo naakt loopen laat. Ze schijnen gelukkig hunne schaamte in den warmen stal te gaan verbergen; want ze loopen op een drafken over den zandweg, terwijl de knechts en meiden

naar de hoeve gaan, waar het kermis zijn zal — kermis volop.

't Is een schoon gedoei, Ter Kooien; een fiksch steenen huis, met groen geverwde vensters, en op eenigen afstand staan er lindeboomen, die in den zomer de groene uitgespreide gordijnen voor de zonnestralen zijn.

In de woonkamer, die men gewoonlijk het *huis* noemt, is eene groote schouw, waar nu geen vuur brandt: de roode vloer is met wit zand bestrooid, en de meid heeft, met den bezem, daarin allerhande kronkels geteekend. Rechts staat eene klokkenkast, lang en mager, als een vrouw zonder hoepelrok; maar boven in de kas zit een koekoek, die, o zoo precies! roept wanneer de klok slaat.

Naast het venster staat de glazen-kas. Tusschen allerhande soort van porcelein, pronkt de gewijde kaars en het oude kruisbeeld. Aan den muur hangt de geschiedenis van *Genoveva* — en in de groote kamer dan! Daar hangt eene gansche litanie heiligen aan den muur, en er zijn zelfs witte gordijntjes aan het venster. En nu, met de schaapskermis, zijn de muren met bloemkransen versierd, en boven de gedekte tafel hangt eene kroon van bloemen en uitgeblazen eierdoppen.

Maar wat er in de doppen gezeten heeft, de goudgele dooier, staat, in eene groote struif

veranderd en met bruine suiker bestrooid, op tafel. Boterhammen van vliegenbrood, lichtgele rijstepap, en lappen ham en gesprengd vleesch zoo groot, zegt Sijmen, dat men er eenen boer meê van zijn paard zou slaan.

Maar dat ziet Jan niet, nu hij 's avonds, tegen de begraasde helling van het rivierke, op zijnen rug ligt, met de beide handen onder het hoofd. De vlakte is kalm. Ginds aan den westkant is de hemel zoo rood alsof er heibrand is, en het water ziet er uit als doorschijnend bloed of beter, als klare roode wijn. Achter de eiken rijst reeds het zilveren maantje, dat er nu nog zoo dof uitziet als een bewaasd oud dubbeltje; maar straks zal het blinken — blinken als de oogen van Hanneke.

De jongen zou wel op Ter Kooien willen zijn. Wat gaat het er vroolijk toe! Wat zijn de menschen, die rijk zijn zoo als Sijmen, toch gelukkig! Luister: ge kunt tot hier, van tijd tot tijd, een vreugdekreet hooren! Maar stil dan toch, vervelend rivierke, dat tegen die twee of drie keisteenen klatert; en gij ook, bladjes, die daar boven soms kwettert, fluistert en giechelt.

Zie, nu vliegt de deur van Ter Kooien-hoef open, en lachend en schreeuwend schiet de stalmeid, het luidruchtige Geertje, naar buiten, en nu ook loopt Dirk, de stalknecht, haar achterna. En nu komen weêr anderen de deur uit;

want ze spelen daar krijgertje, en ook Hanneke speelt meê; maar nu lacht Jan niet hoewel hij niet weet waarom.

Daarna is alles stil rondom Ter Kooien, en Jan ligt nog altijd in dezelfde houding naar het huis te zien. Er pinkt een licht aan het open zoldervenster; 't verdwijnt weêr; 't komt terug en pinkt helderder. 't Zal de stalknecht zijn, die, met de lantaarn, haver voor de paarden haalt. Zie daar pinkt het weêr — één, twee vlammekens, en er borrelt een blaauw wolkske uit het dakvenster..... Nu gulpt er weêr een wolkske: dat venster is precies eene aangestoken pijp. Duivekaters! zou dat brand zijn?

Jan beweegt zich niet; hij ziet de vlam, zonder te denken wat hij ziet; hij hoort nog altijd flaauw het gewoel der schaapskermis, en ook dat dommelt hem in de ooren, zonder dat hij recht weet wat hij hoort. Maar de brandende pijp wordt een zonneke, een gapende bakkersoven — 't is een vuurberg, die bloedroode kleuren en tinten over de vlakte, het geboomte en tot in het water werpt.

Nu stormt het volk buiten 't huis. 't Is akelig — akelig om het geschreeuw en gehuil te hooren. Daar loopt Hanneke ook buiten, en de kreet van het kind is zóó scherp, dat hij eensklaps den jongen doet opvliegen. Jan ontwaakt plotseling uit zijnen droom, springt over het

rivierke, rent door de weiden en recht op Ter Kooien aan.

Wat knetteren, dommelen en bulderen de vlammen! Hoort ge de koeien bulken, den stier brullen, de paarden slaan — en tusschen al dat gedruisch, alsof de wereld vergaan zou, klinkt verre over bosch en vlakte de stormklok bom — bam — bom, bam. Och, 't was zoo akelig!

Knechts en meiden vliegen het huis en de stalling in en uit; men redt de meubels, het vee. Ook Jan springt moedig de deur in en zeult wat hem onder de hand valt naar buiten. Terug! weêr naar binnen, weêr naar buiten! Hier op de kelderkamer is nog veel te redden; maar 't brandt, 't gloeit er! De knaap is reeds op den trap; boven zijn hoofd is maar één vuur; het regent gloeiend geworden graan rondom hem. 't Zijn boosaardige wespen, die vonken! Toch heeft hij een kofferke gegrepen, alvorens den trap af te springen. Hij schudt de vonken van zijn wammes en uit zijne haren. Lucht, lucht, 't is er heet als in eenen bakkersoven! Goddank, nu is hij buiten — en daar springt Sijmen toe, grijpt hem bij de keel en buldert:

„Brandstichter, dief!"

Want Sijmen denkt, dat de schaarslijpersjongen eindelijk zijne bedreiging van op den marktdag, ten uitvoer heeft gebracht en dat

hij dat kofferke — daarin zit voor veel waarde — wil stelen. De brandstichter, hier is de brandstichter! De knaap worstelt tegen, doch in een omzien heeft de stalknecht hem gebonden, en een poos later voert de veldwachter den boozen Jan weg. Stevig houdt men den jongen vast, want anders zal hij het stellig ontspringen. 't Doet hem zeer langs den Hooiberg geleid te worden, en vrouw Nellis te zien buiten komen. „'k Heb toch niets gedaan!" mompelt de knaap en vlak ziet hij haar in de oogen, en voor de eerste maal merkt zij op, dat zijn oog door eenen traan bevochtigd wordt.

„Brandstichter, dief!" roepen de dorpsjongens en werpen den geboeiden schaarslijperszoon, den schrik van 't dorp, met aardkluiten; en nu krast het zware slot der deur van het hok onder den toren, en als de knaap, die nooit voor iets had gebeefd — noch voor den hollenden hengst, het lokkende dwaallicht, den bloedgierigen wolf — in die duisternis staart, siddert hij een oogenblik en mompelt: „ik heb niets gedaan!" Maar de veldwachter stoot zijne prooi binnen — en nog lang, nadat hij vertrokken is, roepen buiten de jongens: „dief! brandstichter!"

Rondom den toren is het akelig stil. Helder blikt de maan op het kerkhof en teekent wonderlijke schaduwen op de graven, wier opper-

kleedsel soms trilt, als schudden zich de dooden in hun leger. Ook valt er een lange straal door de zware, met spinneweb doorweven traliën van het gevangenhok.

De jongen leunt met het hoofd tegen den kantmuur der opening, en staart het vrije veld in en hoort naar het trage tik — tak der klok boven hem, en als de slag van het uur den ouden toren dreunen doet, schijnen er duizende wezens rondom en boven hem te fladderen, te spotlachen en te zuchten — en al dat ongekende doet hem het hart bonzen. De nachtelijke stemmen in het bosch, aan de rivier, in de heide, aan de hoeve kende hij; maar die, welke hij nu hoort, zijn hem vreemd.

Zie, Jan, daar rijst eene gestalte in het schijnsel der maan op; zij nadert de traliën. 't Is Hanneke — en als hij haar daar in 't volle licht ziet staan, is zij schier zoo schoon als het beeld der Moeder Gods, in haar met goud bestikt kleed. Nu sluipt de gestalte nader, zet zich voor de traliën op de knieën en fluistert zacht:

„Jan!"

„Zijt gij het, Hanneke?"

„Ja, ik kom van Ter Kooien."

„Ik heb uliê huis niet in brand gestoken!" haast zich de jongen te zeggen.

„Ik weet het wel. Och, ons vader heeft spijt

dat men u in den kelder heeft gezet; hij weet nu maar al te wel, dat de brand bij ongeluk ontstaan is.”

„Waarom laat men mij dan niet los?”

„Morgen,” zegt de veldwachter.

„Morgen?....”

„Hebt gij geen honger, Jan?”

„Neen.”

„Geen dorst?”

„Neen. Men moet mij loslaten.”

„Och, gij zult gansch den nacht moeten hier blijven. Zijt gij bang? Nu dan zal ik hier voor de traliën blijven zitten. Gij zijt toch niet kwaad meer op vader, niet waar?”

De knaap spreekt geen woord.

„Dief, brandstichter!” heeft men geroepen; dat kan ik niet verkroppen;” mort de jongen, en, zijne handen om de traliën geklemd, wil hij de dikke staven schudden. „Waarom is iedereen tegen mij? Wat heb ik misdaan?”

„Och, gij zijt ook zoo'n aardige jongen; gij doet zoo'n wonderlijke dingen; gij wilt niet werken gelijk de andere jongens van 't dorp, gij hebt ons vader zoo lang *getrêterd.....*”

„Waarom heeft hij mij geslagen?”

De koelte doet de blaêren der lindeboomen klateren en het gras op de graven rillen.

„Wat is het hier naar op het kerkhof!” zegt het meisje. „Zie, hier recht tegenover ons ligt ons moeder begraven.”

De knaap blijft onbewegelijk.

„Zal men mij morgen loslaten."

„Ja."

„Zeker?"

„Heel zeker."

„Ga dan maar naar huis; ik ben niet bang meer. Waarvoor zou ik bang zijn?"

„Is alles dan vergeven en vergeten, Jan?"

Geen antwoord.

„Zijt gij kwaad op mij?"

„Neen."

„Op vader dan?"

„Dief, brandstichter" heeft men mij gezegd.

Zij wordt diep bedroefd, dat goede Hanneke; nu snikt en weent het meisje. Heeft de jongen dan waarachtig geen hart? „*Kieke Rieke-Hie*" kraait hij uit het diepst der gevangenis, en het klinkt door heel dien hollen, akeligen toren heen, als eene nieuwe bedreiging tegen Sijmen. Hanneke wordt er koud van — zoo koud als ijs. Nu lacht Jan als een duivel, nu sist hij als eene slang, nu fluit hij zoo gek, zoo wild — och, 't is gewis die kelder die dat alles zoo vreemd klinken doet! Maar toch galmt het zoo aardig door de traliën heen, en tot ginds op het voetpad, dat de veldwachter, die daar juist aankomt, om den knaap eene bussel stroo te brengen, plotseling stil staat. 't Is supersticie! Ja, dat is mogelijk; maar toch keert hij liever met zijne schoof stroo naar huis terug.

Hanneke is ook bang geworden, en ze loopt wat ze loopen kan van het kerkhof weg; maar alvorens weg te gaan heeft ze toch gezegd:

„Ge zijt maar 'ne leelijke jongen!"

Arm kind, 't is met zoo'n goed hart naar de gevangenis gekomen!

10.

Vergeven noch vergeten!

Men dacht aan Jan Grompel niet meer..... Maar, 't is waar, ik heb u nog niet verteld, dat de schaarslijpers-jongen den volgenden dag losgelaten werd; want onschuldig was hij zeker. Met strakken blik had hij het sermoen, dat de burgemeester hem niettemin meende te moeten geven, aangehoord, en zonder een woord te spreken, was hij, langzaam en blijkbaar nadenkend, naar den Hooiberg terug gekeerd.

Ongemerkt trad hij langs de achterdeur binnen, was den trap opgeklommen, en had, in den donkeren hoek van den zolder, waar zijn bed stond, zijne kleêren in eenen rooden hals-

doek geknoopt, en toen ging hij bij Nellis, die precies zijne pijp eens kwam aanrooken en bij de bazin, die roô koolen snipperde, terwijl de meid boterde, en hij zegde hun „dat hij wegging van den Hooiberg." Op het „waarom?" had hij „al daarom" gezegd — en zie, Nellis en zijne vrouw hadden juist geen spijt, dat de duivelsche jongen heen ging.

De hand der policie schijnt dan altijd, zelfs op den onnoozele, een brandmerk achter te laten! Men noemt geene koe bont, of er is een plaksken aan, zegt de boer, en hij loert achterdochtig rond, en als hij uitwendig geen stippeltje vindt, dan zal hij toch nog denken, dat het stippeltje, 't welk de koe bont doet heeten, inwendig verborgen zit. 't Is zoo en niet anders.

Jan Grompel was heen gegaan en woonde sedert twee jaren op een paar uren afstand bij een grooten schaapsboer, en nu wilde 't precies dat Nellis, op den laatsten marktdag, met dien boer eene koe vertuitelde, en dat men over Jan Grompel te spreken kwam. 't Was, warempel! een aardige kwant, die Jan — Maar zie, dat moest de schaapsboer zeggen, werken deed hij dapper; ploegen, zaaien en maaien kon hij tegen den knapsten boer. Dat deed Nellis pleizier, en dáárop wilde hij eens met een vol glas jenever *à-vous* drinken, en de bazin die hoorde, tikte dáárop ook meê, en Jan Grom-

pel moest zeker op den Hooiberg ter kermis komen. Nu, dat zou de schaapsboer hem zeggen.

En nu is het eindelijk den zondag vóór kermis; want in ons dorp mag men per traditie kermis houden. Lief hemeltje! wat zijn er in de weide en aan den boschkant, en aan den kant van 't rivierke, veel pretendenten. Ginds op den zandweg lanterfant Doris met blond Mieke, en Mieke trekt nu en dan een blad van de takken en knabbelt er op als een konijntje, want ze weet warempel niet, of ze met dien Doris wel zal kermis houden. Maar als er eens geen andere kwam, blond Mieke?.....

En daar, in de weide van Sijmen, klopt Dirk, de knecht, nu gewillig den staak, waaraan de koe getuierd is, voort, terwijl Geertje van ter Kooien staat te denken en zich tracht te verbeelden, hoe dat gekke dansen toch wel gaan zal — en hoe ze Dirk zal zeggen, dat hij haar ook wel mag tuieren, want dat ze anders heel het „spul" zal bederven en in de war brengen!

En och, zie ginds verre, daar slentert Jeurie, bedroefd om het volle dozijn blaauwe schenen die hij geloopen heeft, en dat doet Nellis van den Hooiberg en zijne vrouw lachen dat ze schokken, om dien sukkelaar Jeurie van den ossenboer.

En zoo zoekt ieder zijn kermismeisje.

Zie, daar komt een fikschen boerenjongen, van zoo wat achttien jaren, langs het rivierke. De nieuwe blaauwe kiel, met zilveren slootje aan den hals; de zwartzijden das, waarvan de punten tot op de borst hangen; de haren pet en de geel diemitten broek, en dan vooral die beweging met de rechterhand, welke gedurig een zilveren tik-takker, eene „orlozie," die men eene *knol* noemt, voor den dag haalt — alles duidt den welgestelden boerenjongen aan. Aan den mispelaren stok te oordeelen, komt hij niet van het dorp. Drommels, als ik mij niet bedrieg, dan is het Jan Grompel? Zeker, hij is 't. Hij stapt, fier zou men zeggen, over het brugske, en regt op Ter Kooien aan.

't Is een groot verschil nu en twee jaren geleden. Wat is hij een knappe, ferme jongen! Ook hij schijnt dit te weten; hij mag fier zijn en het hoofd opheffen.

Het werk verbetert en verheft, en Jan heeft gewerkt!

Het verzoeken op den Hooiberg heeft hem doen gevoelen, dat hij zijnen plicht heeft gedaan — en hij hoopt, dat alles nu ook vergeten en vergeven zijn zal. Hij gaat naar Sijmen om hem dien voorslag te doen, en dan hoopt hij met Hanneke te mogen kermis houden; Hanneke die hem 's nachts aan 't gevangenhok gezegd had: gij zijt maar 'ne leelike

jongen!" en die woorden hadden hem zeer gedaan, en door eerlijk te werken heeft hij ze willen uitwisschen.

Onder de eikenboomen, nabij den molen, houdt Jan Grompel stil. Dáár voor hem ligt de nieuw opgebouwde hoeve; zuiver wit zijn de muren ingevoegd; rood, versch rood zijn de pannen van het dak en frisch groen de vensters geverwd, terwijl witte en roode kruisen, muur en staldeuren versieren.

't Is een schoon gedoei, en die Sijmen moet een der rijkste boeren van den omtrek zijn. Maar nu zakt bij Jan Grompel den moed tot in de schoenen; hoe meer hij het doel van zijnen tocht nadert, hoe trager hij gaat. Hij slentert zelfs — maar ook de kruipende slak komt waar zij wezen moet; zoo ook bereikt Jan de hoeve. Knapen gelijk Jan Grompel zouden den boozen geest, zoo mogelijk, onbeschroomd onder de oogen zien, maar als er vrouwvolk in het spel is, zijn ze geen knip voor den neus waard.

Alles is stil aan de hoeve; de knechts zijn op wandel; Sijmen, zoo als ik zegde, zal in 't dorp zijn, waar hij zondags met de *burgers* gaat kruisjassen en katten. Misschien is Hanneke wel moedermensch alleen 't huis. Onderweg heeft Jan reeds met zich zelven afgesproken wat hij zeggen zal, en hoe hij den zilveren

tik-takker zal uittrekken, als het klaarste bewijs, dat hij trouw en eerlijk heeft gewerkt. Met een kloppend hart en sluipend, schuift hij langs den muur van het huis. Nu staat hij stil want men zingt binnen, helder en schoon:

Wat wordt het laat, de klok slaat acht,
Waar toch mijn Doris blijft.....
't Valt moeilijk als men iemand wacht,
En als de nood ons drijft.

Maar het gemoed der zangster stemt juist niet met het droevige lied overeen; want soms mengt zij er een tralaliere tusschen, als of zij reeds aan de kermis dacht. Toch doet dat lied den jongen aan het rivierke en aan vroegere dagen peinzen — en hij sluipt gebukt onder het venster door, en het hoofd vooruit stekend loert hij door de spleet der deur. Warempel, daar ziet hij Hanneke, die zingend de tafel dekt en met de tinnen lepels en stalen vorketten rammelt, want straks zullen de katters en kruisjassers van honger naar huis komen.

Och, indien Jan zich eens durfde laten zien! Wat verschil tusschen twee jaren geleden en nu; in zijn nieuwen kiel, met zijn zilveren horlogie en zijn vier daalders op zak — eerlijk gewonnen kermisgeld.

Maar daar valt hem eensklaps de zware hand

van Sijmen in den nek, en de kleine koewachter, die met eenen mutsaard onder den arm uit de schop komt, lacht om de aardige grimassen die de vreemde jongen maakt. Toch ontspringt Jan den forschen kneukel, en in een-twee-drie staat hij op eenige stappen van Sijmen, onder den vlierboom aan den waterput.

Beiden hebben elkaêr herkend. Jan heeft wel een oogenblik lust om een goed woord te zeggen, maar hij ziet wel aan de houding van den boer; hij hoort wel aan de dreigende stem, aan het uitgebulderde „gij, rakker!" dat het ver van verzoening is. Ook het „pakt hem, Spits!" dat de zwarte schapershond op hem doet toespringen, bewijst hem, dat de boer van Ter Kooien geene reden wil verstaan en zoo min voor zijn zilveren tik-takker, als voor zijn welvarend uiterlijk ontzag hebben zal — zoo min als zijn Spits met bloedrooden muil.

't Is een schelm van een hond, die Spits. Jan kent hem van ouds. Hij vliegt nijdig op den jongen aan, grijpt hem bij de diemitten broek en scheurt ze van boven de knieën, tot beneden aan den schoen, open. Maar nu ook zwaait de mispelaar sissend rond en komt zoo verpletterend op den kop van den zwarten deugniet neêr, dat hij draait als een tol, jankend rondsuiselt en met de vier pooten in de hoogte op den grond spartelt.

„Gij schaarsliep!" buldert Sijmen; maar de knaap staat, met het oog strak op den boer gevestigd, en hij klemt de vuist om den stevigen mispelaar. 't Is weêr het koene scharesliepersjonk van te voren, dat met vasten voet zijnen aanvaller afwacht. Bleeker dan te voren is hij, dat is waar; maar geen dreigement komt hem over de lippen — en die houding is voor Sijmen zoo ontzagwekkend, dat hij aarzelt. Wat mag die schurk van een jongen nu wel in zijn schild voeren!

Bleek, en onder het slaken van een scherpen schreeuw, is Hanneke op den huisdorpel gekomen, en nu zij Jan Grompel herkent, roept ze hem toe, even als twee jaren te voren aan de gevangenis:

„Gij, leelijke jongen!"

Dat is de genadeslag voor Jan Grompel; de goede mensch verlaat hem weêr, en het hoofd nijdig vooruit stekend, kraait hij Sijmen hel en scherp zijn „*Kieke-Rieke-Hie* toe. Ja, kom maar nader. Jan is niet bang, al hebt gij het zware ketelhout in de hand. „*Kieke-Rieke-Hie*" klinkt het alweêr sarrend, en de forsche knaap zwaait den stevigen stok. Nu vliegt Hanneke nader en houdt den opvliegenden boer tegen — en Hanneke weent en snikt, dat het een deer is om aan te hooren.

Een oogenblik blijft de schaarslijpers-zoon

nog staan; doch hij kraait niet meer. Dan wendt hij zich traag om en gaat zonder spreken heen; doch traag — heel traag om te toonen, dat hij toch niet bang is van Sijmen, die nu zijn armen Spits aan 't beklagen is en van tijd tot tijd de vuist dreigend naar dien rakker van een „schaarsliep" uitsteekt.

„Nu heb ik twee jaren gewerkt," mompelt Jan; „trouw gewerkt; gedaan al wat de dorpsjongens deden, en nog altijd ben en blijf ik het schaarsliepers-jonk voor die menschen. Wat helpt het mij braaf te zijn!" en 't spookt in zijn hart, en in zijnen haat voor Sijmen, vermengt hij onrechtvaardig allen die hij kent.

Aan 't meuleke houdt de jongen stil; nu eerst ziet hij dat niet alleen zijne nieuwe diemitten broek gescheurd is, maar dat de nijdige Spits hem het vleesch heeft opengereten. Het bloed zijpelt uit de pijnlijke wonde. In 't water van het rivierke, waar hij zoo dikwijls vroolijk gespeeld heeft, wascht hij het bloed van het been; dan rukt hij den zijden halsdas af en bindt hem om de wonde.

De zon is reeds onder, en Jan Grompel zit nog altijd op eenen der verbrande balken van het meuleke. Hij heeft gemeend naar den Hooiberg te gaan, maar dat kan nu niet meer. Aan kermishouden in het dorp valt niet te denken. Ook, daaraan heeft hij zelfs niet eens meer ge-

dacht; zijne gedachten gaan verder — heel verre van al die booze menschen. Eindelijk staat hij op; hij ziet nog eens naar het slangachtige rivierke, dat in den maneglans vonkelt en de weide, welke nu eenzaam, zelfs doodsch is — en waaruit hem geene enkele stem meer „goên avond" toeroept.

Integendeel alles, die duizende verborgen stemmen, welke des nachts buiten opstijgen, schijnen met den armen jongen te spotten. Kwaak, kwaak! roepen de vorschen in het gebroekte; kirrrr! doet de booze adder, die ergens in een verborgen hageltak hangt; kwer, kwer! schatert de kwert in het geboomte — en al die stemmen versmelten zich tot eene duivelsche muziek, die het schoone rivierke voortaan hatelijk voor Jan Grompel maken.

De jongen gaat het bosch in.

De dag nadien verscheen hij zoo min op de kermis, als in het huis van den pachter, bij wien hij diende. Dagen, weken gingen voorbij: niemand wist waar Jan Grompel gebleven was, en toen men eindelijk niet meer van hem hoorde, beweerde men dat hij het leven zijns vaders, het schaarslijpen of ander soortgelijk dwalend ambacht, had aangevangen; maar wat de dorpelingen zeker wisten, was, dat hij voor galg en rad opgroeide. Ware dit niet grootendeels hunne schuld geweest, van hen die niet konden vergeten of vergeven?

11.

Maakt hij deel van 't infernael bataillon, of is hij....?

Ik herhaal dan, dat, wat ik hooger vertelde, nu tien jaren geleden is. Jan Grompel heeft den nacht in eene afgelegene herberg doorgebracht en is reeds vroeg naar zijne lieflingsplek gegaan. Maar och! wat veranderen de menschen in een kort tijdverloop van tien jaren. Zijn hart heeft van vreugde geklopt nu hij den Hooiberg tusschen de nog dorre eiken ziet liggen. De haan kraait, de hond blaft, de koeien bulken en de ruin hinnikt van ongeduld, ginds op het pas omgeploegde land. Welkom, welkom! 't zijn nog altijd dezelfde vriendenstemmen.

Nog een oogenblik, en de deur gaat open, en dan zal hij Nellis zien, die krek zijne pijp eens komt aansteken, en vrouw Nellis die roô koolen snippert, terwijl de stalmeid in de wit geschuurde stand botert. Heilige Marante! wat zullen ze wonder opzien, als Jan Grompel daar zoo in eens uit de lucht komt vallen. En dan zal hij vragen of Toke, de stalmeid al getrouwd is, of Pompernelleke nog leeft; waar Dirk en

Geertje verstoven zijn. Och, hij ziet allen nog zoo parmentelijk in huis! Hij hoort het uur slaan en ziet het manneke te paard boven in de klokkekast rijden!....

Maar zie! 't Is de oude witte ruin niet meer; 't Is ook dezelfde bandhond niet meer; de haan, die daar tusschen de kippen trippelt, is grooter, trotscher zou men zeggen, het huis is ook schooner geverwd. Geen wonder — 't is ook tien jaren geleden, en hoe wilt ge dat na zoo'n eeuwig langen tijd, alles 't zelfde blijven zou?

Nu opent Jan de deur; maar eene hem vreemde vrouw staart hem gapend aan: drie of vier kinderen, waarvan een paar met kladmutsen op, komen van den haard, onder tafel en bank uitgespongen, om den vreemde, met zijn aardigen hoed op, te zien. De klokkekast is verdwenen, dus ook het manneke te paard; weg zijn de oude leuningstoel in den haard; de rek met gleizen-werk boven de achterdeur; de koperen ketels op de oude, met leelijke koppen besneden, kas.

En waar is Nellis en de bazin?"

Die wonen niet meer hier. Nellis heeft, hooger op, in het kleiland, eene groote steê gekocht, een schoon gedoei; want Nellis is een boer geworden, die er warm in zit. Alles gedijt hem, en hij wilde niet langer onder een versleten dak slapen.

Och, nu is de Hooiberg niet aantrekkelijk meer voor Jan Grompel. Ook gaat hij heen, en de vrouw en de kinderen gapen, om den deurstijl, dien aardigen vreemden man achterna. Jan toeft een oogenblik aan de schuur, die op nieuw gevitseld is; 't is daar dat hij op een schob stroo geboren werd, waar hij voor 't laatst zijn vader zag, en waar zijne moeder, die arme martelares, alleen stierf, zonder door den „balsturigen" knaap beweend te worden.

Nu wil hij naar Ter Kooien: hij wil zien of Sijmen nog zoo boos is; of Hanneke nog zoo'n goedhartige, blaauwe oogen heeft; doch hij is veel minder opgeruimd dan eenige minuten te voren. De ontgoocheling is een wreed ding. Wat schijnt die Hooiberg hem nu een doodenhuis te zijn! Peinzend, het hoofd gebogen, stapt hij door het mulle zand en bereikt de hoeve. Daar komt juist eene jonge, sterke boerenmeid, eene rondbonte koe leidende, uit den stal; maar neen, 't is Hanneke niet. Zij weet zelfs niet wat hij zegt, als hij naar Sijmen Block vraagt, want ze is niet van het dorp; maar Hein, de knecht weet alles.

Sijmen? zegt Hein; o, die woont niet meer op Ter Kooien! Die is tot *necadencie* gekomen. 't Was wel te voorzien; die had het te hoog in de bovenkamer. Als ge Sijmen had willen doodschieten, zoudt ge zes voet boven zijn

voorhoofd hebben moeten mikken, om hem te kunnen raken. Menschlief, die was te „hoovèrrig!" Daarbij hij was altijd met procureurs en mannen van de wet aan 't „modden" en dat kost „pietjes." En nu, nu woont hij in een klein huiske, even buiten het dorp, en hij is de „veurganger" van de smokkelaars. Ja, daar verdient hij nog al een ronden stuiver meê; maar, ziet ge, hij kijkt nog al diep in 't glas, vooral sinds hij in het spinhuis gezeten heeft.

En Hanneke?

Och, Heere-lief! Die ligt al een jaar of twee op het kerkhof. 't Arm schaap heeft veel verdriet gehad, en 't is ook van „klinklaar" verdriet dat ze zoo jong naar „'t kerke-putjen" is gegaan. Och ja, dat was een goed kind! Toen ze stierf woonde Hein in de gebuurte; en hij weet nog zoo goed alsof 't gisteren gebeurde, dat men 's avonds voor hare ziel ging bidden, en toen ze begraven werd, had Hein ook de doodkist gedragen. Neen, dat zal hij nooit vergeten.... Voort, voort! klinkt het in Jan Grompel's hart, en gejaagd is hij aan het rivierke gekomen, waar wij hem mistroostig hebben aangetroffen.

Wat eene verandering in tien jaren!

Arm Hanneke! Jan Grompel zou haar nog wel eens hebben willen zien; maar van het

land waarheen Hanneke vertrokken is, komt men niet weêr. Ze is toch te vroeg weg gegaan, en 't is zoo lang rusten op dat eenzame kerkhof; maar het was de wil van Dien van hierboven — en het oog van Jan Grompel is vochtig en hij heeft diep gezucht.

„'t Is toch wel aardig," zegt hij na eene poos, en op den kant van het rivierke stil staande, „ik heb dat Hanneke nooit kunnen vergeten."

Omtrent den middag was Jan Grompel in het dorp terug.

„Ziet, ziet! daar is die kerel weêr van 't *infernael bataillon!*" roept een der dorpspolitiekers, die alweêr in 't jeneverhuis zitten te „borrelen," en op dien uitroep vliegen allen op en verdringen zich voor het venster.

Inderdaad, nu staat hij ginds op den hoek van het huis; hij draagt nog altijd den blaauwen kiel en den gedeukten hoed met afhangende randen, niet ongelijk aan eenen Tyrolerhoed. Hij leunt tegen den gevel; de twee armen rusten kruiselings op den tromp van een geweer, dat hij zoo even uit het arsenaal van den dorpssmid heeft gekregen.

„Wat zou die kerel daar toch wel willen aanvangen?" mompelt de brouwer. „Drommels! daar ben ik maar in 't geheel niet gerust om."

„En zoo alleen."

„En dan de patrouille der kurassiers of huzaren, die op ieder oogenblik komen kan."

„Twaalf kerels te paard tegen hem alleen."

„Ahwel, 'k zeg ekik dattay 't dozayn Ollanders wel kapittelen zal!"

„Dat zou ik willen zien; maar ge zult hem zien schuiven, als de huzaren afkomen!" lacht de schoolmeester.

„Ay zal stoan, zeg ekik, as 'n poal, en ze alle twelf toe frikkadelle kappen. Sapperstie, ay is ay 'ne felle kadee, zulle! Zoo zayn de Belsen. Duvels he? Veur nikskemendalle verveerd!"

Daar is de patrouille.

Inderdaad, ginds in de verte glinstert de voorjaarszon op de wapens en het glimmend equipement van een kleinen troep ruiters, welke langzaam den kronkelenden zandweg, die naar het dorp geleidt, volgt.

't Zijn de huzaren; keurtroepen voorwaar! Fiksche ruiters, ferme jongens in schilderachtig uniform. Dat alles schittert, alsof de mannen klinklaar diamant op het lijf hebben. De karabijn hangt langs den zadel; de holsterpistool is ontbloot — want dat dorp, weet je! staat in een slechten reuk. Dat zijn daar altemaal muiters, begrepen? Waarachtig Z. H. E. Gestrenge wist wel waar Abraham den mostaard haalde, toen hij, in zijn ferme proclamatie, zegde: „bespeurd te hebben dat er een zeer slechten

geest bij eenige bewoners van het platte land heerscht." 1) Zie je ginds die schuur langs den aardeweg? Jongens, daar verscholen zich in November laatstleden de kielmannen, en ze vielen onze kurassiers geducht op het lijf. Verraderlijk was 't, ja; maar een blaauwe erwt is in ieder geval een onverteerbaar ding, weet je.

Opgepast; oog in 't zeil! Het huis, waaruit een schot gelost wordt, dadelijk maar in asch gelegd, en de eigenaar gevankelijk meêgevoerd — zoo luidt de vreesselijke proclamatie.

Nu komen twee ruiters van den kleinen troep in sterken draf vooruit; 't is eene veldontdekking. Ferm!..... De vreemdeling staat nog altijd op den hoek van het huis. De dorpspolitiekers loeren om deurpost en venster-kozijn en beeft hij niet, zij beven voor hem. Mijd u, berg u, kerel! Hij verroert zich niet eens; kalm staat hij daar, als of hij in steen veranderd is. Nu hebben de huzaren hem in 't oog: de paarden gespoord en 't gaat met gerekten staart en vliegende manen op den kielman af..... Pang! daar botst een kogel, op een halven voet afstand van zijn hoofd, tegen den muur aan; 't is of er eene vlieg tegen snort. Nu steekt de vreemde de hand op, en roept de ruiters een paar woorden toe; niemand verstaat hem, zoo „kla-

1) Zie vroeger gemelde proclamatie.

botteren" de paarden; maar de aansnellende huzaren weten wat hij hebben wil; zij houden den teugel in, zwenken en keeren in sterken draf naar de patrouille terug.

„Wie begrijpt dat?" vraagt de brouwer bleek van schrik.

„Wat mag dat voor een kerel zijn?" zegt de secretaris, zijne groote oogen nog grooter opentrekkende.

„Hebt gij ze zien zwenken en keeren?" valt een derde in de rede.

„Ahwel, ay heêt mor gezeed, dattem van 't *bataillon infernal* was, en ze môkten zay dôrom *à la minute* rechtsomkeert!" bluft de doctor.

„Zou er dat niet een van de Mogendheden zijn?" vraagt de kleêrmaker.

„Ahwel, ay mag ay zayn wattem wil; mor 't is 'n felle kadeé zulle! En dor stoattem pertang alleenig."

De patrouille nadert met achterdocht: de bloote kling schittert als een lange vlam in den zonneglans. In de huizen rilt en bibbert men van schrik bij het zien der ruiters.

Helden die zoo hard kunnen razen, moeten niet beven: bergt u al wat eenen kiel draagt! Hier, gij op den hooischelft; gij daar onder den oven; de derde in den broodtrog — *en avant marchons!.....* En ginder — ginder leunt de vreemdeling nog altijd op zijn lang geweer

en blikt van onder den breeden rand zijns hoeds, die zijn gelaat beschaduwd, op de naderende bende.

Traag gaat hij den hoek van het huis om en verdwijnt.....

12.

De les is duchtig en verdiend.

Waar drommel komen, nu de patrouille verdwenen is, eensklaps al die Belgen van daan?..... Doch neen! ik geef den naam van Belgen niet aan die kerels, welke enkel over de grenzen komen, om den armen en weêrloozen boer, tot beloning eener dwaze sympathie, welke hij voor hunne zaak gevoelt, uit te plunderen; ik maak diegenen, welke uit overtuiging het geweer opnemen, niet verantwoordelijk voor dat schuim.

Och, ziet eens, als 't u belieft, die patriottieke vasten-avond-gasten! Warempel, Pater Terwecoren 1) heeft gelijk: „die mannen heb-

1) *Précis historiques:* biographie van baron J. F. de Fierlant.

ben meer het aanzien van bandieten, dan wel van redders des vaderlands. Deze is in kiel, gene in schanslooper, in dolman, in dragonders- of kanoniers-vest gekleed.

Zie verder: een wollen deken omgehangen, en bij gemis aan eenen knevel, de bovenlip met eenen houtskool bemorst; een purper-katoenen-mantel, met eene stroowisch voor gordel, en een stalen kurassiers-helm op; een versleten livrei-kleed en daar boven een ouden, gepluimden generaalshoed; roestige degens, onbruikbare dragondersabels, bajonetten aan boonstaken, karabijnen met touw omwonden, holsterpistolen die men met een brandenden zwavelstok afsteekt, ganzenroeren, jachtgeweren, gaffels, rieken; een gekleurden zakdoek voor vrijheidswimpel; fransche vloeken, razen, zwetsen en dreigen; de geradbraakte *Marseillaise*, stinkende kruiddamp, vermoorde kippen, spek met den sabel gesneden, jenever met kruid, glasgerinkel, decreten met krijt op tafel en staldeur geschreven, en — liederlijke dronkenschap overal.

Nu trekken zij af; de marsch is zonder orde; ieder manschap is kapitein; aan de sabels steken stukken spek, aan de pieken en bajonetten — doode kippen; op den tromp van 't geweer — de pruik van den dominé; aan de punt des degens — een onderbroek en een paar oude schoenen. „Leve Potterke! Potterke boven!"

En avant, marchons
Contre leurs canons;
A travers le fer, le feu des bataillons,
Courons à la victoire!

Mij dunkt dat 's avonds in het rustloos en spaarduiten vermalend *Molentje*, de muitzucht sterk gedaald is. Men verlangt vurig voortaan van die patrottieke betoogingen, jegens de vredelievende kippen en het nog vredelievender spek in den schoorsteen, bevrijd te blijven. Dergelijke vossen en vleêrmuizen dienen geweerd te worden. De kleêrmaker begint sterk te opineren, dat men zich bij de portocollen, of bij de konsekwentie van Londen zou dienen te beklagen.

Daar stuift de smid binnen; bleek alsof hij uit zijne doodkist gekropen was; hij hijgt alsof de booze geest hem op de hielen zit. „Weet ge wat er bij Sijmen Block gebeurd is? Ze hebben hem aan den deurstijl gebonden!"

„Wie?"

„De muiters. Ze hebben hem geranseld, mishandeld en zetten hem den kouden tromp van de pistool voor het hoofd, toen eensklaps hij binnenkomt."

„Wie?"

„Hij, die vreemde kerel, de booze geest misschien, God zegene ons allen! Hij grijpt

hier een, hij grijpt er daar een, knutst ze met het hoofd tegen elkaêr en met een brandend hout, onder het vuur uitgetrokken, borstelt hij in een omzien het huis ledig. Dat brandende hout is een bliksem, uit zijn mond dondert het, en de kerel zelf is als een duivel, God zegene ons allen!"

Algemeene verslagenheid.

„Nog komen de stroopers weêr; een kogel, welke de deur doorboort, verwittigt het den vreemde en Sijmen; maar die kerel rukt het venster open en pang! pang! klinken zijne pistolen. Een der muiters is gekwetst, en de anderen verdwijnen met hem in de duisternis."

„En Sijmen?"

„Sijmen staat nog altijd gebonden, en de vreemde heeft hem gezegd, dat hij ook verdiende door den kop gebrand te worden, omdat hij een dronkelap, een smokkelaar was en het werk van den spion deed. Ja, dat wist hij; maar neen! hij snijdt de koorden door, werpt een handvol zilver op tafel en zegt, alvorens heen te gaan: „Wordt weêr eerlijk man, zoo als toen gij Ter Kooien bewoondet!"

„Drommels, wie mag toch die wonderlijke kerel zijn?" zegt de brouwer.

„'t Is dan een Hollander?"

„Waarachtig wel."

„'k Zeg ekik dattem van 't *bataillon infernal*

is, en dattem nie gewild heé, da ze Saymen molesteerden; want Saymen trekt an één koor met de Belsen. Assem over de meet gôt weettem gunter altayt te zegge watter ier gebeurt."

„Neen, neen, en dan dat geld?"

„Ik denk," zegt de schoolmeester, „dat het een voornaam persoon is....."

„Ja, ja, een van de Mogendheden."

„Och jij, ridder van den vingerhoed, jij met je Mogendheden, je portocollen en je konsekwentie!" mort de brouwer.

„De Prins van Saxen-Weimar misschien....."

„Erger! Prins Frederik, of neen, de Prins van Oranje."

„Ja, die is wel in staat, om er een half dozijn recht te zetten."

„Die heeft te Waterloo wel doen zien, dat hij voor geen klein gerucht schrikte."

„Verschooning, Mijnheeren," zegt zeer beleefd de vreemdeling, die met het hoofd door de half geopende deur piept.

Dat is een donderslag voor het gezelschap; deze zitten als aan den stoel genageld; gene vliegen op en kruipen bevreesd en bleek weg. Voort is de doctor! De kleêrmaker wil ook de deur uitsluipen, maar de strenge oogslag alleen van den vreemdeling verspert hem den weg; de smid wil het venster openrukken, maar „halt" zegt de onbekende, en ter zelfder

tijd haalt hij zeer bedaard twee pistolen van onder zijn kleedsel te voorschijn, legt ze voor hem op tafel, en met beide handen op tafel leunende ziet hij, spotlachend het gezelschap rond. Excellentie; mompelt men hier; Eminentie mompelt men daar; Hoogheid en Majesteit.

„Dappere mannen!" spreekt sarrend de vreemde; je hebt den Hollander gisteren uitgedaagd, en hij komt nu met je afrekenen."

„Waar, waar is nu de doctor?" stamelt de kleêrmaker, hijgend van schrik; „die heeft het meeste praat gehad."

„De een is de andere waard. Smid, als je nog eens je kneukels aan 't venster steekt, om langs daar het hazenpad te kiezen, zal ik je eens een blaauwe erwt in je hersens jagen."

Algemeen gesidder.

„Dag secretaris. Dag meester naaldmans. Jij ook hier, knokenkapper: Je dienaar, brouwer..... Je zijt altemaal goede kennissen van me, dat hoor je wel. Ken je me niet meer? Neen? Zie me eens vlak in 't aangezicht: Je ziet wel, dat ik noch de Prins van Saxen-Weimar, nech veel minder Prins Frederik of de Prins van Oranje ben. Ken je dan Jan Grompel, het schaarsliepers-jonk niet meer?..."

Jan Grompel!

Die naam alleen doet den doodschrik ten toppunt stijgen. Jan Grompel — maar die

naam staat gelijk met de woorden: bandiet, brandstichter en moordenaar. En in de tien jaren heeft men elk feit, door hem gepleegd, zesmaal vermenigvuldigd en verergerd, zoodat de *Kieke-Rieke-Hie* een dier wezens is geworden, waarmeê men niet alleen de kleine, maar ook de groote kinderen doet beven. De kleêrmaker zakt op de knieën en begint zijn akte van berouw te verwekken.

„Je verdiende allen opgehangen, neen! met de kinderen naar bed gezonden te worden. Je zijt maar vechters in den hoek van den haard. Ik ben geen strooper — maar een eerlijk soldaat; ik ben geen bluffer van 't *infernael bataillon* — maar een Hollander, die niets beters vraagt dan om eens te toonen, dat, als anderen moed hebben, hij ook het hart op de rechte plaats heeft zitten. Sta op, meester snijder; ik kom als vriend, niet als vijand."

Algemeene verademing.

„Ja, ik ben Jan Grompel," gaat de soldaat vroolijk voort; „ik ben de deugniet van over tien jaren, de plaagstok van het dorp, de schrik van allen; maar ook het slachtoffer van 't vooroordeel. Als ik eens plichtig was, dan heb ik de schuld in den oorlog op Oostinje, te Palembang, door bloed uitgewischt. Ziedaar mijn levenslang eereteeken," — en Jan Grompel doet den hoed af, en men ziet de lange roode

streep, welke van het voorhoofd tot de wang loopt, en waardoor hem een oog was weggenomen.

En ieder dringt, onder verschillenden uitroep, nader, om die vreesselijke roode link eens van nabij te zien.

„En om aan dat eereteeken meer luister te geven, gaf mij de Koning — muts af, kleêrmaker, bij dat woord! — gaf mij de Koning een ander....." — en Jan Grompel trekt zijnen kiel langs boven open, en warempel! daar blinkt aan het schemerende zijden lint, de flikkerende Willems-orde. „Kom, geef nu de hand aan 't schaarsliepers-jonk: 't heeft dat wel verdiend."

En twintig handen te gelijk worden naar de hand van Jan Grompel uitgestoken — en dat is gemeend. 't Is geen wonder: hij is altijd zoo geweest. Nooit bang, nooit achteruitgaan! Weet gij nog hoe hij den hollenden hengst tegenhield; hoe hij den wolf vervolgde! En dan die Sijmen.....

„Ussst," zegt Jan, „die kerel is al ongelukkig genoeg, en voor den drommel! had hij mij zijn zwarten spits niet aan de broek gezet en mij van zijn huis verjaagd, ik zou er nooit aan gedacht hebben, naar dat land te gaan, waar 't oude Pompernelleke zoo dapper over liegen kon. Jammer, dat die oude rentenier naar de andere wereld verhuisd is....."

Hoezee voor Jan Grompel! Jan Grompel hier Jan Grompel daar. 't Is een brave kerel, die zich zoo schoon op dien dronkelap van een Sijmen, gewroken heeft.

Er wordt gedurig met de liters geklept; er wordt vreesselijk gedronken. De doctor is weêrgekomen, en heeft met Jan Grompel verbroederd. Twaalf ure slaat 't, en nog luistert men naar den verteller. Nu is het tijd van heengaan. Maar hola! de soldaat heeft nog een eitje met de dorpspolitiekers te pellen. Gisteren heeft men met triomf een artikel in den *Antwerpenaer* gelezen: wel, Jan Grompel veracht geen vijand; de Belg heeft moed en hij weet te strijden; dat heeft hij met de onzen getoond te Waterloo. Niet die landloopers, waarvan hij er daar zoo even vier of vijf, met een brandend stuk eikenhout, bij Sijmen de deur uit kegelde, noemt hij Belgen: die zijn dezen naam onwaardig, en de weldenkende Belg moet die plunderaars verachten; maar hij hoopt met zijne vrienden welhaast dat *infernael bataillon*, met ruwen baard en doodskop, te ontmoeten.

„En wat u aangaat, mijne vrienden; ik heb juist ook een dagblad-artikel in den zak, dat hier wonderwel te stade komt. Heb je van Pater Ventura wel gehoord? 't Moet een kapitale kerel zijn. Nu, luister eens wat die man, voor u, over al dat revolutie-maken en bovenal

over dat revolutionneren van België: schrijft: 1) *„Met den eigenlijk gezegden opstand is alle verdrag van vrede, alle schikking onmogelijk; hij kan zelfs de godsdienst niet dulden, zonder zich zelven te verwoesten; want zijn constitutief grondbeginsel is in haat van die godsdienst. Oordeelt derhalve hoe stootend en ongerijmd het is, katholieken te zien, die deszelfs taal spreken, die in deszelfs staatkundige wenschen deelen en die met eene woeste blijdschap den val der troonen, het ongeluk der koningen toejuichen.*"

Men luistert in eene doodsche stilte: hij leest zoo indrukwekkend, die Jan Grompel:

„*Leg,*" zoo gaat de lezer voor, *„leg, in naam der godsdienst, dit bezweer ik u, de grondbeginselen af, waarvan de godsdienst een afschuw heeft..... Eischt uwe rechten, maar eerbiedigt de rechten van anderen. Bestrijdt de constitutionnele willekeur, maar predikt de wanorde niet; bestrijdt het despotismus, maar roep de omwenteling niet ter hulp*" — en nu volgt er een gansche mondvol latijn, waar ik zoo min iets van begrijp als jij."

Jan Grompel heeft gelijk, mompelt de een; gaat het nu altijd niet naar wensch, 't zal beteren; betalen wij nu zware lasten, laat ons op

1) Brief van Pater Ventura aan de Lamenais, redacteur van *l' Avenir*, wiens dagblad destijds alle revolutionnaire beweging ondersteunde. De vertaling van dien brief ontmoetteden wij in het meergemeld blad de *Noord-Brabander*, jaargang 1831.

de toekomst hopen; heeft de een hier nu al wat meer recht dan de ander, de dagen van gelijkheid zullen aanbreken! Ja, kleêrmaker, maak van de oproervlag maar een onderbroek; smid, bereidt gij de ganzenroeren maar voor de musschengild; en wat de proclamatie aangaat, doctor, ze zal toch licht ergens voor dienen...... Nu, wel gezegd: wat minder gekroegd, wat meer gewerkt, en 't zal gewis al merkelijk beter gaan in het vaderland.

„En gij, Jan Grompel?"

„Ik keer naar mijn kantonnement terug; ik heb te Palembang de gouden strepen van onder-officier gewonnen; ik hoop binnen kort aan gene zijde der *meet*, de gouden epauletten te gaan verdienen. Dan kom ik in je midden terug, om je te leeren wat het zegt, den Koning en het vaderland trouw te zijn, en je andermaal te bewijzen, wat er uit een schaarsliepersjonk groeien kan. Vaartwel! vergeet niet, dat, als je nog schreeuwt gelijk ondeugende kinderen, je 's avonds, zonder 's vaders benedictie, naar je nest zult gezonden worden!"

De deur valt toe; Jan Grompel is in de duisternis verdwenen; maar hij zal woord houden en terugkeeren.....

Wat glinstert de zon 's morgens vroolijk op het dorpke! Alles ontwaakt, want de haan kraait aan de hoeve, en 't is de eerste maal in

vele jaren, dat dit gekraai Sijmen weêr zeer doet aan het hart. Het herinnert hem Jan Grompel, Ter Kooien, het brave Hanneke, al de verloren weelde; het doet hem gevoelen, hoe diep hij, door eigen schuld, door zijne verwaandheid, dwarsdrijverij en eindelijk door de verslaving aan den drank, gevallen is. Maar met die honderd gulden, hem door Jan Grompel geschonken, zal hij zich opbeuren, eerlijk man worden, en woord houden.....

En toch, 't moge hem zeer doen — kraai maar, kraai maar! want dat *Kieke-Rieke-Hie* verkondigt voor Sijmen ook een' nieuwen dag, een nieuw leven!

Och, mocht Hanneke dien nieuwen dag eens zien. Doch zij rust reeds zoo lang op den dooden-akker, dicht — zeer dicht bij hare moeder en aan hare andere zijde, 't is toch aardig dat toeval! aan hare andere zijde, ligt de arme moeder van 't schaarsliepers-jonk!

IV.

Wat heeft de groote jury over mijne herinnering beslist?

Ik weet het niet; ook bekommer ik er mij voor het oogenblik weinig om. Ik geniet het genoegen mijne vrienden weêr te zien, al is de begoocheling dan ook minder volledig geweest dan ik het gedroomd heb — maar zóó gelijk het weêrzien is, kan het nog onder de gelukkigste oogenblikken mijns levens gerekend worden.

Wij hebben gesproken van onze jeugd; van die letterkunde, nietig in den aanvang, uitgebreid in later jaren; van Vlaanderen's verleden en zijne toekomst; van eigen taal en eigen zeden, die wij in de zuidelijke provinciën opbouwden, niet alleen tot versterking van Bel-